

BUDAPESTI NAPLÓ

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
József-körút 18.

Főszerkesztő:
VÉSEI JÓZSEF.

Feloldó szerkesztő:
BRAUN SÁNDOR. A SZERKESZTŐSÉG.

Kiadja:

Égész évre 28 k. (14), 1/2 évre 14 k. (7), 1/4 évre
7 k. (3.50), egy hónapra 2 k. 40 fillér. (1.20 frt).
Egyes szám Budapesten 8, vidéken 10 fillér.

Utolsó szó a paktumról.

Budapest, november 19.

(v.) Könnyű meggyőzni a jóhiszeműeket, akik tudják, hogy a kákán csomót nem találhatni; de nehéz meggyőzni a rosszhiszeműeket, akik mégis keresnek a kákán csomót. Könnyű meggyőzni az alaposakat, akik nem akarnak következtetéseket lenni a tévedésben. De nehéz meggyőzni azt, aki szántszándékkal könnyelmű és a tévedéshez való konok ragaszkodását a büszke férfiaság képnyegével takarja. A jóhiszeműek és alaposak előtt régóta kétségtelen volt, hogy az 1899: XXX. törvénycikk értelmében, mely a pártközi egyezményt iktatta törvénybe, nem követelhető a jövő esztendő első napján a magyar vámsorompók felállítása. De a rosszhiszeműek és a szántszándékkal felületesek makacsul megálltak e tévedésük mellett s nehogy ők essenek a valóság felismerése révén a következtetés hibájába, hát a kormányelnököt illették a politikai megbízhatatlanság vádjával. Ilyeténképp lett ugynevezett súlyos esetű a paktum helyes magyarázatának kérdése. Mert tévesen appreciálni egy politikai helyzetet s aztán a hollásért és következményeiért utólagos felmentést kérni, vezető államférfinak mindenütt szabad, még Magyarországon is. De homályosan szövegezett kötelezettségeket vállalni s emezeknek esedékessé válaszok valamely új értelmezéssel mászni ki a csávából: ez az, amit másutt sem néznek el egy vezető államférfinak és Magyarországon még kevésbé! S még ha el is akarnák nézni az ilyes manővert, Széll Kálmán nem az az államférfi, aki ilyen kegyet bárkitől is elfogadna. Ő addig marad helyén, amely ma tövisesebb, mint valaha, amíg használni tud hazájának és királyának. De tudja azt, hogy akinek a politikai megbízhatóságán csak egy makulányi

fojtis esik, az felfelé is, lefelé is hasznavehetlenné válik a mi közéletünkben, mely némely tekintetben lehet tempa érzéki, de ebben az egy tekintetben mindig szerföltött finnyásnak bizonyult. Ezért hozta ma be a kormányelnök a parlamentbe a paktum kákáját megmutatta az ország színe előtt, hogy nincsen rajta semmiféle csomó. Aki még ezental is keresné rajta a csomót, azzal igazán nem érdemes szóba állani, mert rögeszmét nem kapacitálni kell, hanem gyógyítani.

A többség egy szónoka nemrégiben megkínálta Széll Kálmánt azzal a kényelmes okoskodással, hogy a pártközi egyezmény az 1899. évi XXX. törvénycikkben az utolsó betűig konzumálódott, ne törődjék vele tehát a miniszterelnök, ha itt vagy amott ujonnan felmerült tünetek alapján paktumszegéssel valódják. Ez az okoskodás kifogásalan. Való igaz, hogy mihelyt a miniszterelnök a pártközi egyezmény minden betűjét törvénybe foglalta, senkinek e címen többé keresnivalója rajta nem lehet. Széll Kálmán ma mégis kimondta, hogy nem kér ebből a beneficiumból. A paktumot állja ma is, elismervén mindenkinek kereseti jogát a pártközi egyezménynek, mely immár negyedik év óta törvény, pontos és lelkiismeretes végrehajtásáért. Ez rával az ő politika finomlelkűségére; mert szentitív államférfiak csakugyan nem ismerik sajátmagukkal szemben az elévülést. Hát állja a paktumot. S ma kimutatta, hogy nyugodt lélekkel állhatja. Teheti ezt, noha még nem terjesztette a parlament elé az új autonóm vámtarifát. Teheti, mert a törvénybe iktatott paktum szab ugyan időhatárt az új vámtarifa elkészülésének, csak-hogy ez a terminus nem naptári határidő. Akik ellene a politikai megbízhatatlanság vádját kovácsolják, azt szeretnék az 1899. XXX-ik törvénycikkből kiolvasni, hogy az

új tarifának a folyó év utolsó napjáig kell elkészülnie, s ha ez nem következik be, akkor január elsején állnia kell a vámsorompónak. Amde az a törvény magyar nyelven van megírva, s nem rovásbetűkkel, hanem a rendes ábécé jeleivel. Hát tessék azt a törvényt elolvasni. Tessék minden betűjét görcsövi vizsgálat alá venni, minden szavát ide-oda forgatni: nincs abban nyoma sem annak, amit ma némelyek oly szívesen magyaráznak beléje. A törvény igenis megköti az autonóm vámtarifa létrejöttének idejét. De nem mondja, hogy ennek 1902 december harmincegyedikéig kell megtörténnie, hanem azt rendeli csupán, hogy a külföldi államokkal a szerződések megújítására nézve meg nem indíthatók a tárgyalások mindaddig, míg az új vámtarifa nem jött létre. Tehát a szankció, amely a tarifát illetőleg a törvényben található, nem a vámsorompók felállítása, hanem a külföldi szerződések tárgyalására vonatkozó tilalom. Vagyis az új vámtarifa elkészültéig hiába akarna Ausztria valamely idegen állammal szerződéses tárgyalásokba bocsátkozni, Magyarország ott áll e törvény nyel a kezében s megtiltja ezt neki.

Majdnem leleplezés-számba megy, amit e pontra nézve Széll Kálmán ma a parlamenttel közölt. Megtudtuk beszédéből azt, hogy az akkori osztrák kabinet ezt a rendelkezést olyan nevezetes magyar vívmánynak tekintette, hogy fel sem merte venni az idevágó tizenny-paragrafusos császári rendeletbe, hanem külön egyezménybe iktalta azt, mely nem bocsátott az osztrák törvénytár nyilvánossága elé. És megtudtuk azt is, hogy Széll Kálmán ebbe ugyan beleegyezett, de világosan kijelentette, hogy a magyar érdek feltétlen megóvása szempontjából ő ezt a rendelkezést belevizsi a magyar törvény szövegébe. Hát így árulta el Széll Kálmán a hazát.

TÁRCA

Falk könyve.

(Falk Miksa: Kor- és jellemrajzok. — Bevezetéssel ellátta Wekerle Sándor. — Saját alá rendezte: Falk Ernő. — A Reváltestetrek kiadása. — Ár: 6 korona.)

— A Budapesti Napló eredeti tárcája. —

Az utóvilág nemcsak a színésznek nem fon kosorukat, hanem a hírlapírónak sem. A hírlapíró születik, — mert az igazi hírlapírónak csakugyan születnie kell, — azután pedig tanul minél többet és minél többfelét, azután dolgozik éjjelnappal a szétpattanásig megfeszített idegekkel és folytonos lázban forrongó agyvelővel és mikor ereje fel van emészte, — a mi nála gyorsabban szokott megtörténni, mint más embernél, — akkor lefekszik és meghal azzal a szomorú gondolattal: „Dass zur Stundeseines Lebens niemand weiss, dass er gelebt.“ Pedig a hírlapíródalom az, mely valóságos forradalmat idézett elő a történetírásban, melyezelőtt csak nagynehezen tudott hozzáférni az okiratokat ősz állami vagy magánlevéltárakhoz, melyek majdnem egyedül, de egyszersmind egyoldalú forrását is képezték. Ez okmányokból meg lehetett tudni, miképpen gondolkoztak az ugynevezett döntő körökben; de miképpen keletkeztek az események a népek életéből és miként hatottak arra vissza, annak a diplomáciai levelezésekben semmi nyoma. E hiányt pótolja ma a hírlapíródalom... Ezek a sorok Falk Miksa tollából valók: elégiája az újságírónak és dícsőítése a zurnalisztikának. A magyar újságírás atyamestere mélabusan konstatálja, hogy az újságíró nevével emegyen az idők hajója, — de maga az újságírás történelmi segédmunka lón. Nos, Falk neve azért

fenn fog maradni és munkássága nem forrásmunkája a historiának, hanem maga a história.

Nem tudom, hogy kitől való az a mondás, amely szerint az újságírás a történelem peremutatója. Percekből lesznek az órák, órákból napok, napokból évek, évekből évtizedek, — Falk Miksából, az újságíróból pedig hisztorikus.

Kor- és jellemrajzok a címe annak a hatalmas kötetnek, amelyben Falk Miksa visszaemlékezéseit, esszéit, tanulmányait gyűjtötte össze fia, Ernő. Ez a könyv Klioé.

1850-ben történt, hogy egy husz éves ifjú szegényes ruhában Schwarzer Ernőnél, az Österreichische Zeitung szerkesztőjénél, aki negyvennyolcban rövid ideig miniszter volt, audienziára jelentkezett.

— Mit kíván? — mordult keményen az ifjura, aki érthetetlen szavakat dadogva kéziratos nyujtott át.

— Ah, folytatta felvidult arccal, — ez a mai cikknek a folytatása... De valóban most már meg szeretnék ismerkedni azzal a kitűnő íróval, aki ismeretlenül kerestél föl a gyönyörű cikkkel. Mikor lehet szerencsénked kedves papájához?

— Napához? Engedelmet, az Pesten van.

— Akkor hogyan küldheted el olyan hamar ezt a cikket?

— Kérem, a cikk tölem való.

Az óriási termetű szerkesztő felugrik, megfogja és megrázza mindakét vékony vállát az ifjúnak és egy pár percig mezeven néz a szemébe. Azután pedig az ajtóhoz rohant és behívta a munkatársakat.

— Mit gondolkodnak, ki ez? Ugy-e bár, nem találják ki. Ez írta mai vezércikkünket. Hány esztendő maga, édes barátom?

— Husz éves.

— És hogyan is hívják?

— Falk Miksa.

Ez volt Falk Miksa első vezérelke, megjelent az elnyomatás korszakának a legelején, reménytelenül zord időben, szólt pedig arról, hogy helyre kell állítani Magyarországot alkotmányos jogait, mert csakis ezeknek a jogoknak az elismerése és helyreállítása biztosíthatja Ausztriának létét és jövőjét.

Ekként állított be a politikai zurnaliszták sorába Falk, akinek egyénisége kezdettől fogva éles körvonalakkal vált ki és az évek hosszu során át nem változott meg. Alkotmányosság, jogfolytonosság, szabadelvűség volt első jelszava, amelytől sohase tért el.

Csudálatos levegő csap arunkba, amikor ezt a könyvet forgatjuk: megérezzük a történelem realizmusát. Mert furesza viszonyban vannak egymással a szépirodalom, a fantázia terméke, és a história, a mult hirnöke. Képeletünk szívesen bolyong a költészet virágos mezején és gyermekded hittel adja magát oda a mesék valóságának. A história, ez a komoly tudomány-ág első sorban értelmünkre számít, csak másodsorban fantáziánkra. És érdekes, milyen könnyen mosódik el szemünk előtt a történelem valósága; még a legközlebbi mult is úgy hat reánk, új nemzedékre, mint valami mitológia, amelynek hőseit nem tudjuk magunknak Budapest utcáin elképzelni, mert — hogy úgy mondjam — szépirodalmi fantáziánk a magaslatokra helyezi őket. Sokáig titkoltam ezt az érzésemet, mert úgy hittem, hogy történelmi ismeretelm felületesességéből származik, de bátran vallom be, amióta történetudósok arcan észleltem abban a pillanatban, amikor egy-egy redős történelmi emlékek által szemközt. A francia forradalom kutatója megdöb-

Ez az ő nagy büne. S ebből meritenek a szélsőbalon jogcimet arra, hogy a politikai megbízhatatlanság gyanújával terheljék.

A kérdés ezentul nem lehet többé vitás. A közvélemény ezzel a mai beszéddel megkapta a legteljesebb felvilágosítást. Tudják immár mindenek, hogy a pártközi egyezmény helyesen van a törvénybe iktatva, s hogy e törvény szövegét soha senki nem értelmezte másképp, mint ahogy Széll Kálmán akkor értelmezte és ma is értelmezi. Akkor is, azóta is szözlak e kérdéssel sokan: Komjáthy, Kossuth, Barta, Mezőssy, sőt maga Polónyi Géza is. Valamennyien azt hozták ki belőle mindig, ami tökéletesen őszszévág a kormány-elnök értelmezésével. S ha tehát azok az urak ma már hermeneutikát vállalnak, akkor az ő nézetük módosult, nem a miniszterelnöké. S akkor ők illethetők a politikai csécsapság vádjával, ugyanők, akik ma talán azért vádolnak olyan lármásan, hogy a maguk hibáját takarják el a saját zajukkal. Az indemnitávit pedig huzhatják még ezután is, ameddig nekik tetszik. Anyaga e vitának máttól fogva egy fikarcnyi sincsen.

Széll Kálmán napja.

Budapest, november 19.

Széll Kálmán miniszterelnök ma beszélt, de a beszédét nem ma kezdte csinálni. Mert ő, akinek sosem kell a beszédére készülnie, hiszen esztendőkor során elég sokszor bebizonyította, hogy a legváratlanabb támadás sem találja készülétnél: erre a mai grandiózus polemiára igenis készült. Készülnie kellett. Nem azért, amit el akart mondani, hanem azért, amire nem akart reflektálni. Tessék megmondolni, hogy két álló héten keresztül leplezett, de mégis leplezhetetlen obstrukciós szándékkal, csak úgy zuhogott reá a vád, gyanúsítás és kegyetlen beszéd, amit ő egy kis coruzával fogott fel és rögzített meg jegyzeteiben. Ha már most munkás agyával rendet próbált teremteni az obstrukcióból leszárt jegyzetek között: az volt a nehezebbik munka, míg kislejezte a jegyzetekből mindent, ami földolgozás, együgyű, ok nélkül való és hasznavehetetlen. Ezt a nehezebbik munkát a miniszterelnök kétségtelenül korábban végezte s azért mondjuk, hogy ma beszélt ugyan, de beszédét nem ma kezdte csinálni. S a beszéd után adjuk meg a miniszterelnök urnak azt az elismerést, hogy mielőtt beszélt, nagyon szépen szemezte ki azt, amiről nem fog beszélni.

Most pedig distingváljunk tovább. Szólni kell arról, hogy mit beszélt és hogyan beszélt.

benve nézi XVI. Lajos egy zsebkendőjét, mintha mondaná: Es mégis igaz!

Széchenyi István nekem, harminkétféves embernek már mitológiai alak. Egyáltalában históriának és irodalmunk minden nagy embere, akit földi pályafutásában nem láthattam. Es valami megdöbbenő melegséget érez szívem táján, ugyszólván az ő realis életük melegségét, ha valami vonatkozásban körvonalos emberi mitovluttban elem lépnek. Szinte meglepetés. Mintha — újra használok ezt a szót — valami szépirodalmi álomból ébrednénk fel a most már átértett történelmi valóságra.

Ez a finom, szubtilis leírhatatlan érzés fogott el megdöbbenő erővel, amikor Falk Miksának Széchenyi Istvánra való visszaemlékezéseit olvastam.

„Ez időben (1859.) történt első látogatásom Széchenyiné a döblingi tébolydában. Miután ismételt indirekt meghívásokat, amelyeket előkelő urak szokott udvariassága gyanánt vettem, nem fogadtam el, egy ízben Hopf kanonok, Lanovics titkára, akit Széchenyi fia gyanánt szeretett, a gróf egy levelet mutatott nekem, melyben ez sürgősen felszólítja, hogy „Falkot élve vagy halva hozza ki a döblingi barlangba“. Már amikor a park fasorán behajtottunk, kivilágított ablakok hosszu sora köszöntött felém.

— Ez a gróf lakása, — jegyezte meg Hopf kanonok.

A kocsii megállt a Gőngen-féle intézet egyik szárnyánál s keskeny lépcsőn fölmentünk a legnagyobb magyar lakására. Az előszobába lépve, élénk hangokat halottunk, nagyon vidám beszélgetés folyhatott odabent, mert az egyes szavakat harsogó kacagás követte. Csakugyan többnyire fiatal urak voltak. akik tarka csoportokban mulattak Széchenyi hálszobájában; közepettük állt Széchenyi. Elémbe jött s mindkét kezét felém

A mit szemponjtájból a krónikásnak kevés a dolga. Utal a szöszszert olvasható beszédre, melyet el kell olvasnia mindenkinek, aki Magyarországon politika iránt érdeklődik. Pedig hát ki nem érdeklődik! Utal továbbá az újságnak arra a parcellájára, mely a politikai események érdemleges kritikáját szokta hozni. Ott erről a beszédéről szónak kell esnie, mert ez a beszéd elsőrangú politikai esemény volt. A krónikás tehát beérheti annyival, ha Széll Kálmán beszédéről a hogyan szemponjtájból iparkodik valamelyes képet adni. És be is éri ennyivel.

Hát először is a képhez tartozik, hogy a beszédet nem előzte meg sípszó és trombita-recegerés. Egy-egy ifju szélbali honatya nagyobb apparátus mozgat meg az érdeklődés külső kellekeinek megszerzése iránt s aztán az érdeklődés még se igen akar mutatkozni. A miniszterelnök beszédéhez nem csináltak érdeklődést, már azt maga a beszéd csinálta meg magának. Nemkülönbön hiába keressük a beszéd beállításában azt a bizonyos nagyságot, mely abból áll, hogy egy nagy beszédnek nem szabad sem az ülés legelejeére, sem legvégére esnie. Hiszen ismeretes, hogy a vita rendezők könnyen kapnak második szónokot, csak az első nehéz megtalálni. Az ugynevezett nagy beszédek, mint a fejedelmek, fullajtárt küldenek maguk előtt. A miniszterelnök nyomban az ülés kezdetén beszélt. (Az a kis nyilatkozat, melylyel Szentiványi Árpád a maga öszszeférhetetlenségi ügyéről a napirend előtt megemlékezett — ebből a szempontból nem számít). Ismétéljük, a miniszterelnök nem sokat törődött a beszéd formai beállításával s beszélni kezdett, mikor a képviselők még csak kezdtek beszéllingözni. Nem félt, hogy nem lesz elég nagy hallgatósága. S egy kiesit nyilván bizott is benne, hogy az ő szavai eredményesebben hivatják be az embereket, mint a villamos csengő vagy az előzetes sípszó. Amint-hogy a beszéd első negyedórájában már ki is alakult a nagy parlamenti ülések képe: a zsufolt völgy, a zsufolt karzatok.

A második negyedórában vagyunk és Széll Kálmán nyugodtan, a legteljesebb figyelemnek közepette beszélt. Egy darabka korrural ajánlékkozza meg magát és az udvariasság egy-egy édes bonbonját nyújtja annak is, akivel éppen polemizál. Röviden foglalkozik kis dolgokkal, (olyiknak egy mellékmondatban kell meghuzódnia), hosszszabban is kiterjeszkedik a nagyobb dolgokra. A nemzetiségi politika ellen felhozott vádakra majdnem egy teljes órát szán. De nem szavakkal harcol, aktákkal bizonyít. Maga hüvös marad, de az akták tüzesen szólnak mellette s a hallgatóság egy-egy beszédes akta után

nyújtotta. Alig festhetelem le a benyomást, melyet a gróf látása rám tett. A kopasz fej, amelyet kétoldalt gyér, hátrafésült ősz haj környezett, kissé előrehajolt; ugyancsak ősz nagy szakáll vette körül mély barázdákkal szántott arcát. Ki bírná híven leírni ezt az arcot? E vonásokban valami végtelen bánat, végtelen fájdalom honolt, melyet szavakkal még megközelíthetően se lehet ecsetelni. A gróf becsinátot kért vendégeitől, a melleszobába vezetett, bezárta maga megett az ajtót. Miután egymás mellett helyet foglaltunk, sokáig némán tekintett reám.

— Idősebbnek gondoltam önt, — szölt végre...

Igy írja meg Falk a legnagyobb magyarral való első találkozását. Visszafojtott lélekzettel olvastam. Elményem maradt örökre. Valamint magamon érzem Széchenyi utolsó pillantását is. „Nagyszűttörtökön láttam Széchenyit utoljára. Az előszoba ajtajánál még egyszer megfordultam. Még most is látom, amint ott áll, fájdalom mosolygól ajkán; a szoba tetejéről lefüggő lámpa megvilágította sapát arcát és — nem tudom, jól láttam-e vagy csak felhevült képzeletem játéka volt: — a bozontos szemöldököktől árnyékol szemekben két nagy könnyesepp rezgett“...

Aki ezeket a sorokat írta, tanuja a magyar történelem utolsó ötven esztendejének. Valami végtelenül finom perszonális fluidum rezgi át műveit, amelyek érdekes emberi közelségbe tolják hozzánk a haza nagyjait. De ezek az írások nem lehetnének akkora hatással reánk, ha csak az események részese szólna hozzánk, bármily alaposan, bármily őszintén is. A tollnak ez a diadala a művészet!

Lenbach, ugy érzem, tüvel rajzol, — megszakítás nélkül, egy ivhen teremt oda a vászonra egy-egy karakter-fejet teljes életerőben. A nagy

ugy tapsol, mintha a leghatasosabb erőproduktó volna. Ambár hiszen nincs is szebb erőproduktó, mintha az akták viaskodnak a mi védelmünkben. S egyik akta elvégezte tisztét, jón helyébe másik. Mindenre van akta, minden vádra a históriának napszámosa: az akta felel. A miniszterelnök itt még csak az előkelő nyugodalma főnök, aki minden ügynél nyomban tudja a kellő akta helyét s bizonyítékokkal harcol, nem szavakkal. Rendező talentuma, csudás memoriája és biztos nyugalma imponál, lefegyverez. A hallgatóság csupa figyelem.

Tovább tartunk. A miniszterelnök beszéde már a második órába nyul. Egyszer-egyszer, két akta között, tesz valami elvi nyilatkozatot s akkor megtelik a terem tapsok, helyeslések muzsikájával. A megfordított angol kert: az arabeszkekön kívül van a virág, belül csak száraz akták, tiszta fejtegetések, melyekön könnyű eligazodni. Mentül tovább beszélt, annál tisztább az ut. A hallgatóság már ugy képzei, hogy világosan lát és minden ut tiszta: a miniszterelnök a világot még világosabbá, a tiszta utat még tisztábbá teszi. Sohsem elég neki a bizonyíték, amely pedig a hallgatóságot már régen meggyőzte. Skrupulozitása és ambiciója érthető is, mert most már a pártközi megegyezés tartalmáról, a törvény-interpretáció körül való jóhiszeműségéről, szándékának becsületességéről és államférfiúi megbízhatóságáról van szó. Mikor ezekben inszinnuálják: jogos érzékenysége kibányász minden argumentumot, amely integritásának igazolása szempontjából kibányászható. S a végén sorra olvassa fel saját régi nyilatkozatait, amelyek még azt is igazolják, hogy interpretációja nem ötletszerű, mert már februárban, az első percben tiltakozott a törvény olyan magyarázata ellen, mintha az autonóm vámtarifa el nem készülése esetén ez év végén föl kellene állítani a vámsorompókat. Februárban tehát már ugy interpretálta a törvényt, mint október közepén.

S itt egy finom, gunyos vonás jelentkezik a miniszterelnök arcán. Komjáthy Bélára néz és így szöli:

— Emlékszem egy vágásra. Komjáthy célzásként jegyezte meg, hogy ő hélfőn is ugy gondolkodik, mint szombaton. Szép. Engedje meg már most nekem, hogy azt feleljem: én októberben is ugy gondolkozom, mint februárban.

Egy pillanatra a jókedv és derűtség sugarai lopóznak a komoly polemia szövetébe. De csak egy pillanatra. A miniszterelnök már megint komoly, mint thémaája. Harmadik órája beszél s hangja el nem fakul, maga a százzrétű polemiában el nem téved. Mikor más egy porszem lehullásától is félne, hogy talán megzavarhatja a

arcképfező modorára emlékeztet Falk stílusa, amelyel pregnánsul, egy mondatban és találon egy-egy jellemet élénk állit.

Báró Eötvös Józsefről például ezt a portrét festi:

„Hazáját hön szerető magyar államférfi, egy német bölcsész eszével és egy világköltő kedélyével.“

A jellemzés csaknem kimeriti Eötvös lényét, akiről különben a kötetben két taoulmányt találunk. A Báró Eötvös József és az 1867-iki kiegyezés című essayben kimutatja Falk, hogy a kiegyezés körül Deák Ferencen és Andrássy Gyulán kívül mily hervadhatatlan érdemei vannak A karthausi szerzőnek is.

Es életkérelk előttünk báró Kemény Zsigmond alakja, Királyi Pál, Dánielik kanonok, Salamon Ferenc, Pompéry János, aki mind egy szerkesztőségben dolgozott, amelynek egyetlen ma még élő munkatársa: Falk. Majd a negyvennyolcas idők újságirói: Vahot Imre, Petrichevich-Horváth Lázár, Frankenburg, akinek Eletképek című újságjában Falk első magyar irodalmi dolgozata Sóllyom álnév alatt jelent meg, — Török János és a többiek lépdelnek szép sorban előttünk. Falk élettrajza a magyar újságírás története lesz.

Mikor 1867-ben a kiegyezés létrejött, Falk visszatért a hazába, ahol gróf Andrássy Gyula korszaka kezdődött, aki „egyike nemcsak a legjelentékenyebb, hanem egyszerűsége mind a legérdekesebb személyiségeknek is, akiket monarchiánk újabb története felmutatni képes.“ A nagy államférfiuról két tanulmányt írt Falk, mindegyike remeke a magyar essay-irodalomnak.

Formailag tökéletes, tartalmilag pedig fölötébb érdekes a báró Sennyey Pál című essay, amely a konzervatív politikusknak jellemet és

szövevényes téma kifejtésében, a miniszterelnök azt is észreveszi, hogy a honvédelmi miniszter kifelé készülődik. De nemcsak észreveszi, hanem a szövevényes fejtegetés derekán, egy súlyos mondat közepén elhelyez egy rövidke kérdést: „maradj még egy kicsit” — aztán mialatt Fejérváry mosolyogva helyezkedik vissza bársonyszékébe, a miniszterelnök nyugodtan fejezi be a mondatot, a fejtegetést.

Közél három órással tartott a hatalmas polemia. Hatalmas volt hatása is. Figyelemben, a tudás és készség elismerésében, a munkabírás megcsudálásában nem különbözött a szélsőbal- a szabadelpvüpartól. Nem mindenkinek esett jól a beszéd, (s ez természetes) de mindenkinek jól kellett esnie, hogy a miniszterelnöki székéből egy tisztafejű, tiszta szándékú, hatalmas elméjű államférfi megnyilatkozását hallhatja. S a szabadelpvüpart lelkes ovációja mellett az ellenzék megbecsülése is színebbé tette a sikert. Percökig tartott a taps és tovább fog hangozni az egész országban...

A képviselőház ülése november 19-én.

— Kezdeté délelőtt 10 órakor. —

Elnök: gróf Apponyi Albert.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán miniszterelnök, Lukács László, báró Fejérváry Géza, Ploss Sándor, Wlassics Gyula, Darányi Ignác, Cséh Ervin.

Báró Fejérváry Géza: T. ház! (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Visszavonja a javaslatokat! Derültség a szélsőbaloldalon.) A minap néhány jelentést nyújtottam be és kértem azoknak a véderőbizottsághoz utasítást. Most van szerencsém előterjeszteni még négy jelentést, még pedig a hadmentességi díjjal állapotáról 1901-ben, a honvéd-menház működéseiről és állapotáról 1901-ben, a közös hadsereg katonái nevelő- és képző-intézetében a magyar állami alapítványi helyekre elhelyezett ifjakról 1902-ben, végre a honvédevelő- és képzőintézetek állapotáról az 1902. évben.

(A Csorba-tól.)

Szentiványi Árpád: T. képviselőház! (Halljuk! Halljuk!) Elsősorban bocsánatot kérek hogy személyes ügyet vagyok kénytelen elhözni. Mielőttzatnak tudni, hogy összeérhetetlenségi esettel jelentettem be ellenem, megindokolta azt azzal, hogy a csorbai tó megvédelmének közbenjártam. 1901. évi szeptember havában a Tátrának jártam. Ott Szentiványi Józsefnél, akinek vendége voltam, egy levelet láttam, amelyet neki Hohenlohe herceg írt. A levél tartalma az volt, hogy Hohenlohe herceg a csorbai tóért és környékéért adna Szentiványi Józsefnek három millió koronát és hozzátette azt is, hogy amennyiben a magyar állam, vagy bárki más többet ígérne, Szentiványi József sziveskedjék a herceget erről értesíteni, hogy szintén nagyobb árt ajánlhasson. En már ott megjegyeztem, hogy talán mégis meg kellene írni ennek a levélnek a tartalmát a magyar kormányának; kár volna, ha a Tátrának ez a része is idegen kézre kerülne. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Ott mindárt

működését a történetiről objektívításával és a stíl mek tőkélvél rajzoltja meg. A magas katonai körökbe ad bepillantást a *Két katonai* című visszaemlékezés, amelyben gróf Gyulay és Sametz tábornokok mesteri jellemzését találjuk. A magyar irodalom ismert gyöngyei azok a gyönyörű cikkek, amelyeket Falk a királyi párról és a királynééről írt.

*

Az Operaház egyik földszinti páholyában, a jobboldalon látni minden este Falk Miksa szellemes, fehér fejét, boldog családi csoportozat szép keretében. Mert egész életében lelki szükséglete volt a zene, a harmónia, amelyet a toll és politika harcában sokszor hiába keresett. A benne láppangó költészet a zenében élte meg magát és írásaiban is gyakran leltni a nyomát ennek a szenvedélynek. Elvégre a zene szeretete nem más, mint honvágy a lelkiből csendes nagysága, a harmónia után. Az istenek megadták a harmóniát Falk életének is, amely mint kész műrekek táru ki, inhol előtűnt. Szegény sorsból az élet magaslataira küzdötte fel magát, — újságíró lett, akinek írása tett számba megy és akinek tetteiről írás szól, — eszményei megvalósultak és hazája diadala karöltve járt az ő személyei sikerével. Valóban szép-séges egy élet, amelyből harmónia árad felénk! Ami pedig benne a fájdalom, az csendes humorban olvad föl.

Inhol a — talán — az egyetlen panasz, amelyet Falk könyvében találtam:

„A sors valóban kegyetlen trófiákat enged meg magának az emberekkel és még most is keserű mosolyjal gondolok vissza arra, hogy ifjú koromban milyen jó étvágyam lett volna, de nem volt vacsora; most volna vacsora, de nincs étvágy!”

(G—ly.)

megírtam a földmívelésügyi miniszter urnak az esetet szóról-szóra, amint történt.

Meglehet, hogy ennek a levélnek következtében ment fel a miniszter ur, és minthogy hivatkozott Szentiványi Józsefnél arra is, hogy bizonyos mértékben hazafiség dolga is, hogy ez a terület a Tátrának valóságos gyöngye, ne kerüljön idegen kézre, és minthogy Szentiványi József ezt belátta: a három millió koronáért eladta a területet az államnak. Ezzel, azt hiszem, nem követtem el összeérhetetlenségi esetet. (Igaz! Ugy van! a jobb- és baloldalon.) hanem magyar ember, magyar országgyűlési képviselő kötelességét teljesítettem. (Igaz! Ugy van! a jobb- és baloldalon.)

Kijelentem, hogy én még életemben pénzért vagy pénzekért soha lépést nem tettem, még fizetést sem kaptam soha, — mert én szőigáltam — kivéve, hogy a képviselői napidíjakat felvettem. Mégis némely lap úgy tüntet fel, mintha én is bizonyos mértékben sáprít oledelketem volna. (Mozgás.) Eltekintve attól, hogy akkor, amikor e levelet írtam, képviselő sem voltam, s eltekintve attól is, hogy az összeérhetetlenségi törvény tulajdonképpen akkor még éltbe sem volt léptetve: mégis nagyon kérem a t. Házat, méltóztassék talán az összeérhetetlenségi bizottságnak azt az utasítást adni, hogy ne e miatt a formahiba miatt utasítsa vissza a bejelentést, hanem menjen bele a meritumba, hogy egészen igazságos ítéletet mond-hasson, vajjon követtem-e el összeérhetetlenségi esetet, igen, vagy nem? És hogy vonatkozhat-e rám az összeérhetetlenségi törvény intézkedése. (Mozgás.) Ha pedig nem lehet ily utasítást adni, legalább itt intézem az összeérhetetlenségi bizottság tagjaitól ezt a kérésemet: hallották, tehát figyelembe vehetik. (Helyeslés jobboldal.)

Elnök: A képviselő urnak előadására azt a megjegyzést kell erről a helyről tennem, hogy a Ház az összeérhetetlenségi bizottságnak, vagy az összeérhetetlenségi bizottság jelentése nyomán esetleg ösz-szeálló összeérhetetlenségi ítélő-bizottságnak semmi néven nevezendő utasításokat nem adhat, (Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.) sem azoknak eljárását semmi irányban nem befolyásolhatja. (Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)

Az indemnitás.

(A miniszterelnök beszéde.)

Széll Kálmán: T. képviselőház! Ha most, ezen két hét óta folyó felhatalmasítási vitában felszólalni idő-szerűnek látom, nem azért teszem, hogy mindazon kérdésekre melyek ezen vita keretében megbeszélés tárgyát képezték, a magam részéről kiterjeszkedjem. A kérdések egy része oly természetű, hogy megérdemli, hogy azok magukban tárgyaltsanak a maguk nagy horderejénél fogva és én lenntartom magamnak, hogy akkor, amikor ezen kérdéseknek érdeméről kimerítően lehet és kell szólni a magam nézeteit is elő-adjam. Annál inkább tartózkodom minderre kiterjeszkedni mert egy párvál olyan tételek akarat a leolyt vitának anyagából és nagy tömegből kiragadni. Milyely hosszabbban kell foglalkoznom. Ezek a tételek azokra a nagy vádakra vonatkoznak, amelyeket a szemben álló t. képviselőúrsaim közül többen a politikai és személyes politikai bizalmatlanságnak megokolása szempontjából szükségesnek és jónak láttak velem szemben követni. En, aki tárgyalagos nyugalommal hallgattam ezeket a vádakat, nem vagyok szerénytelen, ha — a magam politikai integritás és megbízhatósága érdekében és az ország érdekében — ezen vádakkal kimerítően és egészen részletesen foglalkozom. (Halljuk! Halljuk! jobboldal.) Mert nincsen senkinek érdekében, hogy ezen kérdésekre ne teljes tény arasztassék és az alapos, teljesen részletes tisztázás alól elvonassanak. En ezt tárgyalagosan, minden visszatárlási vizsketeg vagy hajlam nélkül akarom megselekedni. Mielőtt ezekbe belemennék, ezt megelőzőleg mégis kell pár megjegyzést tennem, amelyekre nézve talán fontos, hogy az én nézeteimet el ne hallgassam.

(A költségvetés tárgyalása.)

Ami mindenekelőtt azt illeti hogy én kijelentést tettem a mult tavaszon, hogy szándékozom az összeállt költségvetés tárgyalásának rendszerére nézve azon célból, hogy a Ház tanácskozásai idején ne abszorbeálj a költségvetés, a szólás szabadság teljes tiszteletben tartása mellett javaslatot tenni és hogy miért nem tettem — mellesleg mondván, egy képviselő törvényjavaslatot emeltem, amit erre nézve soha eszem ágában sem volt benyújtani, — erre nézve azt kell kijelentnem, hogy én erről a szándékról nem tettem le. En imminens szükségnek tartom, hogy a költségvetés érdemleges bírálatának teljes épségben tartásával és a szószabadságnak teljes kíméletével oda-térkedjünk, hogy a költségvetési viták lehetőleg kevesebb idejét vegyék igénybe a Háznak. (Élénk helyeslés jobboldal.) Azon nézetben vagyok azonban, hogy ezt a kérdést nagyon óvatosan és igen vigyázva kell megoldani. Nekem megvannak erről a magam nézetei, sőt javaslatai is, de úgy találtam, hogy ezeket a propozíciókat a házszabályok módosítása nélkül keresztülvinni nem lehet. Időszűrnek és jónak találtam tehát bevárni ezen üllészaknak azt a részét, amikor a házszabályok e részben való reviziójának ideje bekövetkezik és az foganatba vehető, mert hisz különböző sem lehetne a házszabályoknak e tekintetben revidált új stipulációt még ezen üllészakban éltbe léptetni. Abba a kérdésbe, hogy jogosult-e az indemnitás kérdéséből bizalmat vagy bizalmatlanságot iragni, nem megyek bele. Nekem e részben megvannak a nézeteim: már 1869-ben azt vitattam, hogy nem helyes; vitattam az ellenzék vezérnökével, Tisza Kálmánnal szemben Amde a Ház hosszas gyakorlat után más felfogásba ment bele. Végre is a dolog érdemére ez egészen mindegy; nem vitatom tehát, hogy jogosult-e, vagy nem a költségvetésbe és

az indemnitásba bizalmi vagy bizalmatlansági kérdést belevonni, mert hiszen a bizalmi kérdés minden esetben fel lehet vetni az ellenzék részéről. De akár így, akár úgy, én felveszem a kezűtől azon a téren, amelyen az ellenzék a procedenciák alapján mozog, hogy igenis, a bizalmatlanság legdrágább, legélesebb kihelyezését az indemnitás tárgyalásába helyezi bele.

De azt már halgatással nem mellőzhetem, amit Kossuth Ferenc mond, hogy t. i. azáltal, hogy mi indemnitásokkal kormányunk, amit én is számlok nem öszthatom azt a nézetet, hogy ez által azután az áll elő hogy mi költségvetés nélkül kormányunk. Hiszen, t. képviselő ur, az indemnitási törvény is költségvetés; az csak egy részleges költségvetés, de épp olyan mint a rendes költségvetés, azzal a különbséggel, hogy annak alapján a kormányának az előző évi költségvetés tételéhez kell magát alkalmaznia, mert arra kap feltehatmazást, hogy a jövő évrnek négy első hónapjában vihesse az államháztartást a mult évi költségvetés keretében. Tehát költségvetési törvény ez is és hogy ily módon a törvényt sértenék, vagy törvényt nélkül kormányoznánk azt a magam részéről én nem fogadhatom. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Hivatkozik az én t. barátom arra, mit mondott e részben Deák Ferenc. Deák Ferenc azt mondta ugyanis egy alkalommal, hogy: „Az, hogy minden évben megállapítandó a jövő évi költségvetése, annyira sarkalatos törvénye az alkotmánynak, hogy parlamentáris kormány az alkotmányos élet e törvénynek teljesítése nélkül lenni nem állhat.” Ez igaz, szóról-szóra így van. De hisz mi egy parciális költségvetési törvényt kérünk, azt hoztuk javaslatba, mert költségvetés nélkül kormányozni nem akarunk. Amde Deák Ferenc nemcsak ezt mondta; ő tovább is ment, amit t. képviselőúrsam nem volt szives citálni. Ez tudniuk akkor történt, én jelen voltam, azon az 1868-diki országgyűlésen, melynek mandátuma 1868. december 6-án lejárt. November 9-én felült az ellenzék egyik vezére, Ghyczy Kálmán és azt javasolta, hogy bizonyos kérdés miatt — mivel a közös miniszterek magukat birodalmi minisztereknek nevezték — a delegáció ne menjen bele a költségvetés vitá-szába és határozatilag akarta utasítani a Ház által a delegációt hogy ne merészeljen költségvetést tárgyalni, mert törvénytelen miniszteriummal áll szemben. Akkor mondta Deák Ferenc — a kérdésnek többi részéről nem szólok, mert az nem tartozik ide — hogy: „Ne hozza meg a Ház e határozatot, mert ha meghozza november 9-én a határozatot az a Ház, amely december 6-án expírál, lebeteltenné teszi a magyar költségvetés megállapítását, az pedig igen nagy baj és az alkotmányos sarkalatos jogok megsértése.” Azt mondta, hogy: Ha mi ezen törvény teljesítését bármilyen módon lehetelméni tesszük, — tudniuk hogy költségvetéssel kell kormányozni — „leforogtatjuk magunknak az alkotmány egyik sark-célját és hozunk igazán veszélyt az országra, melyet nem tudom hogyan és miként fogunk meg-orvosolni.” Nekem úgy tetszik, hogy ez a citátum, amelyet most kiegészíteni voltam bátor, inkább a mellett az álláspont mellett szól, amelyet én elöglök; a mellett szól, hogy miután költségvetési törvényt azon költségvetés alapján melyet beteresztünk, ezidő szerint az adott viszonyok ily-tán hozunk nem lehet, hozunk meg az ideiglenes költségvetési törvényt, nehogy — mint Deák Ferenc mondja — költségvetés nélkül maradjon az ország, ami veszedelmes procedens, amelynek teljes meg-orvoslása nagyon nehéz. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

(A pragmatica sanctio.)

Igen t. barátomnak egy másik észrevételére is kell előzőleg válaszolnom. O a maga igen tárgyalagos, igen nyugodt és sok kérdésben emelkedett állásból folyó fejtegetésében ezutal azt mondja — és némi affinitása az eszméknek vezette t. képviselőúrsamnak arra, mert a törvény-magyarázat dominánsa annak a vitának egyik részét — hogy nálunk rosszul magyarázták általában a törvényeket; a pragmatica sanctio-t is rosszul magyarázták 1867-ben, mert a pragmatica sanctio — amit ő mondja — nem állapot meg semmiféle közösséget, vagy nem volt szerződés az osztrák állam, illetőleg az osztrák tartományok és Magyarország közt; az csak szerződés volt a király és az ország közt. Hát kérem ez így igaz; de ezt a kérdést ezzel elűnti és a tőle új állítást oda, hogy ebből tehát az következik, hogy nekünk ő fésége többi országaihoz semmi köznünk, nézetem szerint nem lehet és a mi közjogi fejlődésünk ezt nem igazolja. Miért? Anélkül, hogy a kérdésnek részletes fejtegetésébe belemennék, figyelmeztetem a t. házat hogy az 1867. XII. törv-cikk 5. §-a maga azt mondja, hogy eddig a pragmatica sanctióból folyó közös védelmi kötelezettséget és abból folyó jogokat és viszonyokat a magyar király a magyar országgyűléssel rendezte mert Ausztriában alkotmány nem volt; ezután azonban, miután Ausztriának meg van adva az alkotmány, nem rendezhetjük ezeket a közös viszonyokat, amelyek a pragmatica sanctióból a védelem körül folynak, magával a királlyal, mert ő fésége az osztrák királyságnak és országoknak alkotmányt adott, tehát azokat közösen kell kezelniük. Ebben az az olv le van fektetve, hogy addig, amíg az osztrákoknál alkotmány nem volt, veük semmi viszonyba nem léphetünk és így 1723-ban sem, mert hiszen Ausztriában nem volt, akivel az akkori karok és rendek ezü közös viszonyokról értekezzenek. De hogy az 1723-iki t. c. nem volt tisztán és kizárólag személyes szerződés, de hogy a maga vonatkozásában, tétéleiben, jogaiomában nem kizárólag a dinasztával és tisztán csak a tejedelemmel akarta a szerződési viszonyt megállapítani és érteni, következik egyszerűen az 1723. II. törvénycikk 7. §-ának világos határozmányából, amely így szól: (Ovassa.) (Indivisibilitate, ac in sepa rabiliter in vicem et in simul ac una cum Regno Hungariae et Partibus, Regnis, et

Provinciális eidem annexis, haereditarie possidendis regendam et gubernandam transferunt. Tehát az elválaszthatatlan és együttes birtoklás elvo azokkal az országokkal azokkal a tartományokkal ebben már le van fektetve; az együttes birtoklásból és az elválaszthatatlan birtoklásból pedig folyik a védelemnek kötelezettsége. Ezt tagadni nem lehet. És hogy ezt így fogta fel a mi jogfejtésünk, azt mutatja az 1847-48-iki országgyűlésnek a íratára. melyben azt mondták az ország rendei: (Olvassa.) „A legújabb időkben kifejtett események mulasztálatlan kötelezettségünk közt, figyelmünket azokra fordítani, a miket felséged uralkodóháza iránti hűségünk és az összes birodalom iránti törvényes viszonyaink és hazánk iránti kötelezettségünk megkíván. Tehát „a birodalom iránti törvényes viszonyaink!“. És a felirat további folyamában azt mondják a Karok és a Rendek: (Olvassa.) „E tekintetben lehetetlen aggódalmunkal nem tapasztalunk a nyugalom bomlásának azon jeleit, amelyek a pragmatika sanctiojánál fogva velünk egyesült birodalom némely részeiben mutatkoznak.“ Ime ezen felirat is az összes birodalomról szól, azon birodalom iránti törvényes kötelezettségekről aggódalmunk, amelyet azon birodalom viszonyai keltenek. Hogy tehát azon országok és tartományoknak, amelyek ő felségének, mint közös uralkodónak jogára alatt állanak viszonyai, — már tudmiliik a pragmatika sanctióból folyó védelmi kötelezettség szempontjából való bizonyos közös viszonyok — nem voltak ismeretlenek a mi jogfejtésünkben 1867 előtt sem, hanem az 1848-iki nagy alkotmányos országgyűlés karai és rendei is felveték feliratukba, ez, gondolom, mellettem bizonyít. De mit mond maga a 48-iki törvény bevezetése? Azt mondja: „az ország függetlensége, törvényes önállása, stb. a pragmatika sanctio által vele váhatlan kapcsolatban álló tartományok iránti törvényes viszonyaink“. A 48-iki törvények tehát maguk is elismerik határozottan a pragmatika sanctioira fektetve az okoskodást, hogy vannak bizonyos viszonyok, melyek igenis érdekelnék bennünket, a közös urakodó személyen kívül. De, kérem maga az 1848-iki törvény is beszél — a t. képviselő urak tudják, — egyik szakaszában arról, hogy közös viszonyok, közösen érdeklő viszonyok Ausztria és Magyarország közt, tehát „közös viszonyok“ is, nemcsak „közösen érdeklők“. Ezek, gondolom mind eléggé bizonyítják azt, hogy ezt a nagy kérdést úgy elűlti nem lehet, amit a t. képviselő urak elűtöttek és nem lehet úgy felállítani a maga szóvalasztó, a maga egy kisütő összességűről votában, nem lehet semmi körülmények közt sem, mert igenis, a pragmatika sanctio alapszerződés Magyarország és a dinasztia között. Ezen alapszerződésbe fektetett elv az együttes és elválaszthatatlan birtoklás elvo, amiből folytak mindazok a következmények, amiket az 1867. évi XII. törvények a közös birtoklás biztosítása céljából a védelem közössége tárgyában felállított. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

(A nemzeti kérdés.)

Ezek után átírek arra, amit egyik vádképpen ellenem intézve hallottam abban a kérdésben, amelyről pedig én ebben a Házban nem egyszer, hanem többször nyilatkoztam, t. i. a nemzeti kérdésről. (Halljuk! Halljuk!) Komjáthy Béla képviselő ur, ki ezen a téren és ebben a kérdésben már többször összemérté velem a legyvert, ismét erre a térért tért. „On revient toujours à ses premiers amours“; és ismét — pedig már nagy csatát küzdünk ebben — ily nagy és erős váddal áll elő. Meg is tűszerte bevezetésekképpen a megformulázandó vádat azzal, hogy alig tudta a miniszterelnököt arra ráerőszkolni, hogy a nemzeti kérdésben színt valjon. Egyszer kérdezte a pénzügyi bizottságban a pénzügyminisztert és ez neki felelelet adott. Ez egészen olyasmi, mint hogyha én nem akartam volna felelelet adni. Eddig legalább nem votam vádoló azzal, hogy felelelet adós maradtam. (Derültség.) A pénzügyminiszter ur felelet valószínűleg törtéletemben, bizonyára nem felelt volna, ha ott lehet volna. De felesleges is volt azt mondani hogy engem erőszakolt nyilatkozatra. Hiszen én ha programbeszédemben nem is nyilatkoztam részleteesen a nemzeti kérdésről, programomban mégis felvettem mi a politika lényege ebben a kérdésben is: az egységes magyar nemzet állam politikája a magyar nemzeti államnak konszolidáció és kifejtése. Azt a miniszterelnököt akinek tanácsára ő felsége abban a tróbeszédében amelyvel megnyitotta az országgyűlést, azt mondja, hogy a magyar nemzeti állam kiépítésének munkájában pedig nem szabad szünetelésnek beállni. (Helyeslés a jobboldalon.) és azt nem szabad semmive sem megakasztani, azzal nem lehet alapossan vádani mi hogy nincsen nemzeti programja. (Gaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.) De nyilatkoztam én nem egyszer, hogy mi a nemzetiségi, illetőleg a magyar nemzeti politikának a követelménye és lényege. Azért abba most belemenni nem is tartom szükségessének, mert én eléggé tisztán és világosan megállapítottam a határköveket, megállapítottam azt az irányt, azokat a célokat, amelyeket én a magyar nemzeti politikában követek (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.) és legyen az én t. képviselőtársam az iránt nyugodt, hogy én magamat magyar érzelmeimben és magyar felfogásomban és azon kötelezettségeimben, amelyek reám, mint a magyar politikának az idő szerinti vezetőjére hármanak — valamint magyar felfogásomban, abban a fel országban, hogy én a magyar nemzeti állam politikáját csinálom de amelyet nem üldözök senkit aki a magyar államesszme és a magyar nemzeti állami politika híve és jó hazafi, ha idegenajku és amellett egyenjogú polgárokként bának ennek az orszagnak, nemzetiségű és vallásfelekezeti különbség nélkül, minden polgárával; (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.) abban én magamat senki által megelözni nem hagyom. (Élénk tetszés és helyeslés a jobboldalon.) Üldözöm és üldözni fogom azt, aki a magyar állam útját ellen tör. T. képviselőtársam egy csomóját a lövegeknek hajtja felém egy

nagy apparátussal, mert az én t. barátomnak nagy a készütsége, nagyok a tanulmányai, ő sokat olvas és sokat tud; és azzal az apparátussal jött felém és nagy lövegeket szórt ide, szintegy borsódzott bele a hátam. (Derültség a jobboldalon.) De úgy éreztem, hogy mire azok a lövegek ideértek, azon lövegeknek a tartalma elfoszlott. (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.) Mozgás a szélsőbaloldalon.) Hogy miként, leszek szerencsés illusztrálni, mert azon támadások majdnem mindannyijával igenis kell foglalkoznom, mert egyszer és mindenkorra véget akarok vetni azon mesének, hogy én csak egy hajszálnya is eltérek itt azon politikától, amelyet minden magyar államférfiúnak követnie kell. (Élénk tetszés és helyeslés a jobboldalon.) A t. képviselő ur először is föleleveníti az ugynevezett brassói gimnáziumnak ügyét és állítja, most három év után, hogy ő neki volt igazza. Nohát, t. képviselőház, én bármely választott bírónak ítélete alá bocsátom...

Endrey Gyula: Nem kell választott bíró! (Felkiáltások a jobboldalon: No! No!)

Széll Kálmán: Hát én elfogadom Endrey Gyula a t. képviselő urat magát! (Tetszés a jobboldalon.) Elfogadom és objektív bírálat után tessék megvizsgálni azokat a tejtéteket és azt a megoldási módot, amelyet én ebben a kérdésben létesítettem és állítom, hogy ninosen teladva benne semmi, ami a magyar államesszmevel vagy a magyar állam szuverenitásával ne egyezzenek meg teljesen. (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.) Ellenkezőleg áll a dolog. A megoldás miben állott? (Halljuk! Halljuk!) Titkos szubvenciók jöttek Romániából ellenőrizhetetlenül és azok mint segélyek küldettek be. Voltak olyanok is, amelyeket a román kormány felvett a maga budgetjébe. Sok tanulmány utján kiderítettem a kérdés, még én előttem, amelynek egyes fázisaiba most nem megyek bele, én azt a megoldást létesítettem és ez a megoldás — mert csak arról van szó — egyedül korrek és sokkal jobb, mint minden előző megoldás kísérlet és javaslat, — abban állott, hogy nem titkos szubvencióképpen, mert azt soha el nem ismertük, nem a román királyság budgetéből, hanem mint alapítványi tejtétek, amelyre nézve kitűnt, hogy az egy alapítvány-szerű dolog, amely a múlt századokban keletkezett. Ez megállapítottam, annak az addig szubvencióképpen ideküldött összegnek kaptilása lételetét. Ez megállapítottam, hanem leteletett 4%-os román állami rentében, államkötelevényben, a magyar állam pénztárába, hogy az, mint öncélú alapítvány, alapítvány-szerűleg kezeltessek a magyar kormány által és annak kezében keresztül és ellenőrzése és felügyelete meletti kapta meg azt az, akinek számára az a múlt században alapítottot, ugy, hogy a magyar államnak hatósága, pecsétje, tekintélye azon rajta van. Én mellet a román kormány a maga teljes lojalitásában kijelentette, hogy soha, semmiéle titkos, vagy nem titkos szubvencióit sem költésveletében, sem költésveletében kívül, semmi körülmények közt nem fog tenni és nem fog engedni. És tehát olyan megoldás, amely minden tekintetben megfelelt a magyar állam tekintélyének és minden követelménynek. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

Piehler Győző: Az a pénz a román kulturára van adva! Magyarországon a román kultúra fejlesztésére! Es ezt helyeslik!

Széll Kálmán: Ezt azért helyeslik, mert a századok előtt ezt alapítottam, miután az magánvagyon, civiltizált állam elkobozni nem lehet, mert az a tulajdonjog felfrás megsejtése nélkül nem lehetséges. (Zaj, ellenmondás a szélsőbaloldalon.) Felkiáltások: (El lehet kobozni, ha államellenes!) Nem arról volt itt szó, hogy ez az alapítvány megtörténjék-e, igen van nem, hanem arról, hogy mi egy történelmi jogfejtéssel, magánjogi jogfejtéssel állottunk szemben és így ez a megoldás az egyedüli korrek, mert a magyar állam kezébe van letéve a magyar állam szempontjából. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) De az én t. képviselőtársam ezen alkalomból még tovább megy és azt mondja, hogy a miniszterelnök nem engedte meg azt, hogy a kultuszminiszter egy nemzetiségi középiskolákat ellenőrző, speciális organumot állítson fel és amikor én közbeszóvalommal kértem t. képviselőtársamat, hogy mondja hát meg, honnét merül ezen állítás, mondja meg itt a Házban, akkor t. képviselőtársam azt mondotta, hogy azt a diszkreóció nem engedi, hanem a folyosón, a Házban kívül meg fogja azt nekem mondani. Hát én azt hiszem, hogy minden olyan kérdés, különösen, ha vad alakjában hozatik ide, ebben a Házban tisztázandó és én nem félek a tisztázástól és tisztázni is fogom. A t. képviselőtársamot magát kérdeztem meg a folyosón rögtön és t. képviselőtársam azt mondotta, hogy ő e tekintetben egy rendeletet olvasott. Erre kijelentem, hogy aki neki tőlem bármilyen rendeletet, írást mutatott az tevédesre öjtette. Ilyen nem existál, mert soha egy szóval, egy betűvel semmiéle irányban nem korlátoztam, vagy nem beolvasítottam a kultuszminiszter urat, hogy ebben a tekintetben ne úgy intézkedjék, mint ahogy azt jónak látja. Ezt állítom és ninosen senki, aki az ellenkezőjét be tudja bizonyítani. De még az urattart is megvizsgáltattam, hogy talán tudomomon kívül nem ment-e ki ilyen rendelet és konstátáltam, hogy nem ment, tehát változatlan mondott az, aki a képviselő urnak azt állította, hogy én nem engedtem meg, aki a t. képviselő urnak ilyet mondott az a t. képviselő ur feltelette, térvetevette. (Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.) En a t. képviselő urnak bonafidesében nem kételektem — én nemcsak Kossuth Ferencnek hiszek, — de a t. képviselő urat is kételek, de kételekdekjék abban, amit itt mondot, és ne vádajog alapítványi ilyesmivel olyan kategorikus módon. Hát a dolog ugy áll, hogy a kultuszminiszter ur tárgyalt az én elődömmel az iránt, — éppen ezen brassói gimnázium ügyével kapcsolatban — hogy valamilyen szervezetelet léptet életbe. (Zaj a szélsőbaloldalon.) Felkiáltások! Ohó! Most jön a lólab! Elmondom és meggyőződének a képviselő urak, hogy az nem lólab, még nem is kecske ab: ez semmiéle lab.

Piehler Győző: Ez csak román lábatlanokdás! Széll Kálmán: A kultuszminiszter urnak tehát volt ilyen terve annak idején, de aztán maga a kultuszminiszter ur, anélkül, hogy csak egy szóval emlelttem volna neki, anélkül, hogy erről csak beszélttem volna vele arra a nézetre jött, hogy sokkal helyesebb nem egy speciális közeg, hanem a rendelkezésre álló törvényes közegek által ezen viszonyok telett hatályosan és teljesen az ellenőrzést és felügyeletelet gyakorlatni. Már most kérdem a t. képviselő urakat: mi különbség van a között, ha a miniszter maga — hiszen most személyesen is meglátogatta az iskolákat és meggyőződött az ottani állapotokról, — vagy a maga organumával személyesen és hatályosan ellenőrzési azokat a dolgokat és a között, hogy ezt külön speciális szervvel végzi? Mi különbség van abban, hogy a teljesíti-e az ellenőrzést, vagy B? Különbözet teljesen ugy történt a dolog, mint ahogy azt a kultuszminiszter ur a maga részéről elhatározta. (Helyeslés a jobboldalon.) Azt mondja továbbá t. képviselőtársam az ő mozaikszertelen összeállított igen sokféle telettében, hogy olyan főispánokat neveztem ki, akik a nemzetiségekkel paktumokat kötnek és egészen új metódust léptetnek életbe a nemzetiségekkel szemben.

Sebes Dénes: Ez igaz!

Széll Kálmán: En ezt nem tartom igaznak és leszek szerencsés azokat az adatokat, — nemcsak állított hanem bizonyított is, — egyenkint bemutatni, mint olyanokat amelyek helyt nem állanak. Említi először t. képviselőtársam a nagykülföldi főispán azt mondja hogy az paktumot kötött. Hát kérem, ez a főispán nem kötött paktumot. Hallott valamit a t. képviselő ur, de nem egészen híven. Az a főispán két esztendő hivataloskodása alatt megengedte háromszor, hogy a közigazgatási bizottságban, miután a tárgy, amelyről szó volt, a magyar állam nyelvén, magyarul előadatot, al jelenlévő magyarul nem tudó egypár tagnak az illető tisztviselő által némétil is megmagyaráztassék. Ez történt háromszor, de semmiéle paktum alapján, hanem ugy, ahogy a dolognak a természetes ezen három esetben magávalozta. De egyntal intézkedtem az iránt is és így tartom két esztendő hivataloskodásom óta, hogy a közigazgatási bizottságban és a közgyűlésben minden tárgy magyar nyelvén adatik elő. Így áll tehát a dolog. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Roppant nagy dolog!) Hiszen kérem, ha nem nagy, akkor miért dolgoztatnak engem a kis dologgal meggyanúsítani? (Derültség és tetszés a jobboldalon.) Az aradi főispán azt mondta volna az ő bevezető beszédében, hogy tiszteli a nemzetiségek lojait. Az aradi főispán a maga beszédében — itt tektük előttem — (Halljuk! Halljuk!) nemcsak azt mondta, hanem igenis a magyar államesszmet is kidoborította és így nyilatkozott. (Halljuk!) Azt mondta (olvassa): „Mint minden szerzett jogot, a különböző nemzetiségű magyar honpolgárok lojait is tisztelőben tartom, azoknak méltányos, igazságos kivánságait figyelembe veszem; nem ellenük, hanem velük együtt akarok működni, azon feltételekből indulva ki, hogy különböző érdekeiket csakis a magyar nemzeti állam keretében és annak szervezeteletben kívánom érvényesíteni és képviselni.“ (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Hiszen körülbelül csak azt mondta itt a főispán, amit az én t. barátom. Komjáthy mondott mikor azt a filippikával telett beszédet tartotta két évvel ezelött a nemzetiségi kérdésben. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Szép beszéd volt az!) Élénk derültség a jobboldalon.) Annak egy télelet magam is felolvasom. Ebben a beszédében maga Komjáthy Béla t. barátom azt mondja: „En tovább megyek, mint a miniszterelnök ur; nemcsak azt tartom helyesnek, hogy megengedjük a nemzetiségeknek az előrehaladást, a közigazgatás, mint a kultúra téren hanem még nekünk kötelezettségünk is őket abban segíteni, odaállni, hönük alá nyúni, hogy elérhessék.“ (Tetszés a jobboldalon.) Hát kérem, én is ezt tartom helyesnek. Komjáthy Béla képviselő ur két évvel ezelött ezt helyesnek tartotta; az a főispán most beszélt nem nagy a különbség a kettő között. Hát akkor miért helytelen annak a főispánnak a beszéde, amikor körülbelül azt mondja, amit Komjáthy Béla képviselő ur mondott. (Zaj a szélsőbaloldalon.) Azt mondja a képviselő ur hogy a verseczi főispán a széktölgölőjét szerbül tartotta.

Komjáthy Béla: Szerbül is!

Széll Kálmán: Itt van a főispán jelentése, amelyet rögtön bekívántam magannak, mert tölem ugyan arra nézve utasítást nem kapott, hanem igenis bekértem tőle a jelentést, hogy mi történt ott? A főispán azt mondja, hogy beiktatása alkalmával ugy Verseczen mint Panesován széktölgölőt tartott, még pedig magyar nyelven mondta el a beszédét és azt rövid kivonabban azután német és szerb nyelvén is felolvasotta; mert a két törvényhatóságnak a lakossága nyoltized részében ez a két nyelvet beszéli. Verseczen csak magyarul és némétil beszélt, mert szerbül nem tudott. Egészen másképp áll tehát a dolog; ő magyarul beszélt azután rövid kivonabban felolvasotta német és szerb nyelvén is beszédét, hogy megértésék. És egyszerűen azt a tradiciót, vagy szokást követte, amelyet az összes elődei követtek. Hát, hogy mi esoda fordulatot vét ebből kimagyarázni a t. képviselőtársam, azt én a magam véges észrelvelel felelőgni nem tudom. Azt mondja t. képviselőtársam, hogy én üthetek a régi kormányon, ami nekem sem természetesen, sem szokásom, nem is tetszem, nem is tettem, hogy rögtön tolosztaltam a nemzetiségi osztályt a miniszterelnökségnél és azt a sajtóosztályt egyesítettem. Hát először is a tény nem így áll. En a nemzetiségi osztályt igenis tolosztaltam, de nem a sajtóosztálytval kapcsoltam össze, hanem, amint már két évvel ezelött elmondtam, — de a képviselő ur feleleletje és azt novízta ezt a pert közöltük — most is ismétvem, a tényreli állók elő: En igenis egyesítettem a nemzetiségi osztályt a belügyminiszterium rendőri osztályával, amelynek igenis elő sorban feladása mindent, az

állam ellen való igazgatást ellenőrizni. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Aztán azt mondja a t. képviselő ur, hogy én annyira dédelgetem a nemzetiségeket és olyan idillikus állapotokat teremtek, hogy ógy könyvből, amelyet a töréncházának egy nagyon újrakérvő és szorgalmas, de nem infalibis tagja adott ki, azt olvasta, hogy én még tót iordítóval sem bírok a miniszterelnökségben, így tehát nem törődöm vele, akármint is írnak A t. képviselő ur ezt egy könyvből vette, de nem minden igaz az, — az illetőnek bona fidesét, mert itt tényekről van szó. teljesen megengedem — ami nyomtatva van. (Élénk derültség a jobboldalon. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.) Az amit a t. képviselő ur abban a könyvben olvasott, egyszerűen nem úgy van. (Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)

Komjáthy Béla: Tehát Esterházy nem mondott igazat.

Széll Kálmán miniszterelnök: De, kérem, utána kell ám járni!

Komjáthy Béla: Hát én hittem Esterházyt!

(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Mozgás jobboldalon.)

Széll Kálmán: Jó, de lássa a t. képviselő ur, ha én a képviselő ur ellen itt valami támadó vagy gyanusító dolgot hoznék fel, akkor én nem egyszerű jászéknévszóra alapítanám azt, hanem előbb utánajárással meggyőződném annak igazságáról. (Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)

Kubik Béla Majd megírelt ő magáért!

Komjáthy Béla: Tehát szabad utána járnom ezentúl?

Széll Kálmán: Szabad! (Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.) Hát először is az a állítólagos tót iordító Vodicska Imre. Vodicska segédútkár azonban nem is tót iordító volt nálam, hanem a ruhán és orosz nyelvűnek iordítója. Ő a tót iordítókat dr. Zampelnek távollétében, aki ma is a miniszterelnökségnél van, a tót iordítás munkáját is teljesítette. En őt a belügyminiszterimhoz tettem át, de nem azért, hogy sajtóközletyomban ne legyen tót iordító hanem azért, hogy a belügyminiszterimben is legyen egy. És t. képviselőtársam csak e napokban győződhetett meg a pénzügyi bizottságban arról, hogy ezen állást rendszerestem a belügyi tárca kebelében annak bizonyítékán, hogy én nemcsak hogy meg nem szüntettem a tót fordítóit állást és adataiban azoknak állásait, akik engem arról informáltak, hogy nincsen-e azokban a tót lapokban valami államellenes ízelem és lehetőleg teszik hogy supervigilábassem a pánszár újsármek; hogy, mondom nemcsak hogy meg nem szüntettem ezen állást hanem kétfő is van egy helyett az egyik a belügyminiszterimben, a másik pedig a miniszterelnökségben. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Felhozta t. képviselőtársam hogy az oiaik kulturreviziónak a pénzügyminiszter ur százezer korona értékű sorsjátékot engedélyezett. Hát, t. képviselőtársam, ez is hiba? Hiszen a t. képviselő urnak azt méltóztatott előzőtt két évvel mondani, hogy „bónak alá kell vnielni hogy kulturának terjesztésének és telesztésének.” (Ugy van! Tetszés jobboldalon.) A t. minis.ter ur tehát csak Komjáthy Béa a képviselő ur tanácsát követte (Élénk derültség a jobboldalon és a középben. Mozgás a szélsőbaloldalon.) amidőn ezzel bónak alá nyult. Dehát valami olyan nagy bónak alá való nyulás az a százezer korona értékű tárgyi sorsjáték? Hiszen majdnem minden humanitáms és közmivéledési írsulat vagy egyesület kap ilyen tárgyi sorsjátékot, ha folyamodik érte. (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.) Hiszen kiállításokra és más egyéb apró dolgokra is szoktunk a cél tekintetével ilyeneket engedélyezni. Ily körülmények között tehát nem szabad-e azoknak, akik egy néprazi muzeum céljára és közmivéledési célokra kértek talán háromszázezer koronát, egy százezer koronás — nem szubvenciót — hanem csak sorsjátékot engedélyezni? (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Ezt nem tartom dédelgetésnek, hanem igazságos elbánásnak. (Élénk helyeslés a jobboldalon és a középben.) amelyet mindenkiel szemben föltétlenül szükségesnek tartok. (Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.) Azt mondja a t. képviselőtársam hogy a Délvidéken folyó ízelmek íránt én nem vagyok érzékeny. (Halljuk! Halljuk! jobboldalon.) Ezzel szemben én megvédelemze látom magamat azon támadások által, amelyekkel az egész német sajtóban, bár jótalanul és méltatlanul, találkozom, mert ott meg drólyoktan arról panaszokdnak, hogy én micsoda fátónos szigorúsággal járok el az aildentes agitációk szemben. Amiket nem írök, de semmi igazságtalanságot sem követek el. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

És én felhozhatnék a t. képviselő urnak adatokat, igen sokat, amelyek azt bizonyítják, hogy én azt a mozgalmat ember figyelemmel kísérem. Annak idehozatalát, ahol semmi köze a logveszedelmesebbnek tartom; (Élénk helyeslés a jobboldalon.) annak bevetelét vagy idevaló beszármasztását lehetőleg akadályozom akár nyíltan történik az, akár lapangva, márt ahogy ablak- és ajtóközémben bejön a levegő. De azt azért nem teszem, amit a német lapok réam írnak, hogy én a bíróságokat befolyásolom. Sem adminisztratív uton nem követek el semmi legkisebb jogtalanságot sem, de igen legfőbb felügyeleti és ellenőrzési jogomnál és kötelességomnál fogva megteszem azt ami szükséges, hogy jó ha aafias német-szku honpogárainkat a kiket mi sem annyanyelvényben, sem szokásaikban nem bántunk, szeretünk, és akik jó magyar hazafiak, meg ne rontsák és el ne tántorítsák. (Helyeslés jobboldalon.) Az én t. barátom a román pénzügyintézek ügyét is méltóztatott ízhozni. (Halljuk! Halljuk! jobboldalon.) Hát abban a t. képviselő urnak én igazat adok. (Halljuk!) hogy aggályos az a körülmény ha úgy van, hogy egyes román pénzügyintézek nemcsak az ó speciális céljakkól, hanem egyéb célokkól is akcióit ízlejtnek ki. De, t. képviselőtársam, azt ne nekem rója fel bünül. Ezek az intézetek nem most keletkeztek. Egyetértünk abban, hogy tenni kell ezen a téren, és fogok is tenni, amennyire tőlem telik és

hatáskörömben áll mindenesetre. Most nem tartozik a kérdésnek részletes fejtegetése ide; de kelemen ezt lenni a magyar társada omnak is s a magyar gazdasági faktoroknak; mert hiszen azokat az önmaguk hozták létre bát hozunk mi is önmagunk létre intézeteket. A kormány itt is valamit és ezután még nagyobb mérvben fog tenni, amivel azokat az intézeteket, ha ilyen céljait vannak, elensenyozni bírjuk. (Helyeslés jobboldalon.) Azt mondja a t. képviselőtársam — és ez is egyik gravamen, hogy legalább bizonyíték arra, hogy én nem követek jó nemzetségi politikát — azt mondja, hogy a nagyszabeni kir. törvénysek és a kolozsvári kir. íróltótlabának azon határozata ellen, amelyvel német nyelvű beadványokat visszautasítottak, Nagy-Szeben városa felfolyamodott a miniszteriumhoz és én kitérő választ adtam erre, — itt valami telekkönyvi beadványról van szó — én érdemi-leg határozni nem akartam. Én nem tudom, a t. képviselő urat ki informálta. Én semmi tekintetben nem vonom kétségbe a t. képviselőtársamnak jóhiszeműségét; de engedje meg, hogy felvilágosítsam hogy a kérdés nem így áll. Én mint belügyminiszter, a kérdés elől ki nem tértem, hanem azt mondtam, hogy a bíróságok hivatalos nyelvéről fennálló törvények határozata az 1868: XLIV. t. c. 13 §-a és az 1869: IV. t. c. 6. §-a szerint azt a kérészt hogy az 1868: XLIV. t. c. 6. §-a szerint az egyes ügyek bírói elintézésénél miképp alkalmazassanak és értelmezessenek, a bíróságoknak kell elődönteni, tekintettel arra, hogy a jogalkalmazás terén s íkséges törvénymagyarázat az ó hatáskörükbe tartozik.

Azt hiszem hogy ezzel az egyedül helyes és posszibilis álláspontra hejyezkedtem ami nem volt kitérés, hanem valóságos állásfoglalás a mai gyakorlat mellett és én hiszem, hogy a t. képviselőtársam ezt a felvilágosítást maga is szívesen veszi íztem. De már most egyet amit a t. képviselőtársam mond beszédének további folyamán azt tudnillik hogy én Mangra megerősítésének kérdésében Strudza vagy Goluchowski befolyása alatt állók, oly vádnak tekintem, amelyet, engedelmet kérek, nem volt a t. képviselő urnak joga alapos információ nélkül ellenem támasztani. (Zajos helyeslés. Ugy van! jobboldalon.) Hát ilyen modorban gyanusítást is lehetne benne látni; nem mondom a szándék meggyanusítását. Először is azon kezdem, hogy hiszen Mangra nines megerősítve mai napig. Ez az egyik.

A másik az a kijelentésem, hogy semmiféle uton, sem direkt hivatalos uton, sem nem hivatalos uton, sem szóban sem írásban, még jebben sem vettem még legkisebb tudomást sem arról, hogy mi ízehene a kívánsága Strudának Románia miniszterelnökének vagy másnak és ha bármely kívánsága lenne akármely is, hiába nyílvánítaná előttem bárki is ezen ótalást, én a magyar állam tekintélye szempontjából Magyar ország belügyésbe semmitíe beavakozást nem írök. (Élénk helyeslés és taps a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.) Nem is történt. Sokkat magasabban áll előttem Románia miniszterelnöke hogy sem engednem hogy róla ezt valaki ízlelje, meg kell őt védenem a t. képviselő ur állítása ellen.

Komjáthy Béla: Hát nem lesz megerősítve?

Széll Kálmán: Egy adminisztratív tényről talán nem hoies kérdést sem ízteni. (Ugy! Ugy van! a jobb- és baloldalon.) Méltóztatassék bíralatú gyakorlati föltemt akkor, amikor a kérdés el lesz döntve. (Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Akkor kétfőn lesz!)

Pohler Győző: Akkor Wlassics fogja ellenjegyezni.

Széll Kálmán: Ez talán valamelyes meggyanusítás akar lenni? Ha az, visszautasítom. Wlassics miniszter ur és én teljesen egy nézetben vagyunk és egy állásponton állunk. Erről legyen meggyőződve a t. képviselő ur. Mikor hártoltam át a ízelséget másra?

Lengyel Zoltán: Miért nem mernek hát dönteni?

Széll Kálmán: Mernek és ízognak merni.

Molnar Jenő: Igaza van Lengyelnek! Miért nem mernek?

Széll Kálmán: A továbbiakban még egyet hoz fel bizonyítékul ellenem a t. képviselő ur és ízvatozik itt t. képviselőtársam a Ház igen t. előnkére, a ház igen t. előnkére egy felhívására, amelyet a nyugati, a pozsony megyei kultúr-egylet terjesztése és e kultúr-egylet céljainak előmozdítása végett a társadalomhoz ízintéztem. Azt monje a t. képviselő ur hogy az is azt bizonyítja, hogy a kormány nem teszi kötelességét és nem követ nemzeti politikát, mert gróf Apponyi Albert szükségesnek tartja, hogy a társadalomhoz ízorduljon. A t. képviselő ur téved. Gróf Apponyi Albert, aki ezeket a gyönyörűen írt felhívó szavakat, ezt a hazafias, ízlekesedéstől pezsdülő felhívást a nemzethez ízerte (Ejzenés jobb- és baloldalon.) önmaga magyarizata most nemrég a napokban Nagyszombatban, hogy nem akaria felhívásával azt érteni, hogy a kormány oly politikát követ, melyet ő ne tartana minden tekintetben korrektnak. De azt monda, — és igen helyesen monda, — hogy megvannak az államnak a maga feladatái, de a társadalomnak is. (Ugy! Ugy van! a jobb- és baloldalon.) A társadalomnak kell közrehatnia és közreműködnie, mert ha a nemzeti állomót és a nemzeti állomnak minden posztulatumát érvényesíteni akarjuk egy, amit azok mindnyájunknak ideáljaként állának, és amit ezekért mindnyájunk szíve dobog, nem szabad mindent az államra hagyni, hanem a társadalomnak is meg kell mozdutnia. (Ugy! Ugy van! a jobb- és baloldalon.) A társadalomnak megvan a maga hivatása. Az állam az ily kérdésekben a korot, az állam az organizmus a nagy erő, de a tartalomnak amelyet e keretbe be kell ízlesztetni, a vis motrixnak a társadalomtól kell jönnie, és ha megjön, akkor lesz ez az erő oly hatályos hogy előhoz vezet és óéit biztosítja. (Élénk helyeslés a jobb- és baloldalon.) Én, t. képviselőtársam, aláírom minden betűjét annak, amit a Ház igen t. előnkére írt és most mondott Nagyszombatban. De egyet emelek ki. Ugyanast

írtam én is akkor, amikor nem írt íltem, hanem ott a padokban; ugyanazokat írtam épp úgy hívtam segélyre a nemzeti kultúra, a magyar írt érdekében a Dunántúli társadalmat, mint a Dunántúli Közmvéledési Egyesület első előnké és alapítója. (Helyeslés a jobb- és baloldalon.) Én akkor nem akartam meggyanusítani az előző kormányt azzal hogy nem cselekszik eleget és nem követ nemzeti politikát akkor sem akartam gyanusítani, amint engem a t. képviselőtársam ebből az ízletből is meggyanusít.

Komjáthy Béla: Én nem gyanusított, én csak mondok valamit. Gyanusítani nem tesszességes dolog.

Széll Kálmán: Hát mond vagy vádol a t. képviselő ur. Nagyon erős kitételekkel írt t. képviselőtársam.

Komjáthy Béla: Jogom van hozzá, de nem gyanusított!

Széll Kálmán: Felolvashatnám, hogy mily kitételek használt t. képviselőtársam. A gyanusítás szóf nem íztem személyes ízlet vagy a szándékra de oly vádakat hozott fel, amelyek közel járnak ahhoz, hogy a t. képviselő ur még a bona fides-emet is megvádolja. (Ugy! Ugy van! a jobb- és baloldalon.)

Komjáthy Béla: A politikáját támadtam!

Széll Kálmán: Én akkor, amikor nem írt íltem, hanem ott, akkor is ezt a felhívást ízítetem a magyar társadalomhoz és a dunántúlihoz, pedig nem vádoltam meg azzal a kormányt, hogy nem követ nemzeti politikát; hát ne akarom a t. képviselő ur ebből ellenem bizonyítékot ízarajni, mert akkor ugyanazt mondtam és ugyanazon hangon fordultam a magyar társadalomhoz. Így állanak ízletéről-ízletre a vádpontok. Csupa állítás, de bizonyíték nélkül. (Helyeslés jobboldalon.)

(A parlamenti reform.)

Mielőtt áttérnék arra, ami beszédemnek ízészézt logia képezni. (Halljuk! Halljuk! jobboldalon.) csak pár megjegyzést teszek két képviselő ur ízelszólására. Az egyikére azért, mert nagyon sajnálom, hogy beszédével nem foglakozhatom, mert arra a nekem kiszabott időt elégségesnek nem írtalom. Abban a beszédében oly nagy kérdések vannak felvéve és azok oly emelkedett színvonalon álló fejtegetésekkel vannak előtárva hogy megérdemelnék azok a kérdések, hogy ez asse nem pedig, mint én most ízelenem ígv incidentáliter tárgyalassanak; hiszem, hogy találkozom a t. képviselő urral ezen a téren és igen szívesen ízok vitát ízolytatni ebben a kérdésben, mert sokban mondott ívát amiben egyetérték veled, de sok ívát is, amiben nem írtek egyet. **Holló Lajos** képviselő ur beszédét írttem egy igen emelkedetten, igen magas színvonalon három kérdéssel foglakozott: hogy meg kell szervezni a magyar államot és a magyar társadalmat; aztán a parlamenti reformot, mint ennek egyik különös ágazatát és újítást; aztán azt a viszonyt ízlejtette aminek kell a korona, a törvényhozás azon faktorának és a nemzet, a törvényhozás ezen faktorának az ízrintkezésében, az ízsszhangjában lenni. Ezekről a kérdésekről igen szívesen ízok tárgyalni s vitaközlök, de nem akarok vele a kérdések nagyszaboz és azon beszédnek tartalmas és szép alakjához képest incidentáliter végezni. (Helyeslés jobboldalon.) A másik beszéd, amelyre csak két szóval kell ízelenem, egy képviselő uré, aki két tényt hozott fel, amit inkább rektifikálólag kell most a magam részéről pár észrevételül kísérem. Ez **Vásárosy Vilmos** képviselő ur, aki szemre veti azt, hogy én a parlamenti reform dolgában nem teszek semmit, sőt a kérdés ízényegét ízletelői adatokat, amiket én ízaltam, íel sem ízhasználom arra, hogy a parlamenti reformnak a javaslatát elkészítem. A parlamenti reform kérdésében én már többször nyilatkoztam. Kijelentettem, hogy a kérdéssel foglakozom és ízjelenttem, amit még talán miniszterelnök úrról a képviselő nem ízjelentett ki: hogy a választási törvényt úgy an agi, mint alaki ízészében igenis revízió alá veendőnek írtalom és pedig abban az irányban és azzal a célzattal, amely az én ívati irányomat képviseli és bizonyítja tényekben is. Én ívotam az első aki a választásonk jogát és a választóknak számát kiterjesztő ízntézkedéseket ízlejtettem (Ugy! Ugy van! jobboldalon), a törvényhozás terén is, a kormányzat és az igazgatás terén is. Hiszen az én kormányzatom a írt írtott, hogy a választási törvény ízletünk egy módosítást, hogy adódhatrálek miatt választási jogától senki sem ízozthat meg. Az én kormányzatom alatt írtört, hogy úgy ízajtottam végre az ízszeszert, mint azt a törvény ízszelme kívánja, lehetőleg liberálisan; úgy ízajtottam végre, hogy Magyarország ma 25-30 százalékkal több a választóíja, mint azelőtt volt.

Barta Ödön: Mert több az adódhatrálekos. (Derültség a szélsőbaloldalon.)

Széll Kálmán miniszterelnök: Eppen nem azért, hanem mert az ízszeszernél a negyedtelek alkalmazásával liberális felozást érvényesítettünk. Ebben le van ízektve az én irányzatom és ehhez én ízítlen nem leszek. (Ejzenés és helyeslés jobboldalon.) De azt ne méltóztatassék senkinek szemre vetni, hogy azért, mert még nincsen írt, én a parlamenti reformot nem akarom. Én nem akarom talán annyira amint ahogy a képviselő ur akarja, kiterjeszteni a választási jogot, hanem igenis, akarom abban a mértékben, amelyben ezen ország, a magyar nemzeti állam szempontja, nemzeti és politikai nagy érdekeinek számbavételével azt lehetségesnek és szükségesnek írtalom. De ne méltóztatassék ízgyvertet kövacsolni ellenem abból, hogy én ott nagy adathalmazt ízaltam, amit ízlehetett volna használni. Hát én nem ízaltam olyan nagy adathalmazt, nem ízaltam a kérdést úgy előnkészítve és nem ízaltam azt az előmnunka ívát amelyet a képviselő ur ízelt, hogy ízszeszernél valami késelelemírí lehetne szó. Ami írtört és írtörtünk az adatok ízeldolgozására, az ó írtörtünk, ívóta én ezt érendelttem. Sporadikus ízszeszeszemlítő táblák voltak azelőtt is, bizonyos summázatok de azok nem képezik a reformnak olyan becses anyagát.

(Szociális kérdések.)

A másik, amit szememre vetni méltóztatott az, hogy a szociális kérdések iránt nincs érzésem, nem csinálok semmit. En nem állítom azt, hogy a szociális törvényhozás terén még igen sok kérdés nem lenne megoldandó. Eppen a képviselő ural folytatott vitában egy más alkalommal, egy költségvetési vita alkalmával, kijelentéseket tettem, amelyek az ellenkezőjét bizonyítják. Meg is mutattam, hogy mik azok a kérdések, amelyekkel foglalkozni kell és ha a t. Ház tagjai nem emlékeznek, utánaolvashatnak, hogy abban mindaz megvan, amit én szükségesnek és lehetségesnek tartok. Rá kell mutatnom azzal a váddal szemben, hogy semmi sem történt, egyszerűen a tényekre. Történt az, hogy 1899. óta, mióta itt ülök, létrejött a vízi munkálatoknál az ut- és vasutépítésekénél alkalmazott napszamosokról és munkásokról szóló törvény, létrejött a gazdasági munkavállalkozókról és segédmunkásokról szóló törvény, a gazdasági munkás- és cselédségjelpenztárról szóló törvény, a birtokos és gazdasági közti viszonyt szabályozó törvény, az erdőmunkásokról szóló törvény stb. A trónbeszédben pedig oda van állítva az a plasztikus tétel, hogy ezen a téren, a szociális törvényhozás terén sem szabad megállani, hanem azt folytatni kell és van a trónbeszédben in specie, hogy igenis, az ipari téren a baleset-biztosításról szóló törvényt el kell készíteni minél hamarabb és én abban a beszédben, melyben a Ház munkarendjéről szóltam, megjelöltem, hogy ez is a törvényhozás munkája lesz. Azonkívül, mint belügyminiszter, bátor vagyok arra hivatkozni, hogy nem bir-e tudomással a t. képviselő ur a föld... pedig ez is a szociális törvényhozás, a szociális reform és a szociális bajok iránti érzékelt tanúsítja, hogy én a talált és apálan gyermekek ellátásáról (Igazl! Ugy van! jobboldal!) nemcsak azzal a bőkezűséggel gondoskodom, hogy a mit szándékomban 3 millió koronát meghaladó összeget adtam ki erre a célra, holott azelőtt csak pár ezer forintot adtak ki, hanem én egy törvényt hoztam ide, mely a gyermekvédelmet organice az egész országba kiterjedőleg akarja szervezni. (Élénk helyeslés jobboldal!) Nagyobbzasában ha akarja hálózni az ország minden részét gyermekmenhely-intézetekkel és azoknak a szervezéséről annyira gondoskodom, hogy ma már mondhatom, hogy azoknak egy része a nyáron meg is nyílt, egy másik része pedig a legközelebbi napokban, vagy hónapokban meg fog nyílni. A szociális bajok iránti érzék hiányát mutatja-e az hogy 21.000 gyermek neveltetéséről gondoskodom (Élénk helyeslés a jobboldalon.) és pedig elhagyott gyermekekről, olyanokról, akik a magyar társadalomra, a magyar nemzetre nézve elvesznek, ha ezen az uton nem gonposkodnánk róluk. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) És még tovább is mentem, a két éven felüli gyermekekről is gondoskodni szándékozom. Hiszen törvényjavaslattal nyújtottam be és iránt és tényleg, meg is csináltuk. Lehet-e tehát akkor, mikor a törvényhozási aktusok egész sorozatát találjuk mindenki, aki ezt a kérdést figyelemmel kíséri, midőn a kormányzati intézkedések egész sorozata mutatja az ellenkezőt, engem azért vádolni és azt állítani, hogy a szociális törvényhozás terén nem bírok érzéssel.

Kubik Béla: Ezzel nem is vádolja senki!
Széll Kálmán: On nem, t. barátom akivel különben néhán nap mulva fogok tanácskozni egy másik szociális kérdésben, hanem megváltottam Vázsonyi képviselő ur részéről.

(Az 1899. XXX. törvénycikk.)

At kell most ténem beszédemnek törésére. (Halljuk! Halljuk!) En október 15-én egy incidens alkalmából az 1899-iki XXX. törvénycikk értelmét állítottam helyre, nézetem szerint egy oly állítással szemben, mely azon törvénycikk igazi értelmének meg nem felel. (Halljuk! Halljuk!) Ez a nagy vád nemcsak az én politikám, nemcsak eljárásom, hanem politikai megbízhatóságom ellen irányult és azért kérek arra időt, hogy ezt a kérdést tárgyilagosan és alaposan minden ízében megvizsgálva ide vihessenem a t. Ház elé, feltárhassam minden zéréttel a kérdésem, hogy a kérdésbe beütsön a nap és mindenki tisztán lásson. (Halljuk! Halljuk!) A vád kettős: Első az, hogy az én értelmezésem, mely abból állott, hogy a tartának el kell készülnie a külföldi szerződések tárgyalása előtt, de nem szükségképpen 1902. végén, nem helyes, hanem az a helyes, hogy mert el nem készült 1902 végére, hatályát veszítette az 1899-iki törvénycikk. A vád az, hogy én a törvényt helytelenül magyarázom, sértem és sértiem vele a pártközi megállapodásokat. Ez az első vád (Igazl! Ugy van! a szélsőjobboldalon.) A második vád az, hogy én öntetesen — ez a szó volt használva — alkalomszerűen, most magyarázom a törvényt így és nem magyarázom így soha és kinos meglepetést okoztam az új magyarázattal, mely szükségből eredt.

Mindkét vádat elemezni kell. Elemezem először az első.

En az 1899-iki XXX. törvénycikk különböző értelmezéséről senkinek jözhessen eszébe kétségbe nem vonom, de a maraszt sem engedem. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) És minden felhívás nélkül és minden imputáció vagy esetleg imputációk feltétele nélkül, vagy apprehenzió nélkül fogok a kérdésről nyilatkozni. Állítom, hogy a vád minden ízében alaptalan. A törvény azt mondja — mert ez volt a törvény célja — : fenntartatik a közösség a viszonsosság alapján 1907-ig. Három biztosítékot veti fel az ország érdekében szempontból a törvény a 4. §-ában. Az első hogy azon nagy előléteséket melyet én szemem elé tűztem és melyet ezen törvényben érvényesítettem amint azt bizonyítai a jogom: hogy a vámszövetség és a szerződések határideje összeessek. Ki van mondva egyik garanciaképpen, hogy amennyiben a vámszövetség 1903-ig létre nem

jön és mégis külföldi szerződések kötötnek — mert kötötnek vámszövetség nélkül is, csak a triánit kell újjal felcsereálni, a szerződéskötés meg is van alapítva törvényben — ezek a szerződések 1907-en tul nem terjedhetnek. Ez az első. A másik az, hogy a szerződési tárgyalások megkezdése előtt a vámtarifát meg kell csinálni, újjal kell felcsereálni. A harmadik szót a felmondási jognak egyoldalú gyakorlásáról mi volt a törvény célja? A törvény célja az volt, hogy ilyen feltételek mellett fenntartsa a közösséget 1907-ig. A közösségnek 1907-ig való fenntartására nézve csak egy feltétele ismert: a viszonsosság; és csak egy határidőt ismer: a viszonsosság megtartása esetében, a viszonsosság mellett fenntartandónak rendeli a törvény 1. §-a a fennálló állapotot 1907-ig. A törvénynek tehát a viszonsosság megtartása esetében más határideje nincs, mint 1907. Most már következik az eltérés. A törvény rendelkezései szabatosak és világosak. Azokból magukból — mert sehol sincs az mondva, hogy 1902. végéig a tárgyalás előtt meg kell lennie a tartának — nem is lehet annak a bizonyításához hozzá se fogni, amit a t. képviselő urak vádudulhatnak; hanem deduktív uton történik a bizonyítás kísérlete, még pedig hogyan? Kossuth Ferenc t. képviselőtársam, aki első volt ebben a kérdésben, az ő fejtegetésében három érvet hoz fel: Először, mert — mondja — csak úgy eshetnek össze a határidők, ha 1903-ban megszűnik minden szerződés és másodsor a felmondási jogot gyakorolni kell és ezt idegenek is gyakorolhatják, harmadszor azt mondja a parközi megállapodás, hogy a törvénynek a régi, 1897-ben Badenivel kötött egyezségnek tartalmával kell birnia. Mintán pedig ebben az egyezségben az volt benne, hogy tarifa készitendő 1902. év végéig, eo ipso következik hogy ennek meg kell történnie 1902. végéig, ha pedig meg nem történik, a törvény hatályát veszti. Lássuk ezeket az argumentumokat, hogy megállanak-e? Komjáthy t. képviselő ur hasonló nyomon jár, szélesebb keretben ugyan, de ugyanilyen alapzisekből indul ki és mindig oda-konk udál, — kétszer-háromszor — okoskodása folytán plane azt mondja, jóvan észszel más következtetésre nem lehet jutni, mint az övé; tehát az enyém nem józan észszel vitt okoskodás. De hagyjuk ezt. Ami az első ületi, t. i. a határidők összeesését, figyelemzetem a t. képviselő urat, hogy ez nemcsak az és nem is annyira attól függ, hogy mikor kezdődnek a szerződések, hanem főleg attól, hogy mikor végződnek. En köthetek szerződést 1904-ben, 1903-ban, 1902-ben, azután vámszövetséget vagy 1902-ben, vagy 1903-ban csak arra kell vigyázni, hogy együtt végződjenek, összeessenek egy bizonyos záros határidőben. (Helyeslés a jobboldalon.) Azért rendeli ez a törvény, hogy ameddig a törvény fennáll, 1907-ig, ennek uralma alatt, a viszonsosság alapján állva, bár vámszövetség hiányában, ha szerződések kötötnek, azokat 1907-en tul kötni nem lehet. Nem lehet tehát azt mondani, hogy azért, mert én azt állítottam, hogy a törvény hatályát nem veszítette, mert a tarifa létre nem jött a szerződések össze nem eshetnek; ennek ezzel a kérréssel semmi összekötése nincs. Azok összeeshetnek, amint a törvényhozás annak idején határozta meg. Gondoskodom törvényemben arról, hogy ameddig a lekötöttséget ez a törvény statuálta, addig a szerződések összeessenek a közösségnek, a lekötöttségek határidejével. (Ugy van! Igazl! Helyeslés jobboldal.) A törvényhozás határozatától függ hogy ezentul is ugy intézkedjék: én azon leszek, hogy a szerződések és a vámszövetségnek határideje ezután is összeessenek. Ez az argumentum — ne véteek számmal — semmi bizonyító erővel nem bir. (Tetszés jobboldal.) Már most következik a másik. Azt mondták, hogy a felmondás és a lejárati kérdés szó a mellett hogy nekem nincs igazam és önöknek van igazuk, mert a szerződések lejárnak 1903-ban, ha felmondának.

Kossuth Ferenc: Ha felmondának!

Széll Kálmán: Hát vizsgáljuk ezt meg, mert ez a lejárati szó nagy szerepet játszik a képviselő urak okoskodásában, amint szerepet fog játszani az én fejtegetéseimben is.

Kossuth Ferenc: Ha felmondának!

Széll Kálmán: Mit tesz az a szó hogy: a szerződések lejárta, mit tesz az, ha azt mondja valaki, hogy a szerződések 1903-ban lejárnak, azután mit tesz az, hogy a szerződések felmondandók vagy felmondhatók? Mind a két kérdést elintézi egyfelől a törvény, másfelől a szerződések szövege; mert azok is! Egyfelől a törvény szövege, másfelől a szerződések szövege mérvadó erre nézve. De ezek el is dönik. A törvény mit mond arra nézve, hogy a szerződések felmondandók, mert ezt is hallottam. — Kossuth képviselőtársam beszédeben nem így formázta. De közbeszólásban igen és másoktól is hallottam — és Komjáthy képviselő ur egy tételében, amelyre majd rájövök, szintén ezt mondja. Hát mit tesz az hogy lejárnak, hogy felmondandók? Erre nézve határoz először az 1899. törvény, másodsor a szerződések szövege. A törvény azt mondja: vannak kétféle szerződések; olyanok, amelyeknek lejárati ideje van, és olyanok, amelyeknek lejárati ideje nincs. Amelyeknek lejárati ideje van 1903-ban, azokra nézve az a szabály áll, amelyet az 1873-dik évi törvény megállapított, hogy tudniillik mindkét félnek egyoldalú kívánságára, ha azt a másik fél hat hónappal előbb közli, egy évvel előbb felmondhatók. Tehát ez világosan azt teszi, hogy felmondhatók. Most azonban van a törvénynek egy másik intézkedése, hogy a lejárati nélküli szerződésekre azt mondja, hogy bármelyik fél kívánságára 1903-ban felmondandók, és vannak, akik ebből, hogy a törvény azt mondja, hogy felmondandók, azt magyarázzák, hogy azokat minden körülmények közt fel kell mondani. Hát ez, engedelmet kérek, nem áll. Ugy az első, mint a második kategóriát fel lehet mondani, fel szabad mondani, a felmondás módja meg is van alapítva, de eo ipso felmondani nem kell. Hogy nem kell felmondani, a tör-

vény szövege világosan bizonyítja. Mindkét állam, vagy bármelyik állam kívánságára felmondandók, ez azt teszi, bármelyik akarja a felmondást, tehát felmondhatja; akkor aztán, ha fel is mondja, a külügyminiszter utján felmondandó 1903-ra. Ha én azt mondom, hogy én és én egymással bizonyos szerződési viszonyban vagyunk most ezen szerződésre nézve, amely nem bir lejáratl, én ezután olyanformán állítom a köztünk levő viszonyt, hogy felmondandó, ha bármelyikünk kívánja, holott eddig ugy volt a lejárati nélküliekre, hogy csak együttesen mondhatók azok fel, mert csak a lejárattal bírókra volt az egyoldalú felmondási jog fenntartva: az nem azt teszi, hogy felmondandó hanem azt teszi, hogy a követeli az egyik, vagy másik és ebben az esetben Magyarország, ha követeli Ausztria külön-külön, de csak ha felmondani akarja, felmondandó. (Élénk helyeslés. Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)

Justh Gyula: Ebben ellentét van!

Széll Kálmán: Itt nincs ellentét. Még azt is megmagyaráztam egyik beszédben, éppen Barta Odón képviselő urnak felszólalására és őt megnyugtattva, hogy nincsen különbség a kettő között, de odáig nem megyek. Most egy képviselő ur azzal akar engem — ezt csak közbevetőleg mondom — megkonfundálni, hogy azt mondja: a miniszterelnök maga is elismerte, hogy felmondandó, nem hogy felmondható, mert egy alkalommal történt az, hogy mikor a mult országgyűlésen tárgyaltatt a kérdés, Polónyi képviselő urnak egy kijelentése, hogy a szerződések felmondandók, én közbeszóltam, hogy: hogyne. Hát ez a közbeszólas mar most egy teljesen klarifikáló törvénymagyarázat lenne. Meg kell magyaráznom igen röviden, hogyan történt a közbeszólas. Az illető képviselő ur azt mondta: A törvényben világosan ki van mondva, hogy a lejárathoz nem kötött szerződések 1903-ban feltétlenül felmondandók, mire én közbe azt mondtam, hogy: Hognel! Természetesen a törvényre törvényre hivatkozás, az én közbeszólasom is csak a törvény érte nem való felmondást érte és mást nem érthetett, az a törvény pedig azt mondja: bármelyik vagy mindkét állam kívánságára. Az a t. képviselő ur maga így folytatta: még pedig a két állam bármelyikének kívánságára. Méltóztassék tehát itálni annak a t. képviselő ur beszédének az egész passzusát, nemcsak az elejét, (Élénk helyeslés a jobboldalon.) mert én igenis úgy értem azt a közbeszólasomat, amint nem is érthettem másként, hogy mint a törvény mondja, amint hogy nem is lehet másként, mint ahogy a törvény mondja, hogy tudniillik felmondandók nem feltétlenül, de bármelyik fél kívánságára, (Igazl! Ugy van! a jobboldalon.) amint hogy azt a képviselő ur is így folytatta és itálta folytatásban a törvényt így áll a felmondás kérdése, amint azt a törvény világosan jelölti. Reasszumálom a dolgot. (Halljuk! Halljuk!) A szerződések, a lejárattal bírók éppúgy, mint a lejárattal nem bírók, a törvény értelmében felmondhatók mindkét állannak egyoldalú kívánságára, de nem mondandók fel feltétlenül 1902-ben eo ipso. Igen, de azt mondják a képviselő urak, hogy a lejárati alatt azt érük, hogy azok lejárnak és csak egy új meghosszabbítás folytán, ami tárgyalással történne, lehetséges azoknak érvényben tartása. Erre nézve, amint az előbb mondtam, azt gondolom, a szerződések szövege határoz. A szerződések pedig itt vannak előttem, felolvashatnám az olasz szerződést, de felolvashatnám a németet is. — azt mondják: (Olvasa.) „Ezen szerződés 1903. december 31-ig érvényben marad. Ha azonban a magas szerződő felek egyike sem nyilatkozt a 12 hónappal az említett idő lejártá előtt e szerződés hatályának megszüntetése iránti szándékát, az említett szerződés érvényben marad egy év lefolyásáig.” Ez magyarul világosan azt teszi, hogy ha nem nyilatkozták azt az akaratát, hogy a szerződés meg is szűnik, az érvényben marad. Nem ahhoz kell az akaratnyilvánítás, hogy a szerződés érvényben maradjon, hanem ahhoz kell az akaratnyilvánítás, ahhoz kell a megnyilatkozás, hogy megszünik, hogy felmondási tény kell és ahhoz kell tárgyalás, hogy a szerződés érvényben ne maradjon nem ahhoz, hogy érvényben maradjon. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Ha tehát, azt mondják önök nekem, hogy ha meg akaruk hosszabbítani a szerződéseket egy évre, — arról ugyan nem beszéltek most, hogy ez be fog-e következni vagy nem, hogy lesz-e erre nézve részinkről valamelyik proposíció, arról most nincsen szó — ez már tárgyalás, azt pedig nem lehet cselekedni, mert — a tarifa nincsen meg, erre én azt válaszolom, hogy ehhez nem kell semmi nyilatkozat, nem kell tárgyalás, ehhez nem kell akaratnyilvánítás, hogy érvényben maradjanak és le ne járjanak, hanem ellenkezőleg, ahhoz kell akaratnyilvánítás, ami a felmondást jelenti, ahhoz kell tárgyalás, hogy a szerződések lejárjanak, hogy érvényüket vesítsék. (Ugy van! jobboldal.) Mert ha nem teszünk semmit ha nem nyilatkozunk, ha nem tárgyalunk, akkor nem vesztik érvényüket a szerződések, hanem egyszerűen érvényben maradnak tovább úgy, amint voltak. (Igazl! Ugy van! a jobboldalon.) Ez a szerződések szövegének világos értelme. (Helyeslés jobboldal.) Minthogy a szerződések szövegének ez a világos értelme, azért nem lehet azt mondani, amit Komjáthy Béla t. képviselőtársam mondott, amikor azt állította, hogy a kiegyezésben magában az van, hogy a lejárati előtt meg kell lenni a tartának, ergo a törvény hatályát veszti. Engedelmet, de ez sem az egyezségben, sem a törvényben nincsen benne, hanem abban az van, hogy a lejárati előtt, hanem hogy a tárgyalás előtt kell megenni a vámtarifának. Ezt meg is akarom tartani. Addig tárgyalni nem is fogok, míg a tarifa meg nem lesz. (Élénk helyeslés jobboldal.) Minthogy pedig a törvény nem azt mondja, hogy a lejárati előtt, hanem a tárgyalás előtt kell megenni a tartának: éppen most magyaráztam meg, hogy ahhoz kell tárgyalás, hogy lejárjon és érvényét veszítse, hogy a szerződés megszüntetessék, nem pedig ahhoz,

hogy az érvényben maradon magától egy évre. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Ennélfogva az ergo sem áll, amit a képviselő ur mond, hogy a törvény hatályát veszti az mond. (Igaz! Ugy van! a jobboldalon.) mert az nincsen a törvényben amit a képviselő ur mond, ergo a törvény nem veszti hatályát. És, azt hiszem, az én „ergo”-m az alapos; hanem a törvényben az van, hogy nem szabad tárgyalni előbb, míg a tarifa el nem készül. (Élénk helyeslés jobboldal.) És itt csak közelebbről jegyzem meg, hogy egy nagyon sajtóságság észrevételre találkoztam. Talán Pichler ur mondta... (Egy hang a szélsőbaloldalon: Képviselő ur! Mozgás a jobboldalon.) Bocsánatot kérek, ha már én nem vagyok udvarias, akkor senki sem az. Pichler Győző t. képviselő ur azt mondta (Derültség és zetszés a jobboldalon) és hogy ezt honnét vette, nem keresem, de azt mondotta, hogy hiszen nem is lehet új tarifáról beszélni, mert — azt mondja — ma tarifa tulajdonképpen nincs is, tehát úgy kell beszélni, hogy tarifa kell csinálni, mert ma tarifa nincs. Engedelmet kérek, ez abszolúte nem áll. Ma igenis van tarifa az 1899. XXX. törvények értelmében, amely a mai állapontokat szörvástől-börvástől, cök-mókostól azon bizonyos javítványokkal, amelyek történet e tekintetben a vámközösség szempontjából fenntartotta. (Ugy van! a jobboldalon.) De hát hogyan lenne benne a tarifa, hogyan lenne tarifa, hogy lehet ezt hangoztatni a törvényvel szemben, amikor az kimondja hogy a tarifa újabb cserélendő fel? (Halljuk! Halljuk!) Hogy cseréltetek én is el egy tarifát egy újjal, ha az a tarifa még nincs is meg? (Zetszés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.) Hiszen én csak azt cseréltetem fel, ami már megvan. (Derültség jobboldal.) Azt mondja most már harmadik argumentációban úgy Kossuth Ferenc mint Komjáthy Béla képviselő ur — bocsánat t. képviselő ur — (Derültség a jobboldalon. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.) és valamennyi előttem felelősként t. képviselő ur... (Derültség a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)

Barta Ödön: Komolyabb dolgok kérént! (Helyeslés a szélsőbaloldalon.)
Szell Kálmán: En komolyan beszélnek ne szóljanak tehát közbe olyat. (Helyeslés a jobboldalon.) Azt mondják a t. képviselő urak a tulajdonról — ez az lett volna a 10-és harmadik argumentum. (Zaj a szélsőbaloldalon.) amelyet Kossuth Ferenc t. barátom hozott fel és amelyet Komjáthy Béla t. barátom is nagyon hosszasan fejtegetett az, hogy azért sem áll, amit a miniszterelnök mond. — hogy tudniük nem elég, hogy a tarifa meglegyen a szerződés tárgyalására, hanem annak meg kell lennie 1902-ben, — mert a Bánffy-Badeni-egyezségben benne volt azt pedig a maga egész terjedelmében átvette, ennek következtében ezt is. Először konstátom, hogy a Bánffy-Badeni-éle egyezségben, amely 1897-ben tételt a ház asztalára, benne volt.

Barta Ödön: Az 1898-ikban is benne volt! (Felkiáltások a jobboldalon: Komolyan!)
Szell Kálmán miniszterelnök: Ez már minden.
Barta Ödön: Pedig az 1898-iki fontosabb. (Felkiáltások a jobboldalon: Komolyan!) Engedelmet, az csak elég komoly dolog, ha egy terminusra figyelemzetem a miniszterelnököt. (Ugy van! a szélsőbaloldalon.)

Szell Kálmán: Ha én nem beszélnek komolyan, bocsánatot, akkor nem tudom, hogy mi a komolyság! (Ugy van: jobboldal. Mozgás a szélsőbaloldalon.) Azt mondják mert annak a tartalmával kell birni, ez is a pártközi egyezmény és a törvény ezt felvette. Hogy áll a dolog? (Halljuk! Halljuk!) Az 1897-ben előterjesztett Badeni-éle egyezségben ez benne volt; de annak az egyezségnek az indokolása megmondja, hogy miért volt benne. Azért volt benne, mert azt mondja az indokolás, hogy, mintán mi most vámszövetséget proponálunk 1897-ig és a szerződések lejáratakor 1902-ban, vagyis a vámszövetség a közzesség tartamán belül, ennek a vámtarifának pedig nincsen határideje, tehát, mert a határidők nem esnek össze azért előbb köthetnek a szerződések és hosszabb időre, mint a szövetség lejárata. — szükséges az 1902. évi határidőt a tarifa előterjesztésére felvenni. Ezt hosszasan bizonyítja az indokolás. (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.) Ma pedig hogy áll a kérdés? (Halljuk! Halljuk!) Ma úgy áll a kérdés, hogy az 1899. XXX. t.c. értelmében a határidők összeesnek és itt az elv kimondatván, ezután is össze fognak esni; ennél fogva minden egyeztetést, csak ezt az egyet nem vette át nem vette át egyszerűen azért, mert most megszűnt az az induk. mely miatt a Bánffy-Badeni egyezségben benne volt. Mikor kioltuk 1904-től 1907-ig 3 évre a közösséget és a szerződések összeesését kikötöttük, erre többé szükség nem volt. De tovább megyek. Ha mi nem intézkedünk volna, hogy a tarifával miképpen álljon a dolog, hogy az elkészítődjen, akkor talán igazuk volna a t. képviselő uraknak. De mi intézkedünk a törvényben a tarifáról és kétéle intézkedést nem tartalmazhat a törvény. Nem tartalmazhatja a régít is, az újat is, és mert a régít nem tartottam ideillőnek, azért vettem fel az újat. Nem lehet kétéle intézkedés: egyik olyan, amely a régítől eltér és egyik, mely a régivel megegyezik. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Az új intézkedés a régítől eltér, mert a régi nem mondta azt, hogy tárgyalás előtt, hanem azt mondta, hogy 1902. előtt és eltér, mert a régiben nem volt sanctio. Ha nem jött volna létre a régi szerint a megegyezés 1902-ben, az ugynevezett ideiglenes tarifára nem volt megmondva, mi lesz annak a következtetése. Az én törvényemben benne van a szankció, mert azt mondja, hogy nem szabad addig tárgyalni a külfölddel. És az elég szankció. Hát azért jobb a régi Badeni-éle egyezség, — mert Komjáthy Béla képviselő ur szerint jobb — mert abban a terminuskor nem estek össze? És mert nem volt benne a szankció, hogy addig nem szabad tárgyalni a külfölddel, ami pe-

dig presszió mindkét oldalon? (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Hát ezért jobb? Nem jobb, állítom; hogy az enyém jobb mindkét tekintetben. (Igaz! Ugy van! a jobboldalon.) Jobb, mert a terminuskor összeeszergeti és mert a szerződés tárgyalása előtt a tarifa készítését közelebb elölrja. (Ugy van! Élénk helyeslés a jobboldalon.) Ezen három argumentummal — gondom — végeztem volna. Bebizonyítottam hogy egyik argumentumból sem lehet az a konkluzió levonni, melyet a t. képviselő urak levonnak. Mindhárom argumentum olyan, amely részben megáll az én fejtegetéseim mellett is részben nem bizonyít a képviselő urak mellett, hanem az én értelmezésem mellett. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

(A viszonsóság.)

Azt mondják ezután a t. képviselő urak — és helyes, hogy erre a térre mennek, mert ez egyik főkérdés — hogy meg van sérve a viszonsóság, mert nem készült el a tarifa és mivel meg van sérve a viszonsóság azért hatályát veszíti a törvényt és eo ipso elől 1903. január elsején az önálló vámtérellet. Hát a dolog nem így áll.

Kossuth Ferenc: Mi nem mondtuk ezt!
Szell Kálmán: Hiszen az is mondatott, hogy megőrszítottam az országot a jogtól. Először is, ami a viszonsóság és a viszonsóság megsértésének kérdését illeti annak meg van egy bizonyos története. Az 1898-iki törvényben (Egy hang a szélsőbaloldalon: Elég baj!) Nem baj, de előny. Az 1898-iki törvényben a viszonsóság csak abban állott hogy ha egyik vagy másik fél a közösség fenntartását nem tartja be. En azonban felvettem a viszonsóság szankciójának a védelme alá azt is hogy a viszonsóság megsértése. ha a 4. §-ban előirt feltételek egyike vagy másika megsértetnek. Mik azok a feltételek? Elmondottam. Össze kell esni a terminuskor, a tárgyalás előtt meg kell lenni a tarifának és önálló felmondási joguk van. Ha ezek egyike megsértetnek, úgy megvan sérve a viszonsóság. Mit tesz ez? Teszi azt, hogy, ha az osztrákok bennünket oda atarnának kényszeríteni, hogy hosszabb szerződést kössünk, vagy hogy tarifa nélkül menjünk tárgyalásba, vagy, hogy ne jehessen önálló felmondási jogunk akkor ezzel megsértik a viszonsóságot. De azért a viszonsóság nincs megsérve mert nem készültünk még el arra a terminusra melyet a törvény nem ismer, mert ha a törvény az 1902-iki terminus tartotta volna szem előtt, akkor be is tette volna. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) De igenis ismer a törvény egy terminus az, hogy a tarifának készen kell lenni a tárgyalás előtt. Ennek ideje azonban még nem következett be. De mi is ennek a dolognak a története? Nagyon érdekes az. Abban a paktumban és propositióban, melyet én a pártközi egyezményt aláírt írtamnak tettem, az a viszonsósági garancia, amely garanciája az országnak, nem volt benne. En tettem be később azért, mert az volt eleinte a iellögásom és azt igyekeztem érvényesíteni az akkori osztrák miniszterekkel, Thun gróffal szemben, hogy a 4. szakasz oly kardinalis jogokat biztosít Magyarországnak, — Ausztriának is részben — hogy ezt a 4. §-t és annak egész tartalmát be kell venniük nekik a 14. §-al alapján kibocsátandó rendeletbe. Ok azt az álláspontot foglalják el, hogy ezt nem veszik be, nem vehetik be, mert ez nem vonatkozik és nem tartozik szorosan azokhoz a rendelkezésekhez, azoknak a tartalmához és a viszonsóság alapján fenntartott vámközösséghez, amelyről ok a rendeletet kibocsátják. Erre én azt mondtam, jó! Ha nem veszik be önk a rendeletbe az az önk dolga, de az egyezménybe, amit én önkkel aláírtam, bele kell venni és én nagyobb szankció kedvéért be fogom azt venni a magyar törvénybe és ezt tessék tudomására venni. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Ennélfogva én magam vettem be a viszonsóság megsértésének esetét a törvénybe nem követele ezt tőlem senki, ezt én magam vettem fel utólag, mikor már hire sem volt a pártközi tárgyalásoknak. (Ugy van! a jobboldal.) Hogyha fenntörög a viszonsóság megsértésének az esete még ha meg is volna sérve a viszonsóság, előlana-e akkor az önálló vámtérellet állapota január elsején, amint ezt sokan mondták, nem mondom, hogy Kossuth Ferenc képviselőtársam is mondta. Vagy igaz-e, hogy — amint sokan mondták — én megőrszítottam az országot ezen értelmezéssel egy nagy jogának gyakorlatától? Nem! Áll-e ez? (Halljuk! Halljuk!) A viszonsóság megsértését a törvény ahhoz a szankcióhoz köti, hogy amennyiben a viszonsóság megsértetik, a magyar kormány által haladéktalanul előterjesztés teendő a magyar országgyűlésnek, hogy a kormány az országnak a viszonsóság megsértésével beálló pénzügyi és politikai érdekeit megőrvja. Hogyba az országgyűlés nincs együtt, felelősség alatt jár el és 14 nap alatt jelentést tesz. Mikor pedig a tulajdonról nem egy képviselő — hisz felolvashatnám itt például Mezőssy képviselő urnak, vagy egy másik képviselőnek a beszédét — megkérdezték engem, hogy mit kell érteni a viszonsóság megsértésének szankcióját alatt, hogy mik azok a pénzügyi rendszabályok és miért nem áll be az önálló vámtérellet? — én erre felkeltem és azt mondtam, — itt vannak beszédeim, elolvashatja akárki — hogy a viszonsóság megsértésének esetében bekövetkezhetik az önálló vámtérellet is, de nem szükségképpen következik be, mert amit fel sem teszsek, hogy a viszonsóság megsértetik. még ha meg is sértek, kisebb mérvű rendszabályokkal is leszünk azon helyzetben, hogy pénzügyi és gazdasági érdekeinket meg fogjuk tudni övni. Azt mondtam akkor, ez a rendszabály nem prejudikál semmi rendszabály ellen, nem prejudikál az önálló vámtérellet mellett, sem az ellen, hanem teljesen szabadjára hagyja az országnak, hogy a kormány által előterjesztendő alapján akkor határozzon. Ugy van! a jobboldal.) Ez pedig azt teszi, hogy az önálló vámtérellet életbe léptetése nem következik be eo ipso. (Élénk tetszés és éljenek a jobboldalon.)

(A terminus.)
Ami a terminus kérdését illeti én azt elismerem — és sohasem mondtam ellenkezőjét — hogy az 1903. évi terminus egy bizonyos és nagy jelentőséggel bír. (Halljuk! Halljuk!) Az áll, mert akkor felmondhatók részünkről, de az idegenek részéről is, a külföldi szerződések, mert akkor azok lejárvá, vagy lejártá tethetők (Halljuk! Halljuk!), csak nem felmondandók és nem lejártek, mint ahogy önk mondják. (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.) En elismerem, hogy akkor, amikor tárgyalunk ebben a Házban és ezt igen sok része a maunknak bizonyítja és amikor én arról szóltam hogy 1907-ig fenntartjuk a közösséget a törvény alapján, tarifának kell lenni, mert a szerződéseknek a felmondási vagy tárgyalási ideje közeledek. En azonban sohasem mondtam, hogy ez az 1903-ik esztendő, ez nem tudja rám bizonyítani senki sem, mert mindig azt mondtam, hogy a tényleges lejárat előtt, ami a felmondás után következnek be, kell a tarifának meglegenni. Amde az általános feltételek szerint a Kossuth Ferenc t. képviselőtársam elméjében, az enyémben is, mindenkinek az elméjében kétségtelenül az 1903-ik esztendő, mint olyan határidő jelentkezett, ahol a szerződések, talán kisebb vagy nagyobb valószínűséggel felmondhatók lesznek. (Ugy van! a szélsőbaloldalon.) És természetes is, hogy így jelentkezett, az egész világ és egész Európa iltélgása ez volt, de azóta megváltozott az egész vonalon a világ járása és az európai helyzet, (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugy!) de nem a mienkert értem, nem is a mi viszonyunk szempontjából Ausztriával, hanem megváltozott az egész vámpolitikai helyzet, az egész világé, Európáé mindenesetre. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) mert a német vámpolitika a maga vámtarifájával amelynek alapján a lejáratok minden szerződést pozitíve fel akar 1902-re mondani, szükség-szerűleg ezt kellett volna tennie — még el nem készült. Senkisen hitte akkor, — hogy azok 1903-ig el nem készülnek. Már most úgy áll ma a kérdés, hogy Németországról igen valószínű, sőt majdnem biztos, hogy a felmondás jogával élni nem fog. Hogy kik fognak vele élni és miképpen, azt ma a világ vámpolitikájának ezen konstellációja mellett, amely részben a német vámpolitikához alkalmazkodik és a szerint igazodik, senki emberfia nem mondhata. (Ugy van! jobboldal.) Nem tuduk ma még, mi lesz Olaszországnak Franciaországnak, Oroszországnak magatartása. (Mozgás a szélsőbaloldalon.)

Pichler Győző: Olaszországtól sem?
Szell Kálmán: Olaszországtól sem tudjuk. (Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldal.) En megengedem, hogy ha felmondják a külföldről a szerződések, (Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.) vagy ha mi a szerződések egyikét vagy másikat felmondjuk, — mert az még nincs elvégezve, hogy fel nem mondjuk-e és melyeket mondjuk el? A jogot a felmondásra biztosítottam teljesen magunknak, amint júnusban mondtam...
Pichler Győző: Olaszországnak muszáj! (Egy hang a szélsőbaloldalon: Szerbiának is? Mozgás jobboldal.)

Szell Kálmán: Ugy nem beszélhetünk, hogy muszáj-e, vagy nem muszáj, hanem azt kell mérlegelni, hogy az ország érdekében van-e, vagy nem! Ugy méltóztassák tehát ezt mondani, hogy mindent meg kell fontolni arra nézve hogy az a felmondás az ország jól meglontolt érdekében áll-e? (Élénk helyeslés jobboldal. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.) Lehet, hogy mi akkor egy olyan helyzetbe jövünk, hogy még sürgösebbé válik a tarifa rendezehozatala és megálapítása a köztünk és Ausztria közt való viszonyunk rendezése; lehet, hogy az idő rövidrebe szorították össze, amelyben komoly és éret megfontolással hozott, egészen pozitív határozatokra kell jutni. Ez lehetséges. Erre nem is mondom azt, hogy nem lehet; hogy ez 1903-ban be nem áll. Egyet azonban kijelentek: azt, hogy éppen azért, mert a dolgok így tekintem, mert felmondás történetik részünkről és a külföld részéről is, és habár a szerződések tárgyalása be nem következett és nem biztos, hogy 1903. év melyik szakában következnek be, tehát ma még tárgyalás előtt nem állunk, így tehát a tarifának ma még készen lennie nem kell; mégis én azon leszek, hogy a tarifa igenis meióbb készen legyen és olyan időben készüljön el, amelyben annak alapján az ország gazdasági érdekeit meg lehet övni. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Ez a következtetés. De tovább megyek: azon leszek, hogy köztünk és Ausztria között a helyzet végleg is teljesen tisztázassák; (Általános élénk helyeslés.) azon leszek, hogy a gazdasági helyzet kérdésében végleges állapot álljon elő. (Élénk helyeslés.) Ebből következik a lépések. t. képviselő urak és én a bona fides a magam részére praetendálok, azért, mert azt önknek is teljes mértékben megadom. (Helyeslés a jobboldalon.) És mindezt állítom, ebből azonban az következik, hogy ebben a helyzetben igenis egymás mellett kell az ország gazdasági érdekeit (Élénk helyeslés a jobboldalon.) etekintve politikai különbözőségünktől, megvédenünk és én igenis a magam részéről ott leszek. De az nem következik abból semmiképpen sem, amit konkluzióképpen ki akarnak belőle hozni, hogy, mert még eddig nem történt meg a tarifa elkészítése, hatályát veszti a törvény és a törvény meg van sérve. (Ugy van! a jobboldalon.) Ez sehogyan következik abból, hanem az következik, amit mondtam, amire rámutattam. (Ugy van! jobboldal.) És, kérem, ki mondhata meg azt, ki az — magamat sem véve ki — aki mérlegelni tudná, hogy az európai vámpolitika helyzetének ez a megváltozása és a mai bizonytalanság, hogy amidőn mindenki azt hitte még éveket ezeltől, hogy 1902-ben egy általános felmondás lesz minden állam részéről... (Ugy van! a szélsőbaloldalon.) Pedig az nem lesz általános.

Kossuth Ferenc: Azért kellett volna elkészíteni! (Ugy van! a szélsőbaloldalon.)

Szell Kálmán: Magam mondom, hogy ilyen hit volt elterjedve és ez a hit jogosult volt.

Pichler Győző: Jogosult volt, igen!

Szell Kálmán: Igen, a hit jogosult volt, de ebből nem következnek, hogy mert a törvény a határidőt nem kötötte 1902-re, hanem csak a szerződési tárgyalások megkezdésére írja elő és mást mond, most a törvénynek más értelmét adjuk és nyakát tekerjük. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Mindebből egy konkluzióra akarok jutni, amelyre nézve, azt hiszem, egyet fogunk érteni. Ebből azonban, mondom, az következik, amit előbb mondtam, hogy igyekezzünk létesíteni végleges állapotot Magyarországnak és Ausztriának között. De az sehogyan sem következik, amit önök állítanak, hogy a törvény meg van sérve. Hogy az egyezség még sem olyan lehetetlen — a két állam érdekeinek méltányos alapokon egyeztetése és a magyar érdekek megvétele — mutatja az, hogy az egész kiegyezés komplexumában a legnagyobb, a legfontosabb, legelőtérőbb szerződésekre nézve a két kormány között előleges megállapodás történt. A vámtarifát sikerült most már a nélkül, hogy a többi kérdések mind tisztázottak volna és véglegesen megtörtént az egyezség minden kérdése nézve, tisztába hozni és elkészíteni egy, hogy a törvény értelmének céljának megfelelően abban Magyarországnak gazdasági érdekei, az én hitem szerint, épp úgy meg vannak óva, mint Ausztriának ipari érdekei. (Élénk helyeslés jobboldalon.)

Hogy nem lehetetlen egészen a dolog, mutatja az, hogy a vámtarifára nézve az egyetértés megvan és ha a többi dolgra nézve is megvolna, akkor a teendőket készen lennének és a tarifa itt lenne a házbán. De azt, hogy a kiegyezés még nem készült el és hogy a tarifa, amelyről különben az egyezség megvan, ide nem hozható; de azt, hogy én és a kormány, amelynek élén állok, az ország gazdasági érdekeit az egész vonalon oly kitartással és szívósággal, semmi fáradságot sem kímélve védelmeztük és oly módon igyekeztünk minden tekintetben azon programnak megfelelni, amelyet elő állítottam a képviselőházban annak idején, mert ez az oka annak, hogy az ide nem jöhét ma még végleges kiegyezés formájában, mégsem lehet nekem bűni a még felőlni, (Élénk helyeslés. Ugy van! jobboldalon.) Mert nézzük csak a dolgot, hogy miként volna akkor, ha én arra az álláspontra helyezkedném, amelyet nekem némelyek imputáltak e házbán és e házon kívül? Hiszen csak nem tanácsolná nekem senki talán, hogy bőkezűséggel, vagy kevesebb lelkiismeretességgel egyezkedjen, csak hogy elkészüljön az egyezség mindenre, de abban nem hagyjam magamat az általam megszertitani, hanem igyekezzem és így fogta fel az osztrák miniszterelnök is kötelességeit. Ő is én is a leglelkismeretesebben és kitartóan igyekeztünk, az ország jogainak és érdekeinek megvédésében nem csüggedve, még azt is kockáztatni, hogy — nem bírva mindenben meggyezni és az eltéréseket egyenlítőn — az egyezség nem jön 1902. szeptember vagy októberben létre. (Élénk helyeslés jobboldalon.) Az nem lehetséges, hogy a törvényt utólag úgy magyarázzuk, hogy a mi hatalmunkban van egyoldalúan a közösséget, amelyet 1907-ig viszonyoságot alapján kötötünk megszüntetni. Mert hogyan áll az a kérdés? (Halljuk! Halljuk!) 1907-ig rendelkezte a törvény fenntartani a közös állapotot. En, mikor — és erre majd visszatérek — ezt a három esztendőre való meghosszabbított és megoldást az osztrák kormánynak felajánlottam, követeltem a negyedik szakaszba leteleített feltételeinek teljesítését. Ezeket nekem megadták. En koncedáltam nekik a három évet, természetesen a törvényhozási utólagos jóváhagyásának fenntartásával, amint ez a törvény létrejöttével meg is adatott. Ok koncedálták a 4. §-ba leteleített feltételeket és vívmányt három pontban. Ezeknek egyike a tarifa elkészítésének kérdése, mert az mégsem lehetséges, a törvényt úgy magyarázni, hogy mikor a közösségnek lekötelező három évre koncedáltuk, ezt a koncessiót mi teljesen egyoldalúan intézkedéssel lenetelenné, érvénytelenné, értékelenné tehesük azzal, hogy például a tarifa elkészülését megakadályozzuk. Pedig ez lehetséges lenne, ha egy volna a dolog, mint ahogy önök gondolják, hogy tudnillik 1902. év végéig azt el kell készíteni. Amde másképp áll a dolog, midőn a törvény azt mondja, hogy a tárgyalás előtt kell annak elkészülni ami presszió mindkét félre nézve. (Ugy van! jobboldalon.) Ott megvan a presszió a magyar kormányra, ott megvan a presszió az osztrák kormányra, hogy, mert a szerződési tárgyalások mindkettőnek érdekében vannak, igyekezzék az egyezséget megcsinálni — habár eddig nem sikerült — és a taritát elkészíteni. (Igaz! Ugy van! a jobb- és baloldalon.)

(A paktum.)

Már most, t. képviselőház, azt akarom bizonyítani, mert ez azután a dolog végtelenség is tartozik és arra a terepünkre, ahol politikai megbízhatóságom tamadott meg, hogy hogyan áll a paktum kérdése, megsejtetem-e a törvénynek most adott — nézetem szerint egészen világos, szabatos — értelmezésével a paktumot, igen, vagy nem? Mindenekelőtt azt állítom, hogy én erkölcsileg kötelező érzem magamat nem állni meg a törvénynél, hanem odáig menni, hogy amit ma mondok, nemcsak a törvénynek felel meg, hanem megfelel annak az egyezménynek, azoknak a pártközi megállapodásoknak is, amelyeknek obligációja bejelentem. Mindig azt tartottam, hogy azok ream nézve abszolút kötelező erővel bírnak és azoktól eltérni nem szabad, mert azokat egyetértőleg állapítottam meg azokkal a férfakkal, akik a pártközi megállapodást létrehozták. (Igaz! Ugy van! a jobb- és baloldalon.)

Barta Ödön: Nagy Ferencabszolvániakartal! (Zaj.)
Szell Kálmán: Nem akarom abszolúciót! Bizonyítani akarom, hogy abszolúcióra nincs szükségem.

(Halljuk! Halljuk! a jobb- és baloldalon.)
Mikor kértém?

Barta Ödön: Azt mondtam, hogy Nagy Ferenc akarja abszolválni.

Szell Kálmán: Az más, ha ezt mondta, akkor nem is térek ki tovább erre, mert különben elmondtam volna, hogy igenis abszolúciót kértem 1899-ben egy pontra, a kitörlésre, de most nem kell kérnem. Folytatom hát megjegyzéseimet a paktumról mondotakra. Hallottam egy skáláját a vádagnak, amely első része nagyon szelíd hangon kezdődött. Aztán e diáponon mindig erősebb lett, végül már odaütött egy-egy képviselő, hogy én tévedésbe ejtettem az illetőket, kioltítottam, megrabolattam az országot egy jogtótól. Ezek a dolgok azonban nem így állnak. Elmondottam, hogy aigahogy megkötöttem a paktumot, felmentem Bécsbe, aztán ott a király el nem fogadta a feltételeket, aztán rögtön lefutottam, kegyelmet kértem, aztán az megadottól nekem, mert nem akarták megakadályozni a Szell-kabinethez megalkulását, amely pedig a kibontakozást jelentette az akkori áldatlan állapotokból, az itteni parlamentális deszorganizációból. Ez mind nincs így. En nem akar mentem Bécsbe, amikor az alakulás még kérdésben volt, nem a paktum aláírásakor, hogy változtassak azon. Nem. Ott fenn nem egyeztek bele, amint mondani szokás, hanem a dolog másképp volt. Elváltattam a kabinet alakítását ama programmszerű kijelentések alapján, amelyekbe bevettem azon paktumszerű megállapodásokat, amelyeket a Házbán kifejtettem és melyekre nézve nekem a jóváhagyás már előzőleg meg volt adva. En nem is akkor mentem Bécsbe, hanem felmentem hónapokkal többet és tárgyaltam Thun gróffal, aki az 1903-ig megcsinált törvénybe a viszonyosság alapján deklaráció közöszsége nem akart belemenni, hanem azt a maga részéről semmi körülmények közt el nem fogadhatónak jelentette ki. Akkor az én kabinetem már régen meg volt alakítva, a módosítás júniusban történt. Nem volt tehát abban semmi presszió, amint Mezőssy képviselő ur állította Rakovszky képviselő ural szemben, hogy különben nem alakul meg a kabinet, ha el nem fogadják a módosítást. (Igaz! a szélsőbaloldalon.) Nem úgy történt tehát, amint mondták, hogy velem tárgyalta, hogy én akkor vittem előlük a dolgot, mikor a kabinet még nem volt megalkatva, hogy ekképp megrögtönjének az esetleges bajtöltés és ennek pressziója alatt csikarják ki tőlük valamit. Nem! Mikor azt láttam, hogy gróf Thun nem akarja elfogadni azt az egyezséget, hogy a viszonyosság alapján 1903-ig legyen a közösség állapota fenntartva, akkor én sok és igen komoly megfontolás után magam jöttem egy eszmére, arra az eszmére, amely akkor testet öltött, hogy én azt próbálom — talán előzadjak amott is, és az országnak baja nem lesz belőle, — hogy három évre toljuk ki ezt a leköltöttséget, ha nekem megadják a negyedik szakaszban azelőtt már bővebben fejlegetett három jeltelt, három nagy vívmányát az országnak. És amikor én azt tapasztaltam, arra a meggyőződésre jutottam, hogy ez a megoldás az ország érdekeit nemcsak nem sérti, hanem ellenérték hozok azon háromévi leköltöttségért, kérdéseket hozok tisztába, melyek nem voltak egészen tisztába hozva, szóval, nagy ellenérték képez; mielőtt felmentem volna Bécsbe és ott tárgyaltam volna, igenis megkérdeztem azokat, akik vele a pártközi egyezményt aláírták és odaadtam változatlanul, úgy, amint a törvénybe be van véve, szóról-szóra leírva mindegyiknek kezébe, hogy ezt a módosítást akarom csinálni. Megmondtam, hogy én nem térek el a paktumtól. Ha akár egyike is azoknak az uraknak azt mondja, hogy én nem megyek bele, én azt mondtam volna, leteszem a missziót, befejezteknek tekintem és beadam lemondásomat. De mikor mindegyike azoknak az uraknak azt mondja, hogy az, amit hozok, ellenérték képez, kiegyenlítő, adekvált, egyformán értékes ellensúlyt képezi annak, hogy három évre kitoljuk a terminust; mikor mindenki azt mondta, hogy mi beleegyeztünk és ezt a Házbán ki fogjuk jelezni: akkor veük egyetértőleg módosítva az eredeti megállapodásokat, azt mondtam: elmegyek és megpróbálom kivívni, vagy visszajövök a pajzsossal, vagy a pajzsom, de a pajz nélkül nem. És hosszas, kínos tárgyalások folytak azután a két kormány között. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Így történt a dolog, amint bizonyítani fogom egyebekkel is, még pedig akta-szerűleg.

(A titkos pontok.)

Hanem mielőtt ezt tenném, egy pár személyes dolgra és vonatkozásokra kell még reflektálnom. (Halljuk! Halljuk! jobboldalon.) amit Pichler t. képviselő ur itt mondot. Azt mondtam, hogy annak a pártközi megállapodásnak volt azután két titkos pontja. Az egyik az volt, hogy két egyéne a nemzeti pártnak a kabinetben nem fog részt venni...

Pichler Győző: Ezt nem mondtam!

Szell Kálmán: ... és a másik hogy az önálló vámtarület nem fog felállítani. Hát én állítom a t. képviselő ural szemben, hogy erről a dologról soha én a paktum előtt és a paktum tárgyalása alkalmával...

Pichler Győző: Sohasem mondtam azt, hogy a paktum...

Szell Kálmán: ... Jó, jó!

Pichler Győző: ... a paktum előtt még!

Szell Kálmán: A kormányalakítás a paktum után történt. Február 18-án megcsináltuk a paktumot, akkor alakítottuk a kormányt. (Halljuk! Halljuk! jobboldalon.) De tovább megyek. Amint a t. képviselő ur magát most megmagyarázta, a kormány alakításánál sem történt ilyesmi. En a kormányt megalkottam azon program alapján, amelyet itt elmondottam, mert ahhoz ő felsége hozzájárult a maga teljességében. Annak az alakításnak semmiféle titkos vagy elhallgatott vagy más feltételei nem voltak. Nem volt az

a feltétele, hogy én kit vegyek be a kabinetbe és kit nem. Határozatlan állítom, hogy nem volt. Ami pedig az önálló vámtarületet illeti, kijelentem a t. képviselő urnak, hogy a gazdasági viszony kérdésében megvan az én nézeteim, nem mostanról kezeltet nézelet. Hiszen az 1888-iki kiegyezést, mint pénzügyminiszter én csináltam legnagyobb részben, mert akkor kereskedelemügyi miniszterünk sem volt. En azon program alapján alapítottam kormányt, amelyet valótam mind-ig, valótam március elsején is, amikor beléptem e Házbá. Akkor én a t. Ház előtt kifejtetem, hogy én az önálló vámtarülethez való jogát az államnak nemcsak hogy fenntartom, hanem világlatba helyezem, beleviszem törvénybe, de aztán azt tartom, hogy ezzel a joggal akkor éljen az ország, mikor nem köthet olyan kiegyezést Ausztriával, mely összes gazdasági érdekeit megőrjí. (Helyeslés jobboldalon.) Ez volt a program, egyéb semmi, ezt tartom most is. Most sem állítom, hogy az önálló vámtarület olyan áldatlan, rossz, melyhez soha sem szabad nyulni, hiszen mint védvonalat, mint háttérrel, mint erősítőt fenntartottam és világlatba helyeztem a törvényben, de azt tartom, amit tartottam mindig és örökig tartó beszédekkel, gazdasági, pénzügyi érvekkel, nem politikailakkal, igyekeztem bizonyítani, hogy az ahhoz való nyulást akkor tartom elérkezettnek, mikor nem lehet oly kiegyezést kötni Ausztriával, amely a mi érdekeinket kellőleg megőrjí. (Helyeslés jobboldalon.) Nekem leltéltel senki sem tett, ezt mondatam a tisztelt képviselő urnak, egész határozottan és az ország színe előtt. Ennél még kevesebbet kérdezt említ fel a t. képviselő ur, azt, hogy én valakinek ígéretet tettem, hogy Horánszky Nándor boldogult barátomat és miniszterársamát, akinek az emlékt ma is a legmelegebben ápolom magamban és akinek elvesztését én keserűen legjobban, — kifejezést adtam ennek a temetés előtt itt a Házbán, kineveztetem egy bizonyos záros határidőben miniszternek —

Pichler Győző: Belügyminiszternek!

Szell Kálmán: — hát belügyminiszternek. Először is kijelentem, hogy soha Horánszky Nándornak eszébe nem jutott és aki az ő üzenlen (Igaz! Ugy van! jobboldalon.) és nagy tulajdonságait ismerte, nem imputálhatja neki, hogy ő csak egy szóval mondtá volna, hogy miniszter akar lenni.

Pichler Győző: Ez ugy van!

Szell Kálmán: En voltam, aki azon óhajátomat szemben vele és másokkal kifejezem, hogy a kabinet tagja legyen. En óhajotomat mindig előléjtől fogva.

Biró Lajos: Ezt Polónyi mesélte!

Pichler Győző: En nem mesélek, Biró ur. (Zaj.)

Szell Kálmán: Már most én felvilágosítom a t. képviselő urat, el is hiszem, hogy nem mesél el is hiszem, hogy meggyőződése, amit mond, de záros határidőket ilyen kérdésekben még kérdező, sürgető, ostromló harmadik személyekkel szemben sem tűz az ember olyképpen, hogy valaki a határidő meg nem tartását ígért megsejtésének tekinthető. Az megsejtettet beszédközben, mert én is óhajotaim, hogy közelebbi időben iten Horánszky miniszteriségnek megvalósítását akartam is, mondtam is. De az, amit abból következtet, nem áll. En azt előveztem annak idején Horánszky akkori képviselővel és későbbi miniszterrel, hogy mikor legyen miniszter és ahhoz másnak semmi köze nincsen. (Élénk helyeslés jobboldalon.) Semmiféle vonatkozása nem volt ennek a dolognak a paktumhoz, a nemzeti pártoshoz, sem semmire. És ha az az ur, akire most hivatkozok be seleg, gondolatában Pichler képviselő ur, ezt mondta, lehet, hogy bona fide mondtá. Emlékszem is, hogy folyosón vagy mikor egyszer a szobából kiment, ilyen kérdéseket hoztam műzött, az is lehet, hogy mondtam, „minél hamarabb, — talán ekkor, talán akkor, — de becsánat kérlek, ezek nem oly természetű kérdések, melyeknél záros határidőről szokás beszélni. (Igaz! Ugy van! jobboldalon.) Hiszen egy miniszteri tárcá betöltése a politikai helyzetnek s az illető személyes helyzetének a kérdése mindig. Ezt nem lehet úgy tárgyalni, hogy ez azt mondja, amaz azt mondja; itt nincs helye privát-beszédeknek időzésének, aminek semmi köze a publicus aktusokhoz. Nem hivatkozhatom e részben a legelső tanura, a koronatanura, mert szegény boldogult barátom volt az; de ő megmondhatná, hogy ígéretemet megszegtem-e, vagy nem; másnak pedig nem tartozom számon adni, mert privát beszélgetések nem tartoznak ide. (Élénk helyeslés jobboldalon.)

(A paktum megtartása.)

Már most a dolog érdemét kell megvilágítanom; és itt ismét szemben találok ragamat Komjátby t. képviselőszámmal, aki azt akarja bizonyítani, hogy én nem tartottam meg a paktumot, mert erre bizonyítottam, hogy ők is, én is úgy értemet az 1903-ban lejárvá tehető és lemondható szerződéseket, hogy azok pozitíve lejárnak és addig el kell készülnie a vámtarifának. Az ő megsejtéseimnek felvonulása — mert igen sok segédcsapata van, kisebb-nagyobb kaliberű bizonyítók, összetett bizonyítók, tanúk, közbeszédások, kijelentések — az első az, hogy az 1900-ik és 1901-ik kereskedelmi miniszteri jelentésben az van, hogy 1903-ban lejárnak a szerződés. Mit bizonyít ez? Femmit. Azok lejárnak ha lemondottam, csak ez volt aita érve. Eppen előbbi interpretációim, mely nem eröltetett okoskodás, hanem természetes előadása annak, hogy miként fogta fel az egész világ az 1903-ik esztendő mutatója, hogy ez igenis benne volt. De nem volt benne, — tessék, ezt kiolvasni belőle, — hogy 1902. végéig meg kell a tarifának lennie. Hivatkozik a képviselő ur megint szegény boldogult Horánszkyra, ki azt mondja Szepeiben tartott beszédében, hogy a legközelebbi jövő teendőt a vámszövetség és a tarifa megalkotása. Hiszen azt mondjuk folytonosan de senki sem érte, hogy hogy 1902-ben miocoda következnai lesznek, ha meg

nem lesz, hanem azt értették, hogy azon leszünk, hogy meglegyen. Azon is voltak, de eddig nem lehetett a helyzetét fogva. Ebből tehát semmi sem következhetik. Azután hivatkozik ismét gróf Apponyi Albertre, ki azt mondta egyik beszédében, hogy ezen új megállapodásnak két előnye van. Az egyik, hogy összeesnek a terminusok, a másik, hogy a tárgyalás a szerződéses tárgyalás előtt meg kell lennie. Ezt mondom én is. De hol van ebben, hol mondta Apponyi, hogy 1902-ben kell meglegni? És ha meg nem lesz, az a következmény, hogy hatályát veszti a törvény? Ezek nem bizonyítottok a t. képviselő mellett, hanem az én állításom mellett bizonyítanak a a maguk teljességében. (Élénk helyeslés. Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)

Azt mondja a képviselő ur, hogy az előadó említette a maga beszédében, tehát igaz, említette, hogy biztosítva van az autonóm tarifa létesítése az 1903 évi időpontig. De hát először is azt gondolom, minden szavát minden előadónak betű szerint meg sem evinkálhatom. Amde az előadó nemcsak ezt mondta, mert úgy értette ő is, ahogy a lejáratról az imént én beszéltam; mert folytatja és azt mondja: „De el van látva még egy szankciójával, hogy a viszonosság megszűnésével kapcsolatos következményeket vonja maga után”, itt van a szankció, ha a kellő időben Ausztria velünk az autonóm vámtarifa tekintetében meg nem egyezik. Mit tesz az is: kellő időben? Ez Magyarország a közgazdasági bizottság jelentése, amely kétségkívül autentikusabb értekel bír a tekintetben. Ne vegye rossz néven t. Rosenberg barátom, én is sokszor voltam előadó annak idejében, mégis csak az a hitese, ami a bizottsági jelentésben van írva. (Olvasva): „Ami az új autonóm vámtarifát illeti, arról gondoskodott ugyan a visszavont vámszövegségi javaslat is, de ezen kérdésnek a jelen törvényjavaslatban való megközelítése most már teljesen helyesnek és megfelelőnek mondható, mert most annak megállapítása határozottan biztosítva van, amennyiben az új kereskedelmi szerződés iránti tárgyalások megindítása előtt azt meg kell alkotni. Ez, amit a közgazdasági bizottság mond, az, amit én is mondok; hogy meg kell alkotni a vámtarifát a tárgyalások megkezdése előtt, de kérdésem, hol van ebben a terminus? Nincs megmondva, hogy ha pedig 1902-ben létre nem jön, bekövetkezik a szankció. Mert az akkor következik be, mikor a tárgyalások megindulnak. A képviselő ur aztán a legerősebb és a legközelebbi tanúra, én remélem hivatkozik és azt mondja, hogy én magam is igazoltam annak idejében azt a felfogást, melyet ma önkölnöknek. Először is azt mondja, hogy én 1902. januárban azt mondtam, hogy a kalendárius szerződésességgel bír az ideai esztendő s a gazdasági kérdések megoldására fűtött a tizenkettedik óra, hogy a szerződések lejáratának kérdése 1903-ban előtérbe nyúlom. Most is azt mondom. Összes lejegyzéseimben mindig azt mondtam és mondom, hogy legközelebb el kell határozni, legközelebb tisztába kell hozni a kérdést, hogy a felmondásokkal mi történik? Nem mondok egyebet most sem, minthogy igenis a kalendáriuma itt van a lejártnak, de ha megértőnének a felmondások de nem lehet mondani azt, amit önkölnök követelnek, hogy mivel ma sinnes meg, vagy 1902. december 31-ikéig nem lesz meg, a törvény hatályát veszti és hogy a viszonosság sérve van. Ennél sokkal erősebb az, amit a t. képviselő ur is a leglényegesebbnek tart és döntőnek az ellenem való bizonyításban, mikor rém hivatkozik, szerinte, hogy önmagam mondtam, hogy én átveszem a tartalmát a régi egyezségnek és így, miután átvettem a tartalmát a régi egyezségnek, kötelezem, magam, hogy az 1902. évre vonatkozó terminus is átveszem. Az előbb voltam szerencsés kifejezni már előzőleg, hogy miért volt az 1902-iki terminus benne a régi Badeni-éle egyezségben és miért nem jött bele ebbe. Ezt már kifejtettem. Hanem most a képviselő ur okoskodása nyomán kell menem. Először tisztáznom kell (Halljuk! Halljuk!) azt a kérdést, hogy mi annak a lényeges tartalma? Az a paktum is előttem van, amely úgy szól, hogy tartalom az azon törvényjavaslatokból — tehát a lakókból — tehát az volt, hogy igenis mindazon dolgok, amelyek a javaslatokban benne vannak, kivéve természetesen azt, a mi módosul, föl kell venni.

Pichler Győző: A mi módosul?

Széll Kálmán: Igenis, ami módosul; majd erre is rátérek. És akkor nemcsak a közönség leköltésének szempontja volt előttem, mert ezt a törvényt az első szakaszban lenntartotta, a régi törvény idevonatkozó részeit mint közös állapotot deklarálta fenntartandónak; de az uralkodó-ésme az volt hogy ki ne maradjanak azon javaslatok, amelyek az ország érdekében vannak megőrizni és amelyekre a megállapodások az ország érdekében megtörténtek az osztrák kormányai. Ugyint az átutalási eljárás, bankjavaslat stb. Ez volt az uralkodó eszme mert plurálisban beszél a paktum; de a szinguláris is ellogadom. De igenis azt állítom, hogy a képviselő ur nem citált engem egészen, sőt csonkán citált. Pedig csak egészen lehet citálni és így ki kell egészítenem azzal, amit nem citált. Mondom ugyan, hogy: „a tartalomnak annak kell lennie”, de folytatom: „Ez volt alapfogalom az a 1903-iki esztendőnek, nem a határidő maga, hanem a határidők egyöntetűsége”. Azután folytatom: „Egy eltérés azonban van”. Tehát bejelentettem 1899. június 14-ikén mondott beszédemben, hogy egy eltérés van attól a tartalomtól. És pedig milyen eltérés? „Ez az abban áll, — folytatom tovább — hogy míg az a program és az a szerződés szerinti megállapodás, rendezés lejárati ideje 1903. szeptember 1904-re tüzte ki, én azt leszek bátor javasolni, hogy a rendezés az örendkezelési alapon és azzal a régi tartalommal, amelyet változtam, 1907-ig tartson”. „Ez az eltérés és 1907-ig tartás pedig — mondottam — ellenértéket képez; mikor kitöltjük a leköltöttséget 1907-ig és biztosítva vagyunk, hogy a nemzetközi szerződések lejáratá a terminussal összeesnek és a

Wöbki feltétel is meg legyen ellenértéket kapunk.” „1903, illetve 1904-ig — szóltam — költötte meg az országot a régi egyezség, amelyet most 1907-ig terjedő időtartamra javaslok meghosszabbítani a közönség leköltésével. Tehát mindenütt a közönség leköltésével; illetve az a régi javaslatok tartalmát, de azzal a módosítással, hogy a terminust kilótom 1907-ig azon ellenértékek szemben, amelyeket kaptam.” Kitoltam tehát a közönséget 1907-ig azon feltételekkel, melyeknek a viszonosság szankciójával bíró értékét imént változtam, és amely feltételek mindegyikét betartottam. Mindenütt az van: „költöttem a közönség három évi meghosszabbítását azon, meg azon feltételekhez.” Ebből világos, hogy én egy eltérést javasoltam, a régi tartalomnak módosítását, a közönség kitöltését 1907-ig és ellenértékül a 3 feltételt, a 4. §-t és ebben a tarifára vonatkozó, az 1907-iki megőrzést módosító passzust. Bejelentettem a Házban és nyilvánosan kértem rá szankciót és ezt megkaptam, mert felálltak a pártok vezetői és megadták, elfogadták teljesen. Kossuth Ferenc azt mondta: (Olvasva). „Az a párt, amelyhez tartozom, nem fogadta el a pártközi egyezménynek azt a részét, amely a vámtarifa és bankügyletek rendezését előzoza s ez a párt nem fogja ellogadni azokat a módosításokat sem, a melyeket a t. miniszterelnök ur előadott; mert a mi elvünk törhetetlenül az, hogy önálló vámtérület és az önálló nemzeti bank feltételül felállítandó. De örömmel tesszük tanúságot a mellett, hogy a t. miniszterelnök ur teljesen korrektil jár el velünk szemben. En, mérlegetve a miniszterelnök ur előterjesztésében mutatkozó előnyöket és hátrányokat, pártom nevében kinyilatkozatom, hogy a benyújtott törvényjavaslatot olyannak tekintjük, mint amely a pártközi egyezményt nem sérti. (Általános helyeslés.) „Rakovszky képviselő, aki mult beszédében — pedig nekem éles politikai ellenfelem — igazságérzetének bizonyítékát adja, midőn ezen kérdésben nekem az igazságot és tanuskodik, hogy a paktumot megtartottam. Hasonlólag így nyilatkozott és ellogadta Ugron Gábor képviselő ur is. Aztán a végén azt mondom, hogy a bankra vonatkozólag beállhat az az állapot, hogy 1907-ben megszűnjen a vámközösség, a bankra vonatkozólag, amelynek privilegiuma 1910-ig van megkötve, beáll az az állapot, hogy akkor megszüntetheti privilegiumát és intézkedni kell e felett. Mindenütt az az uralkodó szellem, hogy a közönség tart 1907-ig, amennyiben a viszonosság feltételei meg vannak tartva; azt pedig bizonyítottam, hogy a viszonosság az által, hogy a tartia nem készült el 1902-ig, semmiképp sérve nincs. Van itt még három vagy négy beszédem, amelyet azon esztendőben tartottam és mondhatom, ha anélkül-szerű vizsgálattal tartanak a képviselő urak ezekben a beszédekben, látni fogják, hogy mindenütt azt mondtam, hogy a leköltött vámközösség tart 1907-ig és sohasem beszéltem másképp. Ha én akkor azt állítottam volna, hogy 1903-ban, ha addig el nem készül a vámtarifa, a vámközösség...”

Pichler Győző: A szabad forgalom fenntartása!

Széll Kálmán: Mindig a leköltöttség...

Pichler Győző: A szabad forgalom fenntartása!

Széll Kálmán: ... akkor valahol, beszédeim valamelyikében talán csak előszóltam volna magamat, talán csak megtörtént volna rajtam, hogy kiteszik az a szó, hogy annak azonban 1902. végére meg kell lennie, mert különben 1903-ban előáll a törvény hatályának megszűnése, a közönség megszűnése és előáll az önálló vámtérület. Ezt azonban sehol sem mondom; itt van a napló, nem akarom ezeket a beszédeket tovább olvasni, de valamennyi beszéd, amelyet tartottam, mind ezt bizonyítja. És miután Pichler t. képviselő ur éppen e közbeszólása által figyelmeztet elkellette hát megengedi a Ház, hogy két dolgot, amelyet ő felhozott és amely némi vonatkozásban van ezzel — most már pedig el akarom hagyni — elmondjak. Az egyik az, hogy a t. képviselő ur azt mondja, hogy úgy értette mindenki...

Pichler Győző: Ugy van!

Széll Kálmán miniszterelnök:... és úgy érte Polónyi képviselő ur is, aki — mint mondja — velem sürűn tárgyalt a pártközi egyezség létrejöttékor és úgy kellett, hogy én is értem, mert Polónyi képviselő ur így érte, (Derűtség a szélsőjobboldalon) és az bizonyítja...

Pichler Győző: Hallatlan! (Zaj és mozgás a jobboldalon) Ez jól (Zaj jobboldalon).

Széll Kálmán: Mi a hallatlan? Mi a jó? Jó lesz az, amit felolvasok, de nekem lesz jó. (Derűtség a jobboldalon.) Hiába örült a képviselő ur előre, mert megtaláltam. Azt mondja a t. képviselő ur, hivatkozván Polónyi Géza képviselő urra, hogy kellett a miniszterelnöknek tudni, hogy így érte Polónyi képviselő ur is. Hát én előrebecsoltam, hogy semmiképpen sem vonom kétségbe azt, hogy Polónyi Géza ur így gondolta, hogy Polónyi Géza képviselő ur, vagy bárki is azt úgy érte, meg is mondtam, az imént magyaráztam, hogy az elmékben fejtődött az 1903. évi terminus, de úgy fejtődött, hogy majd az egész világon általános felmondások lesznek. Ez tehát így is van, de ebből nem következik, hogy mert nem készült el a tarifa 1902-re, most már hatályát veszti a törvény, hogy most már előállt az önálló vámtérület állapota, mert a viszonosság meg van sérve ha 1902-ig nem jött létre a vámtarifa. Ez nem érthetőek a törvény világos szavaiból és az előlük terjesztett módosításból. Ezt előrebecsálva állítom, hogy én ugyan elhiszem, hogy Polónyi képviselő ur így gondolta, de hogy nekem az ő részéről ezt sohasem mondta, az állítom. Es ha a képviselő ur nem hiszi el, hát én hivatkozom igazán a tekintetben a koronatanúra magára Polónyi Géza képviselő urra, meg itt a Házban mondot szavaira. Polónyi Géza képviselő ur egy alkalommal beszédében a következőket mondja (Olvasva): „En teljes igazságteljeség, még ha talán nem is tejszik másoknak, midőn az 1907-ig terjedő határidőt bírálom, nyíltan megmondom, amit sohasem mondtam meg a minisz-

terelnök urnak, hogy én nem látok abban kifolást, hanem én abban az osztrák kormány falkóját látom. (Élénk derűtség és tetszés a jobboldalon.) Hátha ezt látta Polónyi képviselő ur. (Heveslés és taps jobboldal.) Felkiáltások a szélsőbal oldalon: Tessék tovább olvasni! En, kérem, mindig citálom az egész konstrukciót.

Pichler Győző: Ott mondja azután tovább, hogy 1902-ben nagy küzdelem lesz az arra kényszerített lélel.

Széll Kálmán: Ez mind igaz, de nem tartozik arra, amit én bizonyítani akarok, hogy én 'erről a felfogásról nem adtam felvilágosítást a paktum módosítását megelőzőleg hetekkel. Mondom tehát, lehet, hogy Polónyi képviselő ur azt így érte, de azt már, engedelmemet kérek, a saját szavaiból bizonyítottam be, az ő általa itt a házban tett kijelentésekkel, hogy mikor vele tárgyaltam, nekem ezt az értekezést ő sohasem mondta. En tehát azt az egész felfogásra nézve nem is mondtam, amint ő bizonyítja, nem is mertem, mikor vele tárgyaltam; pedig Pichler t. képviselő ur erre a tárgyalásra hivatkozott. (Heveslés a jobboldalon. Zaj a szélsőjobboldalon.) Azt mondja azután ugyanez a képviselő ur, hivatkozva most már ismét egy erkölcsi momentumra, — és ismét Polónyi ur, — hogy mennyire igaz az, hogy ennek az önálló vámtérület autonóm vámtarifájának kézen kellene most lennie 1902-ben, azt bizonyítja azzal, hogy a miniszterelnök, amikor Polónyi erre vonatkozó határozati javaslatot nyújtott be, ennek a határozati javaslatnak a visszavonását kérte. mert azt mondta, hogy ő elkészíti az autonóm vámtarifát, így tehát nincsen erre a határozati javaslathoz szükség. Hát kérem, itt is egy kis különbség van, pedig ezekben a kérdésekben, qui bene distinguit, bene docet és bene csak az docet, aki bene distinguit. Mert mit tesz az, amit a miniszterelnök mondott és erre sulyt helyezek, mert a képviselő ur hozzáeszi, hogy ez a miniszterelnök szavahi-tóságának erkölcsi paladiuma alatt állott, — ezt tette hozzá, hát ebben bizott meg Polónyi képviselő ur, ebben bizott a Ház. Hát ez az teszi, hogy megígértem hogy 1902-ben autonóm vámtarifa lesz. Hát nézzük meg, hogy mit mond a határozati javaslat; a határozati javaslat azt mondja, hogy előterjesztendő egy javaslat az autonóm vámtarifáról.

Pichler Győző: Magyar vámtarifáról!

Széll Kálmán: Munkába veendő és előterjesztendő annak idején. Mit tesz az, hogy annak idején? Azt teszi, hogy amikor arra szükség lesz és én erre megmagyaráztam az álláspontomat. Erre vonatkozólag kijelentem, hogy az ellen, hogy annak idején foglalkozunk ezzel a kérdéssel, semmi kiágosom sincs mert hiszen az országnak az önálló vámtérülethez való jogát én nemcsak elismertem, nemcsak kijelenttem stb., de törvénybe is foglaltam ezt a jogot a külön vámtérületre azonban nem törzsdessé, én töreksem a vámközösségre, az ország gazdasági érdekeinek és a többi megóvása mellett. De nem is hiszem, hogy a viszonosság megsértésének. Azt gondolom, hogy a viszonosság megsértése esetében más intézkedésekkel is lehet visszatérni e sorstét, azonban, hogy ha szükség lenne rá — mert az is folyik a törvényből — ennek következtében az folyik belőle, hogy miután ezen végső eset, bár remélem, hogy be nem következik és én nem intendoálom arra, de abszolúte kizárva nincs, a magyar kormány az autonóm vámtarifa kérdésével annak idején komolyan fog foglalkozni. Mit tesz ez a t. képviselőház? Azt hogy én megígértem hogy 1902-ben az autonóm vámtarifa meg lesz? Hogy én bizonyos határidőhöz költöttem magamat? Nem, t. képviselőház, nem teszi. Ne méltóztassanak tehát engem ilyen állításokkal — mert ez már a politikai megbízhatóságnak erkölcsi tennénumába megy bele — sérteni. (Zajos tetszés és helyeslés a jobboldalon.) Még egyvel tartozom és mert ez a legerősebb, azért hagyttam legvégül. (Halljuk! Halljuk!) Még én a magam részéről meg tudnám azt érteni, hogy a képviselő urak abból a felfogásból indulván ki és azt a konzekvenciát vonván le belőle, azt mondanák, hogy nem helyes az az interpretáció, amit te ennek a törvénynek adtál, mi interpretációjuk helyesen, erre az interpretációra állj rá, mert ez a helyes értelme és ennél megmaradnának. De a t. képviselő urak tovább mennek. A t. képviselő ur megvádolnak engem és itt van a szándéknak megvádolása és ennél nincs sűrűbb, ennél nincsen megvalózóbb valami egy államférfira, mint amikor azt mondják, hogy a miniszterelnöknek ez az interpretációja öletes ezt most kén szerbe-yetben hozza elő, mert nem úgy beszél, most csinálta magának ezt az interpretációt, most, október 15-én.

(Az öletes interpretáció.)

Hát, t. Ház, hogy áll ez a kérdés? (Halljuk! Halljuk!) Hogy én mindig ebben a nézetben voltam, 1899-ben, amikor a törvényt tárgyaltuk azt azok a citátumok bizonyítják, amelyeket a t. Ház elő idezni volt szerencsém, hogy ilyen felfogásban voltam én és a kormány mindig, 1899-ben is, bizonyítottam most egy másik dologgal egy okmányon, amely a kezében van. (Halljuk! Halljuk!) 1899-ben történt, hogy az Osztrák-Magyar Bankkal az egyezséget létesítettük, amely azután itt be lett cikkezve. Akkor felmerült ott a kérdés, hogy mi lesz az Osztrák-Magyar Bankkal, hogy ha az önálló vámtérület állítja fel Magyarország és megszünteti a közönséget mátló nolaupra megszünteti 1903-ban? Mi lesz akkor? Hát akkor, kérem, a következő nyilatkozatot olvassát ott fel, amelyre a magyar kormány autorizálta őket (Olvasva): „A császári királyi osztrák és a magyar királyi kormány a két állam gazdasági érdekeinek méltóságával egymással abban a állapotok meg, hogy a monarohia mindkét államának önálló rendelkezése után a vámtérület közönsége a jelenlegi állapot keretében 1907. december 31-ig fenntartassék. Igaz ugyan, hogy éppen azért, mivel

Magyarországon hogy ennek a hadügyminiszter ur tel esen meg nem lelt. Az idén is az 1902-iki delegáció esen kérdéssel alaposan foglalkozott és látta azt, hogy itten még segíteni kell a dolgon, hogy t. i. a kvóta arányában a pénz lehetőleg megint visszafolyjék az országba s hogy a pénz értékét vegye a hadügyminiszter figyelembe. A delegáció megint egy határozatot hozott, amely határozatot íel is fogom olvasni. (Halljuk! Halljuk!) oivassa!) „Midőn a bizottság a közös hadsereg részére megszavazott és lehasznált kiadásoknak címenkénti és állami területek szerinti felosztásáról szólott az 1901-iki kezelési évre vonatkozó kimutatást tudomásul veszi, konstatálja abból hogy Magyarország a hadsereg és haditenygerészet kiadásaiól nem évez annyit, amennyit ezek kiadásaihoz való hozzájárulása arányában méltán megvárnát; utasítva tehát a közös hadügyminisztert, hogy tegyen új intézkedéseket, hogy a hadsereg és hadi tengerészet ellátásában és felszerelésében a hazai termelés és ipar a kvóta arányában részesüljön és hogy Magyarország azon iparágakban, amelyekben versenyképes, neosak a kvóta arányában részesüljön megrendelésekben, hanem olyan arányban, mely kárpótolja és kiegyesíti a kvótát át azon le szerelési cikkekre fordított összegek után is, melyekből a megrendelés Magyarországban éppen nem, vagy nem a kvóta arányában történik. Ebből méltóztatni látni, hogy a delegáció figyelemmel kísérte ezt az ügyet és már a megelőző években is utasította erre a hadügyminisztert ez irányban, de minthogy a válassz nem volt egészen kielégítő az idén, illetőleg tavaly erre újra utasította a hadügyminisztert. En biztos vagyok benne és leteszem, hogy a hadügyminiszter a tenetőség terén belül ezen utasításnak meg is fog felelni. (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Párisson for az maradt.)

Kubik Béla: Nem biztos benne a miniszter ur! **Báró Fejérváry Géza:** En bizottságot csak arra nyújthatok, amit én teszek. (Helyeslés a jobboldalon.) amit más tesz, az nem tartozik én reám! (Helyeslés a jobboldalon.) Majd a delegáció alkalmával a hadügyminiszter igazolni fogja eljárását. (Helyeslés a jobboldalon.)

Kubik Béla: Nem biztos benne a miniszter ur! **Báró Fejérváry Géza:** En bizottságot csak arra nyújthatok, amit én teszek. (Helyeslés a jobboldalon.) amit más tesz, az nem tartozik én reám! (Helyeslés a jobboldalon.) Majd a delegáció alkalmával a hadügyminiszter igazolni fogja eljárását. (Helyeslés a jobboldalon.)

Kubik Béla: Nem biztos benne a miniszter ur! **Báró Fejérváry Géza:** En bizottságot csak arra nyújthatok, amit én teszek. (Helyeslés a jobboldalon.) amit más tesz, az nem tartozik én reám! (Helyeslés a jobboldalon.) Majd a delegáció alkalmával a hadügyminiszter igazolni fogja eljárását. (Helyeslés a jobboldalon.)

Kubik Béla: Nem biztos benne a miniszter ur! **Báró Fejérváry Géza:** En bizottságot csak arra nyújthatok, amit én teszek. (Helyeslés a jobboldalon.) amit más tesz, az nem tartozik én reám! (Helyeslés a jobboldalon.) Majd a delegáció alkalmával a hadügyminiszter igazolni fogja eljárását. (Helyeslés a jobboldalon.)

Báró Fejérváry Géza: Ezzel az interpelláció azon részére, amely a szállítások do gában a közös hadügyminiszterről szól megelégetem és azt talán méltóztatni tudomásul venni. (Helyeslés jobboldalon.) Ellemtmondások a szélsőbaloldalon.) Ami a honvédség részére való szállításokkal illeti, tény az, hogy a honvédségnél a lábbelik 50%-át a kispár szállítja, 50%-át pedig a nagyipar. A képviselő urak azt méltóztatott mondani, hogy egy iparos szállítja ezeket. Ez nem áll, amennyiben több iparos és egy szövetkezet szállítja, amelynek élén áll az egyik nagyiparos. Ez a nagyiparos a Wolfner-cég. De ennek tarsi is vannak és ezek: Lankó György, Pakó János, Hupka Péter, Zsuffa-tesztvérek, Kovács és Thomaia, szentmiklósi bányászok. Említeni méltóztatott még a képviselő urnak, hogy egy konzorcium, a nagyiparosok konzorciuma amely a hadügyminiszternek szállít. Ezek azonban mind olyan nagyiparosok, akik a hadügyminiszternek nem szállítanak és azért aképp egyenlitem ki a dolgot, hogy ezeknek megadtam a honvédség számára való szállítást, annyival is inkább, mert tel esen megbízhatók és mert a teletéséget a Wolfner-cég elvállalta. Amióta pedig ez megtörtént, mondhatom, kitölgéstalanul, a legkitünőbbben történik a szállítás. Ennek a cégnek igen is kétszer meghosszabbított a szerződése.

Lengyel Zoltán: Pályázat nélkül? **Báró Fejérváry Géza:** Igen, pályázat kírása nélkül és pedig nemrégiben is. És miért? (Halljuk!) Meghosszabbított azért, mert minisennek érkeivel a hadügvi szállításoknál mert szállításaik eddig mindig kitölgéstalanok voltak s mert ez a cég, mikor egypár esztendője a gyára leégett, ezt a gyárat újra felépítette, sőt felállította a műhelyeket is, amelyeket követelünk, hogy mozgósítás idejében rendelkezésünkre álljanak, oly módon, hogy azoknak csakugyan párját kell keresni. (Helyeslés jobboldalon.) Ezt elegető idonknak tartottam, hogy a minisztertanács határozata alapján ez a cég megkapja a meghosszabbítást. (Helyeslés a jobboldalon.) A kispárnak, az a törökve, hogy lehetőleg az egész szállítást kapja meg. Ha a haró a kispár és nagyipar között régen folyik. Ha a kispár kétes volna minden körülmények között megfelelően szállítani, még mozgósítás alkalmával is, akkor e részben nehézség nem volna. De éppen a mozgósításra való tekintettel lehetetlen, hogy a kispárnak adjuk oda az egész szállítást. (Helyeslés jobboldalon.) A hadügvi igazgatás ugyanis mozgósítás alkalmával a véderő érdekében ezekben a nagy gyárakban, valamint a készénbányákban népfelkelőket, tehát olyan elemeket is alkalmaz, amelyek ahhoz a mesterséghez értenek. Ezeket azonban a véderő és nem az illető szállító érdekében alkalmazza. A kispárosokhoz nem vezényelhetünk ki munkásokat, mert az egész országba csak nem küldhetjük őket a legénységét. A kispárosok tehát nem szállítatnak be cikkeiket. (Helyeslés a jobboldalon.) Ezek az ckok, amelyek miatt nekünk mindig a nagyiparra kell támaszkodnunk. Mikor miniszterré lettem, a kispárosoknak még semmi szállításaik sem voltak. Lassan-lassan bemutatottam a kispárosokat az akkori szállítók után és szállításaik lassan annyira emelkedtek, hogy most már a honvédségnél a lábbeliknek 50%-át ők készítik. (Élénk helyeslés.) Egy másik ok,

hogy a nagyiparosoknak 400.000 koronás kauciót kell letenniük. A kispárt ilyen biztosítékok követelésével nem lehet terhelni.

Kubik Béla: Hát a nyergesek, szijvártók? **Báró Fejérváry Géza:** A szijvártómunkát a kispár nem tudja úgy eiallítani, mint a nagyipar. Különbösen most már szijvártómunkáink megvannak és csakis kiegészítés céljából történik csekély szállítás. Azonban én a kispárosok érdekében odáig mentem, hogy szállítottam általuk lábbeliket és midőn azokat a Jókraftban nem skarták elfogadni, mert nem felelték meg egészen, elogadtam mégis és kisebb porciókban kiadtam a csapatnak csak azért, hogy segítsem azokat az embereket (Élénk helyeslés a jobboldalon.) A közös hadseregelnél szintén foglalkoztak kispárosok a szállítással, mint méltóztatott mondani. Ott visszatartásaitak egyes szállítások, de én, a mennivre csak lehetett és ha nem voltak nagyon rosszak, ezeket is átvettem csak azért hogy ezeknek az embereknek segítv nyújtassanak (Élénk teljes és a jobboldalon.) Iovább menni, t. Haz nem térne össze a e lösséggel. (Helyeslés jobboldalon.) Kérem, méltóztatssék az interpellációra adott teletenem tudomásul venni. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

Lengyel Zoltán: Hogy nem megy be a delegációba. Kérni, miért nem kapnak a kispárosok jeletési munkát. A Wolfner-cég 500.000 jeletést kap.

Báró Fejérváry Géza: Legyen szabad néhány szóval válaszlom a t. képviselő ur szavaira, aki (Halljuk! Halljuk!) most leemlertte a 300.000 pár jeletésre vonatkozó adatot. Hát ez nem igaz. Vannak ügynökök, akik a magunk zsebére akarnak dolgozni (Ügy van! jobboldalon.) és ezek boondrják a kispárosokat, a kispárosok pedig felülnek nekik. Ha azok becsületes emberek volnának, akik özetlenül tisztán csak a kispárosok helyétén akarnának segíteni: nem szólnék egy szót sem. De hol vannak azok az ügynökök, akik önzetlenül dolgoznak a kispár érdekében? (Ügy van! jobboldalon.) Ez pedig arra mutat, hogy ez az ügynökök műve. Ez tehát nem igaz mert egyetlenny pár jeletésre nem adatot ki, mivel a jeletést a csapatnál végzik, valamint hogy ebben a cikkben nagyon sok van olyan, ami nem igaz. (Élénk derűtség jobboldalon.)

Lengyel Zoltán: Nem én irtam! **Báró Fejérváry Géza:** No méltóztatssék felülni az ilyen embereknek. (Tetszés jobboldalon.) Jólész meggyözdödni előbb a dolgokról, mielőtt interpellál.

Báró Fejérváry Géza: Ha a kispárosok idejében szövetkeznek, ha az a szövetkezet azután ajánlatot tesz és azt sajtuk, hogy képesek helytállni is, akkor természetes dolog, hogy nekik adjuk a munkát és úgy tekintjük őket, mint a nagyiparos cégeket. A mondottak alapján kérem a t. Házat, méltóztatssék válaszomat tudomásul venni. (Élénk helyeslés jobboldalon.) Mozgás a szélsőbaloldalon.)

Lengyel Zoltán: Nem veszi tudomásul a választ. **A Ház tudomásul vette a választ.**

(Az északnyugati inség.)

Háydn Imre: A következő interpellációit terjesztette be: Van-e tudomása a t. miniszterének urnak, hogy a felvidék északnyugati részén és éppen annak legszegényebb földjén, a hogvidéken, az idei rossz termés folytán oly állapot állott elő, mely a szegény népet inséggel tenyelteti? Hajlandó-e t. kormány a köztartozások kiméletes behajtása mellett inségos közmunkával andandó keresettel és a hiányzó vetőmag beszerzésével e szomorú állapotot a népek elviselhetővé tenni?

Szell Kálmán: En igazán csak néhány szóval kívánok válaszolni. (Halljuk! Halljuk!) Mint azt már a mult alkalommal Barfa Ödön képviselő ur azon interpellációjára amelyet az ország észak-keleti részén uralkodó rossz gazdasági viszonyok tekintetében intézett hozzámm, volt szerencsém kijelenteni, ugy most is csak azt mondhatom, hogy érintkezésbe fogok lépni az illető hatóságokkal és hogy a földművelésügyi és a kereskedelemügyi miniszter urral egyetértőleg erulni fogjuk a dolgot és ha konstataiva lesznek azon szomorú viszonyok, amelyek miatt ott valóságilag inségről lehet szó, akkor mindent meg fogok tenni arra nézve, hogy az inség ott be ne álljon. (Élénk általános helyeslés.) Kérem ezen választomat méltóztatssék tudomásul venni. (Helyeslés)

A Ház tudomásul vette a választ.
Elnök az ülést bezárta.

— BUDAPESTI NAPLO. November 15-én új előfizetés nyílt a Budapesti Naplora. Kérjük azokat a tisztelt olvasóinkat, akiknek az előfizetés ezen a napon lejárt méltóztatassanak a megújításról idejekorán gondoskodni, hogy a lapot akadálytalanul küldhessük tovább.

BELFÖLD

A miniszterelnök napja. Szell Kálmán miniszterelnököt mai döntő érvelés beszéde alkalmából a szabadelvi pártkörben a párt tagjai lelkesedéssel üdvözölték. Ez a hangulat uralkodott a szerdai vacsorára összejülő képviselők közt is, akik ma nagy számmal jöttek össze, hogy a szabadelvűpárt vezére mellett tüntessenek.

Egyházkerületi közgyűlés. Debreczenből jelentik: A tisztántali református egyházkerület ma tartotta Kiss Aron püspök és gróf Degenfeld József főgondnok

elnöklete alatt őszi közgyűlését. Kiss Aron püspök megnyitóbeszédében hivatkozik báró Bánffy Dezso kolozsvári beszédére és azt mondja, hogy az 1848. évi XX. törvényeket érvényesítenünk kell, mert ha így halad a klerikalizmus az a protestantizmus háttérbe szorítja. A közgyűlés Erőses Lajos indítványára elbátározza, hogy a protestantizmus érdekében egyetemes sikraszállanak. Paly Kispan, tanácsbíró javasolja hogy a Debreczenben teiallítandó egylem ügyében a közgyűlés előterjesztést tegyen a konventhez. Thaly Kálmán felsőházalásra megbizik az elnökséget, hogy saját hatáskörében intézkedjék, hogy a kerület közoktatásügyi bizottsága ez ügyet letárgyalja és a februári közgyűlésnek tegyen javaslatot. A közgyűlés mindkét javaslatot elfogadja. A közgyűlést holnap folytatják.

A kereskedelmi bíróságok eltörlése ellen. Az Országos Iparegyesület végrehajtó bizottságának tegnapi határozatát, a kereskedelmi bíróságok eltörlése ellen indított országos akció tárgyában ma közölte az Iparegyesület a kamara elnökségével, ahol erre nyomban azt a felvilágosítást adták, hogy az igazságügyi bizottság sérelmes határozatának nyilvánosságra jutása után Lányey Leó urváni tanácsos, a kamara elnöke azonnal érintkezésbe lépett Szell Kálmán miniszterelnökkel s kifejtette előtte az igazságügyi bizottság határozatával szemben való aggályokat, s hogy a kereskedelmi és ipari érdekek szempontjából a külön kereskedelmi bíróságok fenntartása föltétlenül szükséges. A miniszterelnök kijelentette, hogy a felhozott aggodalmakat méltányolja és határozottan állást foglalt a perrendtartási javaslatnak a kereskedelmi bíróságokra vonatkozó eredeti rendelkezése mellett. Ezt az eljárást az Iparegyesület nevében Gelléri Mór igazgató köszönettel tudomásul vette és a legközelebbi ülésben be fogja jelenteni.

A Nessi-ügy a Ház előtt. A képviselőház holnapi ülésének napirendjére van kitűzve a mentelmi bizottság jelentése Nessi Pál mentelmi jogának megsértése ügyében. Szólásra jelentkeztek ebben az ügyben: Kossuth Ferenc, Olay Lajos, Setes Dénes, Szathmári Mór, Krasznay Ferenc, Visontai Soma és Barabás Béa.

A költségvetés a bizottságban. A képviselőháza pénzügyi bizottsága ma délután 5 órakor Falk Miksa elnöke alatt ülést tartott. A kormány részéről jelen voltak: Szell Kálmán miniszterelnök, Gullner és Szell Ignác államtitkár, Némethy Sándor és Bezeredy Viktor miniszteri tanácsosok, Papp Elek pénzügyminiszteri osztálytanácsos. A bizottság folytatta az 1903. évi belügyi költségvetés megvitatását és ennek során a költségvetésügyi kiadásokat vette elő, ahol is Szell Kálmán miniszterelnök bejelentette, hogy a beruházási javaslatban szándékozik egy elmebeteg-gyarmat létesítésének, a nagyszabeni, nagykarolyi és pozsonyi kórházak bővítésének, két gyermekszanatórium és egy budapesti tuberkulózis-kórház építésének költségeit felvenni.

Hieronymi Károly a fővárosi kórházak ügyét hozta szóba s sürgette, hogy az orvosi egyletem érdekében hozzon in az állam áldozatokat. Azonkívül a kiadási tételek magasabb előirányzását kívánja és az 1898-iki törvény reformját indítványozta.

Miklós Ödön a vidéki városok csatornázását és vízvezetékkel való ellátását kívánja. Szederkényi Nándor az egri vízvezetékéről beszélt. Gróf Teleki Sándor szinten Budapest számára kér állami kórházat és az egyetemen ül- és gégeorvosi klinika eiallítását, valamint a diftéria-szermu gyors szétküldését kívánja. Berzevicz Albert szintén a budapesti állami kórház létesítése mellett érvel. Barfa Ödön a betegápolási pótadóról és a fővárosi kültelek csatornázásáról szólott. Ezek után Szell Kálmán miniszterelnök részletesen válaszolt a felhozottakra s a betegápolási törvény re.ormjának tanulmányozását igértte. Előven elfogadta azt az álláspontot, hogy a város közvesztésügyi kiadásain az államnak segítenie kell. Hieronymi és Komjáthy felszólaasa után a bizottság megszavazta a tőlelt.

A csendőrség tőrelméne Szell Kálmán miniszterelnök bejelentette, hogy az őrsöket decentralizálták.

A fővárosi rendőrség kiadásainál Szederkényi Nándor a rendőrségi díjakok intézményét kifogásolta és a főváros utóinak erkőstelenen tüneit ostromozta általános helyes és kööszt. Komjáthy csatlakozott Szederkényi álláspontjához és küöndösen tiltakozott az ellen, hogy a rendőrség évi jelentése a szociáldemokratá párttól a rendőri rovatban adjon napit. Szell Kálmán miniszterelnök megígértte a felhozott sérelmek orvoslását, a proinicióról új szabályzatot közzéltet a rendőrség évi jelentését pedig rövidéatati fogja.

Az általános költségvetés kiadásainál Szederkényi a katonai előtögotok újabb rendezését kérte, amit a miniszterelnök megígért. Barfa Ödön a hivatalos lap hirdetés díjainak leszállítását kívánja és némely régebbi kisebb köösön konvertálást óhajtoja. A miniszterelnök felvilágosításai után a bizottság a belügyi tárca többi tételét elfogadta.

Holnap a kereskedelmi tárca költségvetésére kerül a sor.

A honvédelmi miniszter jelentése.

Budapest, november 19.

Báró Fejérváry Géza honvédelmi miniszter a képviselőház mai ülésén négy jelentést terjesztett be és pedig egyet a *községi hadsereg intézeteiben elhelyezett magyar ifjakról*, egyet a *honvédelmi- és képzőintézetek állapota*ról, egyet a *honvédelmiakadémiáról* és egyet a *hadmentességi díjalapról*. A jelentéseket a következőkben ismertetjük:

A *községi hadsereg katonái nevelő- és képzőintézetében a magyar állami alapítványi helyeken elhelyezett ifjakról* szóló jelentés azt mondja, hogy a felvételi vizsgák megtartása után a katonai reáliskolákban és akadémiákban az 1902/3-iki tanév kezdetével rendelkezésre álló 26 magyar állami alapítványi helyre belepített a bécsújhegyi katonai akadémiába díjmentes helyre 3, a katonai alreáliskolák 4 osztályába díjmentes helyre 17, földimentes helyre 8, összesen 29 növendék. Ezen felülteként olytán a tanév kezdetén a *községi hadsereg katonái nevelő- és képzőintézteiben magyar alapítványi helyeken elhelyezett növendékek száma* 165-re terjed, akik közül 135 egész-, 80 pedig féldíjmentes.

A *községi alreáliskolában* 23, a *kismartoni alreáliskolában* 24, a *kassai alreáliskolában* 41, a *máhrisoh-weisskircheni lőreáliskolában* 85, a *bécsújhegyi katonai akadémiában* 17, a *bécsi műszaki akadémiában* 9 növendék van elhelyezve.

A *katonai nevelő-intézetekben* „jeles” osztályzatot nyert 2, „igen jó” osztályzatot 36, „jó” osztályzatot 81, „elégséges” osztályzatot 20, „elégtelen” osztályzatot 11 növendék, elbocsátottat 2, nem osztályoztatott 3 növendék.

A *hadapródiskolákban* magyar állami alapítványi helyekre elhelyezett 100 növendék közül megfelelő tanulmányi előmenetelt tanúsított 65 növendék. A *strassi hadapródiskolában* 3, a *budapestiben* 52, a *károlyvárosiban* 4, a *nagyszombeniben* 11, a *pozsonyiban* 5, a *temesváriában* 14, a *kamenizsiben* 8, a *bécsi tüzérségiben* 7 növendék van elhelyezve.

A *honvéd nevelő- és képzőintézetek* 1902. évi állapotaáról szóló jelentést a következőkben ismertetjük: A *Ludovika-Akadémia első évfolyamában* a múlt tanévben volt 100 növendék. Ebből „jeles” osztályzatot nyert 6, „igen jó”-t 26, „jó”-t 51, „elégséges”-t 3, „ki nem elégítő”-t 4 növendék; kezelő szolgálati ágra kiképeztetik 1, évközben elbocsátottat 3, öngyilkos lett 1. A *második évfolyamában* volt 86 növendék. Ebből „jeles” osztályzatot nyert 6, „igen jó”-t 14, „jó”-t 31, „elégséges”-t 1, „ki nem elégítő”-t 2, évközben elbocsátottat 2 növendék. A *harmadik évfolyamában* volt 39 növendék. Ebből „jeles” osztályzatot nyert 1, „igen jó”-t 28 növendék, be nem osztottat 1. Az akadémiát végzett s hadnaggyá kinevezett 38 növendék közül 20 a honvédegyalogságok, 10 a honvédelovadászok, 2 a községi hadsereg gyalogságok, 6 pedig lovasszapatiasok osztottat be. A jelen tanévben 243 növendéke van az akadémiának.

A *honvéd főreáliskola első évfolyamában* a múlt tanévben volt 50, a *második évfolyamában* 47, a *harmadik évfolyamában* 39 növendék. Az első évfolyamból a másodikba lépett 48, a *második évfolyamból* a *harmadikba* lépett 43. Az 1902-93 tanév kezdetén 144 növendéke van a reáliskolának.

A *honvéd hadapródiskolák első évfolyamán* a múlt tanévben volt 209, a *második évfolyamán* 182, a *harmadik évfolyamán* 190, a *negyedik évfolyamán* 177 növendék. A *második évfolyamra* való fellépése 181, a *harmadik évfolyamra* való fellépése 177, a *negyedik évfolyamra* való fellépése 188 növendék mondatott ki alkalmasnak. Az iskolák sikerről végzett 172 növendék hadapród tiszthelyetessé nevezetett ki és 160 a honvéd gyalogságok, 11 a honvéd lovasságokhoz, 1 pedig a közös hadsereg gyalogságokhoz osztottat be. Az 1902-94. tanév kezdetén 766 növendéke van a hadapródiskolának.

A *honvédelmiakadémián* a múlt évben 20 főtiszt, 78 altiszt, 52 közharcos 48-as honvéd volt elhelyezve. Összesen 160 tag. Az év folyamán elhalt 14, kilépett 9, eltávolítottat 1, illetékes helyére küldetett 1, összesen 25. A törzsisztiek egyenként 32 korona, a tisztek 20 korona, negyven altiszt 16 fillér, a többiek a közketonok 10 fillér napi pótdíjjal részesülnek. A menház fenntartása a kinosztárnak 82.300 korona 61 fillérbe kerül.

A *magyarországi hadmentességi díjalap* 1901-iki bankjegyekben 860.974 korona 78 fillér, állami és egyéb értékpapirokban 37.531.600 korona. A tiszta cselekvő vagyon az év végén 41.813.817 korona 67 fillér.

A perjogi reform.

Budapest, november 19.

A képviselőház igazságügyi bizottsága tegnap folytatta a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat tárgyalását. Ez alkalommal az ezer koronát meg nem haladó váltókövetelések iránt indított pereknek a járásbírók hatáskörébe való utalása körül feljötték ki hosszabb vita.

Készletes tudósításunk a következő:

Isszuku Győző beható indokolás mellett indítványt tesz arra nézve, hogy elintézésre a javaslat álláspontjával, az *összes váltóperek a törvényszék hatáskörébe* utasítsanak.

Páles Sándor igazságügyminiszter: A váltók egy részének a járásbírói hatáskörébe való átvételét csak utabban támadták meg, azért ez általában helyeselve volt. Az 1903-iki javaslatban már ez az újítás megvolt és az ellen a javaslat ellen felszólalás nem történt. Sőt utabban is a szegedi ügyvédi

kamara az *összes váltóperek*et a járásbírókhoz kívánta utasítani. Az országos ügyvédyűlés is 500 frtig a járásbírókhoz kívánja a váltóperek utalni, csak ügyvédi kényszerűk arva ezekben a perekben. A miniszter megjegyzi, hogy külön váltóeljárás jövőben nem lesz, ha tehát egyenlő lesz az eljárás, akkor egyre megy, hogy a kisebb jelentőségű váltóperek is az egyes bíróságok elé utalattak. Hiszen a biztosítási végrehajtás meg lesz adva az esetben is, ez pedig teljesen elég biztosíték a váltóhitelezők javára. A felelősség a jogkérdésekben felmehet egész a Kuriáig. A ténykérdés a kitöréskor körül mozog. De ez teljesen magánjogi kérdés, amelyet egyenlő formák közt lehet az egyes bíró előtt és a társas bíró előtt érvényesíteni. A tényállás kiderítésére legalkalmasabb mindig az egyes bíró. Azonkívül a törvényszéknek a ténykérdés ismételtelhető. Tehát a biztosíték a tényállás legzabatosabb kiderítésére megvan. A jogkérdésben megengedi, hogy nagyobb praxisa lesz a társas bíróság tagoknak. De a váltók rendszeren nagyobb kereskedelmi helyeken központosulnak például Budapesten. Ilyen járásbírókhoz oda lehet tenni kiváló váltóbírókat, akik csak ezekkel foglalkoznak. A főszempont szerinte az, hogy a kis váltó *kevésbé költséggel* legyen minden fórumon keresztülvihető a szóbeli eljárás mellett. Újlag állítja, hogy a kis váltók nem bírják el sem a tére, sem a bírókra nézve a társas bírói eljárást. Azért ajánlja a javaslat álláspontját elindítani.

A bizottság 5 szavazattal ellen az indítványt elvetette és 1000 koronáig a váltóperek a járásbírókhoz utasította.

Holló Lajos az *urbírói ügyeket* is felemlítendőnek tartja a törvényeségi hatáskörben.

Páles Sándor igazságügyminiszter ezt is az életbelépési törvénybe veszi be.

Elnök: A miniszter urnak azt a kijelentését a jelentésbe be fogjuk venni.

A következők ülés csütörtöki lesz.

KÜLFÖLD

Táviratváltás a román király és a cár közt. Az idén lévén jubileári évfordulója az orosz-török háborúnak, főképp a plevnai és sipkai harcoknak, a bolgár és román államfők minden nevezetesebb esemény évfordulóján sietnek a cárnak gratulálni és őszinte ragaszkodásukról biztosítani őt. A multkor Ferdinánd bolgár fejedelem váltott a cárral táviratokat, most pedig *Károly* román király azon alkalomból, hogy a plevnai csatátért meglátogatta. Károly király ezt táviratozta:

A plevnai csatáértén időzve, mely megindulással emlékezem meg arról a felejthetetlen időről, amikor még II. Sándor oszárának, felséged fennkölt nagyatyjának oldalán állottam és napról-napra osztottam vele az emlékezeset harok viszonzáságaiban, a melyeket hosszas erőszézés után a november 28-iki fényes diadal jutalmazott meg. Hálás érzelmeim jelöl ma kezesorut tettem le azoknak a vilés orosz katonáknak a sírjára, akiket vezetni szerencsém volt. Örülök, hogy ez ünnepek alkalommal felségedet újra biztonszíthatom élénk rokonszenveimről és őszinte ragaszkodásomról.

Miklós cár Livádiából ezt válaszolta a román király telegrammja:

Azok az érzelmeim, amelyekkel felséged a plevnai csatáértára való látogatásakor irántam kifejezni szives volt, milyen meghatottak és szívmélyről méltánylom azt a hódolatot, amelyet felséged a hősi harok áidozatainak bemutatni kegyeskedett, akik az orosz és román hadsereg testvériségének korszakát kiolthatalan dicsőséggel kuszorúzták. Kérem felségedet, fogadjon köszönetem kifejezése mellett változatlan szives ragaszkodásomnak őszinte kifejezését.

A brüsszeli merénylet. A vizsgálat során immár kétségtelenül bebizonyosodott, hogy Rubino jól tudja azt, hogy a király nem ült abban a kocsiában, amelyikre rálőtt. Miután a király már elhaladt előtte, a nélkül, hogy reá tudott volna löni, mégében süttögette revolverét a következő kocsikra. — *Ferenc József* király szívélyes hangú táviratot intézett Lipót királyhoz, amelyben szerencsés kivételét fejezte ki szerencsés megmeneküléséért. Lipót király azonnal válaszolt és meleg hangon mondott köszönetet királyunknak. Gróf *Goluchowski* szintén gratulált a királynak.

A Belohorathból. Az osztrák képviselőház mai ülésén a beérkezett irományok közt van *Schönerer* és társai interpellációja a kormánynak a belső cseh hivatalos nyelve vonatkozó tárgyalásai tárgyában. *Rezek* és társai interpellációja *Paconski* Emil akadémiai festőnek tanuományja közben a magyar hatóságok részéről történt zaklatása tárgyában.

Koerber miniszterelnök egyebek között *Dier*-er interpellációjára válaszul és a magyar miniszterelnöknek a magyar képviselőházban tett idevágó nyilatkozataira utalva, hangsúlyozta, hogy a *mostani vámtarifa*nak új autonóm vámtarifával való pótlása nincs meg-határozott időköz köte, hanem csak a külfölddel kötendő új kereskedelmi szerződésekre vonatkozó tárgyalások megkezdése előtt kell megtörténnie. A ta-

rifa tehát jogszerűen létrejöttek tekintendő, ha e tárgyalások most még bizonytalan megkezdése előtt létrejön. *Schönerer* mai interpellációjára válaszul, kijelenté, hogy a cseh belső hivatalos nyelv megadása után egyáltalán lehetséges-e még a német államnyelv keresztülvitele. erre nézve a kormány bizonyára ki fogja fejtani álláspontját, mielőtt a szóbanforgó ügy tárgyalog tanácskozás alá kerül a házban. Azután pedig *Jelet Wals*, *Syvester* és társainak az állategészségügyi ellenőrzés tárgyában a *Dassynskinek* két osztrák alattvalóna Oroszországban történt letartóztatása tárgyában hozzáintézt interpellációira.

Bécs, november 19.

A politikai helyzet ma sem változott. *Koerber* miniszterelnök ma kétszer is tanácskozott *Prade* volt alelnökkel és kérdést intézett hozzá, hogy miért utasított vissza a csehországi németek a csehek javaslatát. *Prade* utalt a nyelvkérdés miatt minduntalan megújuló ellentétekre és hangsúlyozta, hogy a csehek mindig kedvezményekben részesülnek a németek rovására. A miniszterelnök kijelentette, hogy őt a legjobb szándék vezérli és minden erejével azon lesz, hogy legalább fegyverszünetet teremtsen a németek és csehek közt.

Az ifjúsósek elhatározták, hogy sürgősségi indítványt fognak benyújtani a 14. §. eltörlése céljából.

A német haladó-párt ma este ülést tartott, amelyen egyhangulag kifejezést adtak azon való sajnálkozásuknak, hogy a parlamentarizmus ismét megbénult és tiltakoztak az ellen, hogy a kormány újból engedjen a csehek részéről kitéjtett presszióknak, amely nem egyéb, mint zsarolási kísérlet. A gyűlésen azt is hangsúlyozták, hogy a németek eddig is elkövettek mindent a parlament munkaképességének biztosítására és ezentul is törekedni fognak arra, s ha ez eddigelő nem sikerült, nem a német pártokon mult.

Az új szerb kormány. Ez a kormányválaság gyorsabb lefolyású volt, mint egy hónappal ezelőtt a *Velimirovics*-kabinet megalakulása. A király *Cincár-Markovics* ezredet bizta meg az új kormány megalakításával. *Markovics* Cincár miniszteriumában a régi kormányból meg fog maradni *Antonovics* külügyminiszter, *Todorovics* belügyminiszter, *Pavlovics* hadügyminiszter, *Radovánovics* pénzügyminiszter kijelentette, hogy nem tartja meg tárcáját. Igazságügyminiszter *Pantovics* felelőbeszélőtörvényeségi elnök, közoktatásügyi miniszter *Lázarevics* osztályfőnök lesz.

Belgrád, november 19.

A kormány következőleg alakult még: *Markovics* Cincár tábornok (neutrális) elnökség tárca nélkül; *Antonovics* Vasa alezredes (neutrális) külügy; *Pavlovics* Milán tábornok (neutrális) hadügy; *Todorovics* Velimir (mérsekkelt radikális) belügy; *Mitrinkovics* Milován belgrádi polgármester (mérsekkelt radikális) pénzügy; *Demics* Pál, a nemzeti bank kormánybiztos (liberális) közmunka; *Novakovics* Lyubomir, a közgazdasági miniszterium volt osztályfőnöke, (mérsekkelt radikális) közgazdaság; *Lazarovics* Lukács kultuszminiszteri osztályfőnök (mérsekkelt radikális) kultusz.

Bécs, november 19.

A *Wiener Allgemeine Zeitung* közli, hogy *Markovics* Cincár tábornoknak a kormányalakításával való megbízása Szerbiában a katonai diktatúra megalapítását jelenti. A szkupatina felosztása, vagy legalább is elnapolása bizonyos. *Sándor* király a hadseregére támaszkodva, abszolutisztikus uralmat akar gyakorolni.

A belga trónöröklés. Mintha a belga trón hírtelen megürésedett volna már, a brüsszeli *Etoile Belge* azzal a hírrel igazta fel a közvéleményt s keltette föl a külföld érdeklődését, hogy a király egyetlen testvére, a flandriai gróf félhivatalosan kijelentette, miszerint trónöröklési jogairól lemond fának, *Albert* hercegnek a javára. Ez nem egyéb tapogatózásnál, mert az alkotmány és az ország törvényei értelmében a dolog lehetetlen ebben a formájában.

Brüsszelben senki előtt sem titok, hogy Lipót király, akinek a *hennepagy* herceg elhunytá óta nincs fiavadéka, nem viseltetik bizalommal egyetlen testvére, a flandriai gróf iránt (aki külföldben majd egészen süket) és nem hiszi, hogy ő szellemében uralkodnék tovább. Ehhez járul az is, hogy a király és testvére nem igen szvenvedhetik egymást. Pár hét előtt kétszer is összejöttek. *Albert* szász király elhunytá alkalmával a király megtagadta egy testvére által ajánlott tiszteket az előéletétét s a gróf e fölött elkeseredve, lemondott lovassági parancsnoki állásáról, melyet a király nyomban el is fogadott. A királyné halála alkalmával pedig a flandriai gróf az anyja koporsójától elúzott *Lónyay* grófnét mint szerető nagybátyja fogadta a palotájában. Most az *Etoile Belge* azt hírelti, hogy a flandriai gróf nemcsak parancsnoki állásáról, de egyszersmind „félhiva-

talosan" a trónról is lemondott s ezt a királynak bejelentette.

A trónról való lemondás azonban állami aktus; ez nem lehet végbe „félhivatalosan“, egy udvari lapban, jegyzőkönyvek, tanúk és közhírtőtől nélkül. Azonkívül pedig az alkotmány és a törvények értelmében nem is lehet a trónról lemondani. Az alkotmány értelmében, ha a király újra meg nem házassodik s egyenes utódot nem hagy hátra, a király testvére az egyedül jogos trónörökös, a törvény pedig nem engedi meg, hogy a várományos trónörökös lemondjon. Ha tehát a flandriai gróf le is mondana, ennek nem volna semmi értéke, csak akkor, ha a Code civil idevonatkozó 1130. §-át előbb megváltoztatnák egy újabb törvénnyel. Lehet, hogy ilyesmi a király szándéka s ez esetben az *Etoile Belge* híre csak tapogatózás. Mindez akkor, ha a király nem nősül meg újra.

— De ha megnősül? — kérdezi gúnyosan a brüsszeli *Gazette*.

A király különben még azért sem mond le a trónról, mert szükségesnek tartja, hogy az általa Afrikában és Kínában megteremtett nagy vállalatok lehetőleg sokáig igazgathassák meg. A belga trónvárság tehát, ha a halál váratlanul közbe nem szel, még a távol jövő kérdése.

Egész Belgiumban kinos feltűnést keltett, amikor Lipót király minden vagyonát, nagy földbirtokait és kastélyait az államnak ajándékozta. A belga képviselőház és a szenátus, heves vita után elfogadta az ajándékozásról szóló törvényjavaslatot s így annál fureszből az, hogy a javaslat még most sem emelkedett törvényerőre, mert a király eddiggel nem szentesítette. Ünneptelen gúnyolódva beszélnek, hogy Lipót király megbánta nagylelkűségét és újra megfogja gondolni a dolgot. Brüsszelsből táviratozza tudósítónk, hogy *Köburg* Fülöp herceg legközelebb pörrel fogja megtámadni királyi apósának nagylelkű eljárását, amelyvel Lipót királynak tulajdonképpen az volt a célja, hogy két kitagadott leányát elűzze az örökségtől. *Köburg* Fülöp herceg környezetében azt beszélnek, hogy a herceg minden követ meg fog mozdítani a nejét, *Lujza* hercegnőt illető örökség visszaperelése és a keresetben azzal fog érvelni, hogy neki, aki *Lujza* hercegnő asszony természetek adósságát tartozik kifizetni, nem közbűbbs, vajjon királyi apósa hogy gazdálkodik vagyonával. Iyen körülmények között valószínű, hogy nem fognak eszlődni azok, akik azt hiszik, hogy Belgium fejedelmi botránykrónikája egy érdekesítő és szenzációs leleplezésekben bővelkedő pörrel fog gazdagodni.

A lordmayer s a román követ. Említettük már, hogy az új londoni lordmayer, *Sir Marcus Samuel*, aki zsidó vallású, az e hó 10-én tartott lordmayeri banketre nem hívta meg a román követet, holott a többi diplomata mind hivatalos volt. A román követ e miatt az angol kormánytól felszólalt, de ez a lordmayerre hárított minden felelősséget. Erre az ügyre hárított minden felelősséget. Erre az ügyre vonatkozólag a *The Jewish Chronicle* a következőket írja:

Föl vagyunk hatalmazva annak a kijelentésre, hogy *Sir Marcus Samuel* lordmayernek a banketjére a londoni román miniszterelnök azt nem hívta meg, hogy ily módon kitéjezés adassék a romániai zsidók üldözése fölött való sajnálatnak és visszatérésnek. — Az új lordmayer tehát egy nagy állami akcióval kezdte meg hivatalát, megróván egy külföldi kormányt és bojkottálván e külföldi országnak londoni diplomáciai képviselőjét.

HIREK

A Regens.

A Regens egy nagy darab gyémánt. Testvére azoknak az unikumoknak, melyeket a világ uralkodói öríznek s takargatnak. Fia egy nagy darab kőszénnek, mely nem akart melegedni, csak csillogni. Egy őnhitt, pöffeszkedő parvenű, amelyet a sors arra rendelt, hogy vagy melegszen vagy gépeket mozgasson s e helyett fölalkodott a világ legelső királyának a közelébe s szeretője lett XV. Lajosnak. Indiában született, Golkonda közelében, ahol friss, hideg vizek bugyognak ki a moha alól s ahol évezredek fák hullatják lombjaikat évről-évre a nyirkos talajra. A vizek mosták ezt a szent, bent a föld mélyében tisztult, edződött, fejlett olyan ragyogóvá, hogy mikor megtalálták, már nem volt szén, hanem gyémánt. A legedzettebb a maga fajtájából, a legerősebb az összes ásványok között, a legtisztább s

ragyogásra páratlan. Nyersen négyszázöt kárát volt és két teljes évig kellett köszörülni, míg megkapta udvarkepes formáját s elvesztette ősi jellegét. Így került Angliába, onnan vitték Párisba s most két millióra becsülik, akik értenek hozzá.

A Regens tehát karriert csinált. Bár nem azt a nagy, dolgos és értékes pályát futotta meg, mint szénestvérei, de uralkodók koronáját díszítette. Talán éppen ezért is becsülték olyan nagyon sokra s talán éppen ezért kell most egy kis tragédiát megélnie, mikor Franciaországban komolyan foglalkoznak avval, hogy ezt a ragyogó, királyi maitresset elkergetik, szépségét pénzre váltják föl s a befolyó összegekből munkás-alapítványt csinálnak.

Köszöntlek, India gyöngye, aki az első vagy fadjóbb, akit kitérnek a királyi koronából, hogy kenyeret adhass a népek! Alkalmat adsz egy kis számvetésre is, melyből gyönyörű tanulságok folynak annélkül, hogy az illojalítás vádját zudithatnád a számló fejére! Ha Franciaországban már belátták, hogy értéktelen vagy azon a helyen, ahová tetszelgő és hiu királyok tettek s ha Franciaországban már megtalálták a módját, hogy visszavigyenek eredeti rendeltetéséhez, a munkához, a melegtítéshez, engedj meg azt is, hogy ne kételkedjünk többé abban, hogy te vagy az egyetlen a fajtádból, akit valami okosra lehet használni. Testvéreid is konvertálni lehetne s a te értékesíted napja akkor válna csak ünneppé a világon, ha fadjod többi példányai is követnék új irányodat.

Ime, testvéreid névsora: a Nagy-Mogul, a perzsa sah tulajdona, 297 karátos, a Florentini 133 karátos, a Dél osillaga, a Saucy, az orosz cár tulajdona, a zöld gyémánt, a kohinur, a két gyémánt és az angol kohinur, az Orlov, a Sah, a Piggot, a Lancy...

Sokan vagytok, akik udvaroncokká vagy királyok szeretőivé lettetek, holott becsületes, komoly munkát végezhetetek volna. Aki a legszebb volt köztetek, most komoly pályára készül. Utána csinálhatatók. Sok, nagy munkás-alapítvány lenne belőletek!

Budapest, november 19.

— **Vilmos császár Roseberry lordnál.** Vilmos császár megváltoztatta utazási programját és holnap Dolmenybe utazik, hogy meglátogassa *Roseberry* lordot ottani birtokán. Onnan *Queensperry*-be megy, ahol a *Hohenzollern*-yachtra száll és visszautazik Németországba.

— **Eduárd herceg halála.** Londonból táviratozzák, hogy *Eduárd* szász weimari herceg holtestét ma délelőtt *Chiochester*-be szállították, ahol eltemetik. A gyászünnepségen jelen volt a *wallesi herceg* a király képviselővel, továbbá *Lord Roberts*, *Butler*, *Warren*, *Wood*, *Methuen* tábornokok és *Keresztély* schleswig-holsteini herceg. Vilmos császár koszorút küldött.

— **Nem lett fia.** Nehány nappal ezelőtt valami csapatszemlére kocsizott ki az olasz királyné. Remek színben volt, piros, egészséges arcán mosolygott minden vonás. Gyönyörködve nézett rá mindenki s egy öreg néni ke okadálított neki: — fia lesz, e ség! — Az lesz tudniillik fia, akinek életet ad a boldog állapotban levő szép fiatal királyné. — Az anyóka azonban nem találta el a valót. A királyné az éjjel váratlanul lebetegedett s egy óra negyvenöt percek meg is született a kis — lány. Annál váratlanabban jött a királyné lebetegedése, mert *Morisi* udvari orvos a leghatározottabban kijelentette, hogy december vége előtt szó se lehet róla. Ime tehát a nagytudomány ur és a kistudomány néni ke családított. A természet egyiknek éppen olyan kevéssé engedi meg, hogy a titkaiba beleütkésszen, mint a másiknak. — A király maga közötté *Zanardelli* miniszterelnökkel a családi esemény hírt. A gyermeknek *Maialda* lesz a neve.

A hivatalos telegramm így számolnak be a királykisasszony születéséről:

Róma, november 19. *Heléna* királyné leánygyermekét szült. A királyné is, a hercegnő is jól érzte magát. Az új-született hercegnőt *Maialda* névre keresztelik.

Róma, november 19. A király személyesen közölte *Zanardelli* miniszterelnökkel, hogy a királyné éjjel 1 óra 45 percek leánygyermekét szült. A palota prefektusa a diplomáciai kart értesítette az örömdetes eseményről, míg a miniszterelnök a prefektusoknak küldte meg a hírt. A város fel van lobogóva.

Egy római távirat jelenti, hogy a királyné váratlan lebetegedése nagy örömet keltett az egész városban

A nyilvános épületek lobogódszát állítotték. A királyné váratlan lebetegedése nagy meglepetést idézett elő, mert *Morisi* tanár december végét jelölte meg a lebetegedés idejét. A király azonban nem lepte meg a lebetegedés bekövetkezése, mert — amint közelebről a livronói polgármester előtt kijelentette — ő sokkal hamarabb várja a lebetegedést, mint *Morisi* tanár.

— **Erzsébet napja.** Erzsébet királyné nevenapját kegyeletlenül ülte meg ma az egész város és az ország. A templomokban gyászszentiszteleteket tartottak, az iskolák ünnepeket rendeztek s szavalatokkal, emlékbeszédekkel áldoztak az elhunyt királyné emlékezetének. *Bécsben* a Hofburg-plébánia templomában volt ünnepi istentisztelet.

A budavári *Mátyás-templomban* reggel kileno órakor *Nemes Antal* apátplébános mondott misét abban a misemondó rubában, amely a boldogult királyné menyasszonyi ruhájából készült. — A királyi palota *Szent István-kápolnájában* *Kawter* Károly, a királyi palota plébános misézett. A misén ott voltak az udvarnagyi hivatal tisztviselői gróf *Apponyi* Lajos udvarnagyi vezetésével. — Az egyetemi templomban délelőtt tíz órakor nagy közönség gyűlt össze rekviemre. Ott volt dr. *Kéty* Károly rektor, *Széky* György *Sokra* Gusztáv, *Thanhoff* Lajos és *Fröhlich* Lázár dékánok, dr. *Ilosvay* Lajos, a műegyetem rektora, *Pesz* Samu és *Rejtő* Sándor, a műegyetem dékánjai. *Kriszán* Mihály pápai kamarás misézett nagy segédlel. — Az *andori kisasszonyok* váci-utcai templomában dr. *Ernst* Sándor pápai kamarás misézett. A mise után a növendékek tanárnőik vezetésével kirándulást tettek. — A *zöldfalu-utcai szerb templomban* dr. *Dimitrievics* *Vladimir* plébános mondott misét, amelyen ott voltak a *Thököly*-társulat lakói és a középiskolák szerb tanulói. A budai szerb templomban *Nedelykovic* *Velimir* leopereper misézett a budai szerb tanuló és a kerület szerb polgárai előtt. — Ünnepi mise volt a *Ranolder-intézet* kápolnájában is és a *Szent-László-Társulat* is gyászmisét mondottat a *Ferencdiérek* templomában. — A VII. kerületi *Wassély-utcai* polgári iskola mai ünnepét az énekkar nyitotta meg. Azután *Lád* Károly igazgató, majd *Simon* Samu mondott lelkes beszédet. Végül hazafias vereseket szavaltak. — A *László-tele* nyilvános iógmúzeum is megünnepele Erzsébet királyné emlékét. A zenekar nyitánya után *Száva* József tanár mondott mély hatású beszédet az elhunyt királyné lelet. *Benke* Miklós szavalt, *Sere* Imre lelelvastott a királyné életéből s a *Himusz* zárta be a szép ünnepélyt. — A *Verő-tele* polgári leányiskolában szép ünnepélyvel ülték meg boldogult királyné emlékezetét. A növendékek énekeltek és szavaltak. Az ünnepi beszédet *Roboz* Andor tanár mondta.

— **Marconi tiszteletbeli doktor.** A bolgnai egyetem tanácsa nemrégiben tiszteletbeli doktorrá választotta *Marconi*-t. Mint Rómából táviratozzák, az olasz közoktatásügyi miniszter megerősítette *Marconi* megválasztását.

— **A Nemzeti Múzeum jubileuma.** A magyar Nemzeti Múzeum százéves alapításának évfordulóját november 20-án, a övöd szerdán lényes ünnepséggel üli meg a magyar politikai és tudósvilág, valamint a főváros társadalma. A jubileum napján a múzeum dísztermében ünnepi ülés lesz, melyen ott lesznek a király képviselője, a kormány tagjai, a múzeumot alapító *Széchenyi* gróf nemzetség tagjai, a külföldi és a vidéki múzeumok küldötségei. Az ünnepség szereplői és a vidéki küldötségek tagjai díszmagyarban jelennek meg. Az ünnep két részből áll: az ünnepi ülésből, mely a díszteremben és a *Széchenyi* szobrának leleplezéséből, mely a kertben fog lefolyni.

Az ünnepi ülés sorrendje: 1. „*Királyhimnusz*“, éneki a *Budai* *Daifárda*. 2. A Nemzeti Múzeum igazgatója főlkéri *Walliss* Gyula közoktatásügyi minisztert a díszelőki szék elfoglalására és beszéde megtartására. 3. *Walliss* Gyula közoktatásügyi miniszter megnyitó-beszéde a Múzeum alapításáról széles körre keretében. 4. A külföldi és belöldi küldötségek szónokai üdvözik a Magyar Nemzeti Múzeumot. 5. A Múzeum nevében *Szalay* Imre, miniszteri tanácsos, igazgató köszönetet mond a küldötségeknek és az ünnepi közönségnek. 6. Az emlékkönyvet és emlékéremet a közoktatásügyi miniszternek átnyújtja dr. *Fejérfarkas* László múzeumi osztályigazgató. 7. *József* nádor és gróf *Széchenyi* Ferenc. Tanulmány, előadja *Szalay* Imre, a Nemzeti Múzeum igazgatója. 8. A Nemzeti Múzeum tisztviselői kara nevében dr. *Horváth* Géza osztályigazgató megkoszoruzza *József* nádorokat a múzeum dísztermében elhelyezett meliszobrárt. 9. *Kölcsey* himnusz éneki a budai *daifárda*. A dísznyitásban a résztvevők a kertbe vonulnak ahol az ünnep sorrendje ez: 1. Gróf *Széchenyi* Ferenc szobrának leleplezése engedélyt kér *Szalay* Imre igazgató. 2. Az engedély megadása után a leleplezés a „Szózat“ hangjai közt meg végbe. 3. A Nemzeti Múzeum *Széchenyi* orsz. könyvtáranak a *Széchenyi* gróf nemzetség által kinevezésére ajánlott igazgató-örök, *Köllányi* Ferenc jáki apát leteszi rövid beszéd kíséretében a szobor talapzatára a múzeum koszorúját. Végül a többi koszorút helyezik el s bemutatják a szobor alkotóját, *Istók* Jánost a miniszternek.

A Magyar Nemzeti Múzeum *Széchenyi*-könyvtára az új alapításának századik évfordulójára alkamából és annak emlékére a birtokában levő nevezetesebb oklevelekből, kéziratokból és okmányokból állandó történelmi és irodalomtörténeti kiállítás rendezett. A kiállítás hivatalos megnyitása a jubileumi ünnepségek keretében e hó 26-ikán 10 órakor lesz.

Az érdekes kiállítást a sajtó képviselőinek e hó 26-én déli 12 órakor mutatja be *Fejérszék* László egyetemi tanár könyvtárgaragató.

— **Vörösmarty emlékezete.** A *Fejérmegyei Kör* ma délelőtt *Vörösmarty Mihály* halálának évfordulója alkalmából testületileg koszorút tett a költő sírjára. A sir előtt *Édes Jenő* tanárjelölt, a kör alelnöke mondott lendületes beszédet. A kegyeletes ünnep a *Szózat* élénkiesével ért véget.

— **A bolognai gyilkosság.** Mint *Bologná*ból táviratozzák, a szenzációs bűnperben megindult fordulat állott be. A törvényszéki orvosok ugyanis megvizsgálták dr. *Murri* Tulliót, aki a gróf gyilkosának mondja magát és megállapították, hogy sebei nem származhattak a meggyilkolt gróftól, hanem azokat mesterséges úton gyakorolt orvosi kéz csinálta. A kémiai vizsgálat megállapította azt is, hogy a meggyilkolt gróf mellett talált véresepek sem *Murri*től származnak; továbbá, hogy dr. *Murri* a gyilkosság napján nem is lehetett a gróf palotájában. Valószínűnek tartják azt, hogy a gyilkosság elkövetésére a *Murri*-család két embert fogadott fel, akik most még szabadlábban vannak.

— **Az ágyukirály kintatása.** Mai számunkban mondjuk el hogy *Krupp* néhány nappal ezeótt kénytelen volt hirtelen elhagyni mesés pompájú villáját, amelyet *Capri*-szigetén építtetett, mert az olasz kormány kiutasította a szászországi területéről. Hogy miért történt meg ez a szenzációs kiutasítás, azt a berlini *Vorwärts* írja meg. Azt mondja ez az újság hogy *Krupp* erköcsstelen üzemei miatt szöktették föl arra, hogy hirtelen hagyja ott az olasz földet. Míután a *Vorwärts* meg is nevezte azokat a reprodukálhatatlan dolgokat amelyek miatt *Krupp* állítólag kiutasították, a rendőrség a lapnak azt a számát, amelyekben ezek a dolgok fel vannak sorolva, elkobozta. A *Vorwärts* mai száma azt írja, hogy a házkutatásnál a rendőrség képviselője a munkatársak fiókjait is feltörte, a kézirat után nyomozva amit pedig a törvény határozottan megtilt a mentelmi jognál fogva. Ezért ma id törvényes úton szereznek az illetők elégtételt maguknak. A *Krupp* ellen elhozott állításokat azonban bizonyítani fogja a szerkesztőség későbbi vonatkozó adatai alapján.

Berlinből telegráfikák hogy az államügyészség a *Vorwärts* szerkesztője ellen megindította a büntető eljárást.

Nápolnból a következőket jelentik: Néhány héttel ezelőtt a *La Propaganda* című szocialista lap heves cikkeket írt *Krupp*nak *Capri*-szigetén elkövetett erköcsstelen üzemeiről. Ennek folytán *Giulitti* belügyminiszter kormánybiztost küldött a szigetre, s ennek a vizsgálatára a papján utasították ki *Krupp*ot, aki jelenleg *Konstantinápolyban* tartózkodik.

— **Rákosi Jenő előadása.** A *Dunántúli Közművelődési Egyesület* november hó 26-án szerdán délután 4 órakor tartja közgyűlést az Újvárosban a tanácssteremben. A közgyűlése *Rákosi Jenő* előadást tart az egy-gyermekekről a *Dunántúli* oimén.

— **Botha tábornok beteg.** *Londonból* táviratozzák, hogy *Botha* boer tábornok megbetegedett. A boer vezér vesegyulladásban szenved s ezért nem kísérte el *Delarey*t Németországba, hanem *Londonban* maradt. Ma délután már jobban érte magát és felkelhetett az ágyból.

— **Megsonkított szobrok.** *Berlinből* jelentik, hogy a *Sieges*-hegyen a múlt évszaka ismét megsonkították néhány szobrot. Ott szobor koronázásról írték a keresztet. A tetteseket nyomozza a rendőrség.

— **Ellopott szabadalom.** *Eberle* Otto stuttgarteri születésű 36 éves mechanikus *Szám Géza* automobilis motor készítő *Kazinczy-utca* 8. számú műhelyében volt alkalmazva. Gazdája több alkalommal külföldre utazott, amely időt *Eberle* arra használta fel hogy tolvaj kulcsal felnyitotta *Szám* irószámlát és abból kilopta *Szám* féltve őrzött motortervezését, amelyre mint eredeti tálmányra szabadalmat akart kérni. *Eberle* ezután otthon azon dolgozott, hogy a motort összeállítsa. Szám azonban időközben hazajött és megtudta *Eberle* turpisságát. A rendőrség jelenléte telt, amire *Eberle*t letartóztatták.

— **Minden jegy elfogyott.** Az új képviselőház karzati jegyei éppen olyan káposák, mint valami érdekes színházi premis jegyei. A képviselőház hangnvi hivatala ugyanis azt közli, hogy a holnapi ülése minden jegy elfogyott. A közönség tehát ne fáradjon hiába az iródába egyet kéni.

— **Gróf Matuskáné levele.** A különböző szödelgésekért körözött állítólagos gróf *Matuska* felesége *Körösbányáról* érdekes levelet írt a főkapitányságnak. *Matuskáné* azt írja, hogy a múlt hónap 16-án, amikor a szödelgéseit már leleplezték, elbuzosott tőle *Matuska* és azt mondta, hogy *Budapestre* jön és állást keres. Ha nem sikerül ne neki állásba jutni, a *Dunába* öli magát. *Matuskáné* arra kéri levelében a főkapitányságot hogy ha egy kény levélben, barna, kör-szakállas írást fognak ki a *Dunából*, értesítsék őt *Körösbányán*.

— **Az athéni gyilkosság.** Már néhány napja jönnek hírek arról a gyilkosságról, amely az athéni kikötőben vesztelő *Loreley* német hadihajón történt. Megültek egy matrózt, ellopák egy ládát. Azóta a vasládát megtalálták, megkerült a gyilkos is, de az esetinek úgy látszik, még lesz folytatása diplomáciai uton. Manapság ugyanis mindenbe belejárja magát a diplomácia. A gyilkos német ember; a neve *Kohler*. A hajón, nem tudni hogy az volt a meggyőződés hogy a gyilkosságot görög ember követte el. Nyomoztak is ebben az irányban, el is fogtak egy asszonyt és a *Loreley* parancsnoka állítólag sértő nyilatkozatot tett a görögökről. Most, hogy kiderült, hogy a gyilkos német ember, a görögök tüntetnek országuk mellett és a németek ellen. Amikor a gyilkost *Pireuszba* hozták, ötezer ember kiáltozással fogadta és *Görögországot* éllette. *Kohler* azt mondja, hogy ninosen büntetésre. Megjegyzendő, hogy az ellopott vasládában a konstantinápolyi német nagykövetségnek fontos diplomáciai okiratai voltak. A dolga már be is kellett avatkoznia a diplomáciának. Athénből ugyanis azt jelentik, hogy az athéni német követség a *Loreley* parancsnokának védelmére kijelentette, hogy a parancsnoknak a görögökről tett nyilatkozatait helytelenül köztölték.

— **Öngyilkos francia báró.** *Párisból* jelentik, hogy báró *Frank* laudesi kastélya tegnapelőtt kigyuladt és maga a báró is bennegett. Csak eszesenedett holttestét találták meg. A báró magára gyújtotta a kastélyt. Báró *Frank* dusgazdag pénzember volt aki részvét a párisi előkelő világ életében. Hogy a bárói címet jogosan viselte-e, azt nem lehet tudni. A kastélyval sok értékes műtárgy pusztult el.

— **Elhalálos.** *Springer* Dániel 48-as honvédszár hadnagy ma délelőtt 78 éves korában meghalt. Az elhunyt *Gyulafeérvártól* született, s végigküzdötte a szabadságharcot. A geszvári és nagy-szebeni ütközet után *Bem* tábornok személyesen tüzte mellére a vitézségi érmet. Temetésé holnap délután lesz.

— **A Humbert-ügy.** *Párisból* jelentik: A *Bordeauxi* *Morin*-szálú vendégeinek névsorából megállapították, hogy május 8-án az egész *Humbert*-és *Daurignac*-család ott volt megszállva. Valamennyien az akkor *Bordeauxban* idöző *Barnum*-társulat tagjainak adták ki magukat. *Daurignac* „*Rogis*“ néven szerepelt, amely névet *Párisban* is gyakran használta, *Humberték* pedig „*Melis*“ néven jegyezték be magukat a vendékönyvbe. A családtagok nagy bevásárlásokat tett a tengeri útra, amelyre május 9-én indultak el.

— **Vidéki szurnallisztika.** A *Győrött* megjelenő *Dunántúli Hírlap* szerkesztését *Bibar Jenő*, a *Magyar Állam* volt munkatársa vette át.

— **Tolvajvilág.** Két veszedelmes és több ízben büntetett csavargót tartóztatott le a rendőrség. A két jó madár a téli hideg beálltával megkezdte működését a fővárosban. Az egyik *Skokán* János upesti születésű 32 éves csavargó. Kilenyszer volt már büntetve. Tegnapi a *Kerepesi-ut* 80. számú cipőkereskedés előtt kiakasztott cipőt lopta el, de ellopták. *Rugó* János sziráki születésű 20 éves csavargó a másik és négyszer volt már büntetve. Legutóbb egyik pajtása kofferjét törte fel. — *Letartóztatja* a rendőrség *Orbán* Róza, süttői születésű 26 éves és *Vabrada* Józsefné született *Ardél* Zsuzsanna, korponai születésű 43 éves oselédeket, akik a gazzájukat lopták meg.

— **Jelentkezett alkasszó.** Megírtuk, hogy *Yalkó* Árpád 46 éves könyvelő az upesti *Könyves* Tóth és *Zacharia* hajóépés és kotrógyárból 3—4000 koronát sikkasztott. A munkáslétszámba ugyanis a tényleg dolgozóknál többet számított be és a pénzt felvette. A rendőrség nyomozta, de nem találta meg a szökésben levő sikkasztót. Tegnapi azután önként jelentkezett a főkapitányságon ahol letartóztatták.

— **Megszökött kőbor-oligányok.** *Gödöllőről* távirabban értesítették a főkapitányságot, hogy az ottani járásbírósg büntetőbörtönéből mintegy tizenkét kőbor-oligány megszökött. Majdnem valamennyinek *Rafael* a vezeték neve.

— **Tettenért betörő.** *Nagy* I. Imre rendőr őzjeli oirkálás közben a köztelátó-ut és *Dologház-utca* sarkán lévő *Lissauer* Hermann ruhakereskedéséből zajt hallott, majd osendes stutogást és egy gyertya lénye is teivallant. Odament és észrevette, hogy a ruhakereskedéssel szomszédos üzlet ajtajáról a lakatot lelestezték. A betörők innen jutottak a ruhakereskedésbe oly módon, hogy a falat kiásták. A rendőr erre be akart menni az üzletbe. Amikor a betörők észrevették, kingeráltak az ablakon. Egyet azonban sikerült ellozni. Ez *Schick* József budapesti születésű 24 éves csavargó, aki már négy ízben volt lopásért büntetve és a napokban szabadult ki a gyűjtőtömbházból.

(x) **Csusz és kőszvény** legbiztosabban gyógyít a *Halapi-é* kőszvény-kenőcs. Ára 1 korona 80 fillér, kapható *Apostol-gyógyszerár* *Budapest*, VIII., *József-körút* 64.

(x) **A gyermek** legjobb erősítő és tápszerű a *Zoltán-é* iz- és szagméküli csukamáj-olaj a *ámíható*, *Úveg* 2 korona. *Zoltán* gyógytárában, *Budapest*, V., *Szabadág-tér*.

FŐVÁROS

A főváros közgyűlése.

Budapest, november 19.

Három halottról való kegyeletles megemlékezés-sel kezdődött a főváros mai közgyűlése.

Hlathy József, *Halász* Gyula és *Orasdi* Sándor bizottsági tagok hnytak el az utolsó közgyűlés óta, s a főpolgármester indítványára emlékeztetők jegyzőkönyvileg örökítette meg a közgyűlés s a családjaikhoz részvétárat intéz. Új tagokul az elhunytak helyébe *Schunda* Vencelt, *Günher* Bélát és *Kummer* Rezsőt, mint legtöbb szavazatot nyert póttagokat hívják be.

Halmos János polgármester megadta a megnyugtató választ az interpellációkra. *Kassics* Péternek azt válaszolta, hogy a *Gellér*-szobor alapzata miatti semmi ok nincs az aggodalomra.

Eulenburg Salamonnak azt felelte a tanács, hogy foglalkozik a marhavásári vásárpénztár házi kezelésének kérdésével s legközelebb a közgyűléshez előterjesztést fog tenni.

Ervös Sándor aztán azért interpellált, mert a pesti *Vigadó* főlépcsőjének és termeinek az átalakítására vonatkozó terveket egyszerű megbízás és nem nyílt pályázat útján készítették el. A polgármester előadta, hogy semmiféle megbízás nem történt, hanem *Czigler* Győző és *Steinhardt* Antal, a saját elhatározásukból, tehát ingyenesen, elkészítették a vonatkozó költségvetést s ezért ók csak köszönetet érdemelnek. A választ tudomásul vették.

Baracs Marcell a kereskedelmi miniszter tegnapi leirata miatt interpellált, amely szerinte attól teszi függővé az eskü-téri hid építésének befejezését, hogy a bevárosi plébánia-templom és a piaristák épüete rendezését a főváros kérésztülviszi. Az interpellációt kiadta a polgármesternek.

Gelléri Mór a következő interpellációt intézte a polgármesterhez: „*Arra* való tekintettel, hogy az 1890. október 24-én tartott közgyűlés határozatiilag kimondotta, hogy megköveteli annak az evnek a következetes érvényesítését, hogy a főváros minden szükségletét kizárólag a magyar ipar útján fedezzék. — szándékozik-e a polgármester ut az iránt intézkedni, hogy ez az elv a lipótvárosi Szt.-István bazilikához még szükséges összes beszerzéseikre és első sorban a most beszerzendő orgonára nézve is következetesen keresztülvissekk. — Az interpellációt kiadta a polgármesternek.

Sümei Vilmosnak azt az indítványát, hogy ezen-tul 40 bizottsági tag jogosult legyen rendkívüli közgyűlés összehívását kérni; kiadta a tanácsnak, mint-hogy ez a szervezési szabályzatot érinti.

A napirendre terve, tudomásul vette a közgyűlés, hogy az idei föld-haszonbéri árveréseknél holdanként átlag 10 koronánál kedvezőbb béreket értek el, mint tavaly.

Ma ismét napirendre került *Véri* Károly adó-főszólalóm bizottsági tagsági ügye, amelyet már bőven ismertettünk. A tanács a miniszteri leirattól, tudomásulvétel végett, bejelenti a közgyűlésnek, azzal, hogy az adó-főszólalóm bizottságnak megkezdődött tárgyalásaihoz *Véri* helyett a már működő *Hegedűs* Károly bizottsági tagot s ennek helyébe póttagul *Popper* Mór bizottsági tagot hívják be.

Polányi Géza kéri válasza meg újra a közgyűlés egyhangyalan *Vérit*, vagy pedig — ha nem lenne a választás egyhangú — akkor rendelje el a titkos szavazást a főpolgármester. E közben megátmadja az adófelügyelő ügyet is. *Márkus* József főpolgármester védelmébe veszi az adófelügyelő ügyet, az ellen a vád ellen mintha annak a kezén elszakadt volna *Véri* adó-íve. *Sümei* Vilmos, *Szalai* Mihály és *Baracs* Marcell szölktek a kérdéshez s aztán *Polányi* Géza beszélt újra, ingerlőt módon azok ellen, akik álláspontját nem hajlandók elfogadni. *Valóságos* vihar tört ki arra a kifejezésére, hogy: „bármiként is szavazzanak a preparált szavazók...“

Hosszu ideig nem tudott *Polányi* szöghoz jutni, akit különben ezért a kifejezésért az elnök is rendre-utasított s aztán, amidőn újra beszélni kezdett, mindenfélő hangos közbe kiáltások hallatszóttak:

— Végt kell vetni ennek a ballastakodásnak!
— Elég volt ebből a hangból!
— Nem törjük ezt az uralmat!

Polányi erre egy hangos városatyának oda-kiáltotta:

— *Ne döngjön, hanem beszéljen tisztességesen.*
Az elnök ezért a kifejezésért is rendreutasította *Polányit*, aki különben maga is sajnálatát jelentette ki ezért, azzal monvte magát, hogy szokatlan az ilyen vehemens támadás, mint amilyenben most ezért az ügyért részeseul, amelyet teljesen önzetlenül karolt föl. Különböz az hiszi, a bevárosi polgárok szívesen állengednek azt az adó-főszólalóm-bizottsági tagsági helyét *Sümei*nek és társainak.

Sümei Vilmos: *Ne nekem engedjék át, hanem bocsássák a város rendelkezésére.*

A főpolgármester elrendelte a szavazást s a nagy többség a tanács javaslatát fogadta el. Az értesítet-keri kioszk évi bérösszegéből a közgyűlés 5000 koronát engedett a bérlőnek, de el-utasította a *Cséry*-féle személtvarozó vállalat fölleb-

beszélés és a központi vásárocsarnok két hatósági közvetítőjének, a Magyar gazdák vásárocsarnok-ellátó-szövetkezetének a Vámos és Brust-öregnek azt a kérelmét, hogy bérük felét engedje el a főváros.
Az *Urania-színház* részére az 1902. és 1903. évekre 8000—3000 korona segélyt szavaztak meg, de elutasították a budapesti tanító-testületet azzal a kérelmével, hogy a saját pénztára javára 10—10 fillért ezedhessen az értesítő-könyveoskért az elemi iskolák növekedéértől.
Végül *Rényi Dezso* főjegyző terjesztett elő több nyugdíjügyet.

SZÍNHÁZ, ZENE

Hangverseny. Érdekes zongora-estély volt ma este a Royal-szálloda hangversenytermében, amelynek dobogóján egy bájos fiatal hölgy, *Méró Jolán* kisasszony mutatta be művészetét. A budapesti közönség ezúttal először hallotta Méró kisasszonyt aki utóbbi időben Drezdában és Lipsében keltette föl tetszését iránt a szakkörök érdeklődését. Tudtunkal *Kenneham* Agota növendéke volt és játékán meglátszik kitűnő mesterszönek iskolája, aki legkiválóbb zongorapedagógusaink közé tartozik és valóban dísz a magyar zenevilágnak. Méró kisasszony csakugyan rendkívüli tehetség, akinek további fejlődése elé vérmes reményekkel nézhetünk. Már ma is oly kvalitásokat mutat, amelyek telivér művésznöt sejtetnek. Technikája máris virtuóz természetű, korához képest meglepő az ereje, bensősége érzéssel és költői feljoggással játszik és amit talán előbb kellett volna fel- említeni: pompás a stíléréke. Már a műsor, melyet összeállított, mutatta, mennyire elcséledek az ő művészi törekvései. Bach, Beethoven, Brahms Liszt és Chopin kompozícióit játszotta a közönség zajos elismerése mellett.

A Szentivánéji álom mult szerdai előadása iránt a közönség szokatlanul nagy érdeklődést tanusított, úgy hogy a jegyek már néhány nappal az előadás előtt elkelték, és sokan nem juthattak jegyhez. — E körülményre való tekintettel az Operaház és a Nemzeti Színház igazgatósága a *Szentivánéji álom* hétértőre, jólyó 24-én — ugyancsak mérsékelt helyárakkal, bérletszűnnetben még egyszer előadásra tűzte ki.
Csillag Teréz szerződése. *Csillag Teréz*nek, a kiváló művésznöznek szerződése, mely őt a Vígyszínházhoz fűzi, a jövő esztendőben járt volna le. Csillag Teréz, mint értesültünk, már most aláírta az újabb szerződést, s így továbbra is megmarad a Vígyszínház kötelékében.

Hangverseny. *Grossi Felix* hegedűművész, ki jövő hétfőn, november hó 24-én rendez hangversenyt a Royal-teremben, a következő műsorszámokat magának: *Wieniawsky* II. hegedűversenye d-moll, *Air Russe*, *Lalo Andante* és *finále* a *Concerto* russe-ból, *Saint-Saëns* Rondó capriccioso a-moll és *Grossi Pastorale*, *La chasse* magán-hegedűre. *Bárdossy Irén* énekesnő a következő számokkal működik közre: *Händel* *Lascia ch'io pianga* *Rinaldóból*, *Schumann* *Jemand*, *Schubert* *Lachen* und *Weinen*, *Brahms* *Meine Liebe* ist grün. Jegyek erre az estélyre kaphatók *Méry Béla* zeneműkereskedésében, *Andrássy-ut* 12.

TUDOMÁNY, IRODALOM

A Magyar Néprajzi Társaság ma délután felolvasó ülést tartott az Akadémián *György Aladár* elnöke alatt. Az első felolvasó *dr. Mahler Ede* egyetemi magántanár volt, aki az *időbeosztás történeti fejlődéséről* tartott érdekes előadást, majd *Herrmann Antal* tett jelentést a *Hamburgban* tartott XIII. nemzetközi orientalista-kongresszusról, végül *Sébestyén Gyula* tartott előadást *Bábtáncoltató betlehemesek* címen.

Nyiltér.

Köszönetnyilvánítás.

Feldehettelen, szeretett gyermekünk, illetve testvérünk és sógorunk

Augenstein Márk

elbunyta alkalmából a minket ért súlyos csapás fölött a részvét és vigaszt oly sokoldalúan megnyilatkozásában részesítettünk, hogy nem mulasztjuk el mindazoknál, kik félállamunkban osztozkoznak, részvétüknek bármely módon kifejezést adni szívesek voltak, ez uton legszívesebb és hálás köszönetünket nyilvánítani.

Augenstein Dávid és családja.

(Az e rovat alatt közöltteknek sem tartalmáért, sem alakjáért nem felelős a szerkesztőség.)

TÖRVÉNYSZÉK

Pörökösök 5 fűri házaspár. A gróf *Károlyi György*-nek, *Frank Boriskának*, *Jérje*, gróf *Károlyi György* ellen indított ideiglenes nótárius iránti perében ma hozott ítéletet a budapesti törvényszék ítelezészi

tanácsa *Barthodeiszky* táblai bírő elnöke alatt. A budapesti VIII-X. kerületi járásbírószág még ez év július havában ítéletileg kötelezte gróf *Károlyi Györgyöt* arra, hogy különváltan ő ő teleségességek havonként 1000 korona tartásdíjat fizessen. Ez ítélet ellen mindkét fél: a férj, is a feleség is felebbezzel élt. A férj felebbezésében a megítélt nótárius összeg leszállítását, illetve a kereset elutasítását kérte azon az alapon, hogy ő teljesen vagyonatlan. A grófné pedig a nótárius összeg telemeletét kérte, mivel 1000 korona havi összeget csekélynek találta. A felebbezési bíróság telperes álláspontjára helyekzedve, kimondotta ugyan hogy a nőt férje rangjához és társadalmi állásához méltó tartásdíj illeti meg, de tekintete véve a peres jelenlegi vagyoni viszonyai mellett azon körülményt is, hogy telperes évente 13—14.000 korona gyermektartási díjat kap amugy is a *Károlyi* családtól, a nótárius díját szintén havi egyezer, vagyis évi 12.000 koronában állapította meg.

A soproni bankbukás. Sopronból jelentik, hogy a soproni bank-ügyletben a *Kuria* a zalaegerszegi törvényszéket delegálta. A *Kuria* végzésének megkövetésében arra hivatkozik, hogy a soproni törvényszék bíráló a bűnvádi perrendtartásban megállapított okok miatt tárgyaló-lanás nem alakítható. A tárgyaló-lanás napját a zalaegerszegi törvényszék fogja megállapítani.

TÁVIRATOK

Közigazdasági táviratok.

Bécs, november 19. Az *Osztrák-Magyar Bank* főtanácsa holnap Budapesten ülést tart, amelyen első sorban az üzleti viszonyok alakulásáról szó jelentést fogják tárgyalni. Konstátálván, hogy a mult hó vége felé beállott üzleti élénkséget jelentékeny hanyatlás váltotta fel, ugyancsak a holnapi ülésen fog határozni a lótanács az ezerkoronás új bankjegyek kibocsátása és a régi ezerforintos bankjegyek bevonása tárgyában. Az új ezerkoronások a jövő év elején kerülnek forgalomba.

Bécs, november 19. A déli vasúttársaság e hó 27-ikén rendkívüli közgyűlést tart és azon fogja tárgyalni az igazgatónács összeállítására ügyében és az alapszabályok módosítása céljából benyújtott indítványt és határozatot fog hozni az elsőbbségi követvények kisorsolása dolgában szükséges ideiglenes rendszabályok felett.

New-York, november 19. (Törvényössze.) (Zárjárt.)
Gyaprot: New-Yorkban helyben 8.40 (8.75). Novemberre 8.11 (8.05). Februárra 8.02 (7.80). New-Orleansban helyben 7.4 1/2 (7.4). — *Petroleum*: Stand white New-Yorkban 7.80 (7.80). Stand white Philadelphianban 7.75 (7.75). Refined in Cases 9.10 (9.10). Credit Balances at Oil City 139.— (139.—). — *Zsir*: Western steam 11.60 (10.25). Rohe és Brothers 11.70 (11.40). — *Tengeri irányzata* szilárd. Decemb.-re 61. 1/2 (59. 1/2). Januárra 55. 1/2 (53. 1/2). — *Májusra* 48. 1/2 (48.—). *Buza irányzata* szilárd. — *Piros ősi* helyben 71. 1/2 (77. 1/2). Decembere 81. 1/2 (80. 1/2). Márciusra 83.— (80. 1/2). Májusra 81.— (80. 1/2). Jul.-ra —.— (—.—). *Gabona szállítási díja* Liverpoolba 1. 1/2 (1. 1/2). — *Kávés*: *sair Rio* 7. sz. 5. 1/2 (5. 1/2). — *Nov.-re* 4.75 (4.65). Februárra 4.90 (4.80). — *Liszt*: Spring Wheat clears 3—3.10. (3.—3.10). *Cukor*: 2. 1/2 (2. 1/2). — *On*: 25.12—25.17 (25.10—25.40). — *Réz*: 11.40—11.60 (11.50—11.56). (A zárójelben lévő számok a tegnapi árakat jelzik.)

Chicago, november 19. (Törvényössze.) (Zárjárt.)
Buza irányzata szilárd. — *Dec.-re* 75. 1/2 (73. 1/2). — *Jan.-ra* —.— (—.—). — *Tengeri irányzata* szilárd. — *Dec.-re* 57. 1/2 (57. 1/2). — *Zsir*: *Jan.-ra* 9.95 (9.77). *Jáj.-ra* 9.30 (9.12). — *Szalonna short clear* 10.12 (10.12). — *Sertésbús*: *Jan.-ra* 15.70 (15.22). — (A zárójelben lévő számok a tegnapi árakat jelzik.)

KÖZGAZDASÁG

Ipar és kereskedelem.

Birtokfelfarabolás és áverés télen cím alatt egyes hírlapok megjegyzések tárgyává tették azt, hogy a földmívelésügyi miniszter *Bács-Bodrogvármegyében* 4355, *Csanádvármegyében* 1638 holdat most parcellázta, holott a vidékekről jövő árverelni szándékozók már nem szeretnek a tájékozást a föld minőségéről. A földmívelésügyi miniszter általmost végzett birtokfelfarabolásokra vonatkozó megjegyzések a tényállás nem ismeréséből eredhetnek. A dolog úgy áll, hogy a földmívelésügyi miniszter *Bács-Bodrogvármegyében* 4365 k. holdat, *Csanádvármegyében* 1638 k. holdat parcellázta 1000 négyzetöles egy- és két-holdas parcellákban s e parcellákat annak idején már természetben kijelölték. A parcellák ilyen megállapításában az volt a cél, hogy a környékbeli népes közönség lakosságának módja legyen a földszerezésre, mért

is a hirdetményekben is kimondott, hogy rendszerint csak a környékbeli, névszerint megjelölt községek, lakosai vehetnek részt az árveréseken. Az érdekeltek vidék lakossága természetesen ismeri ezeket az ingatlanokat régóta a parcellák kijelölése után is volt módja megtekinteni, minden érdekelte községek közléstettek az eladási feltek — így tehát ezekre nézve nem képez a vételre akadályt az, hogy az árverések most tartatnak meg. Arra, hogy távoli vidékekről is jelentkezzenek árverelők, a földmívelésügyi miniszter nem is kívánt reflektálni, mert a parcellázásra a szóban lévő helyeken éppen azért van szükség, hogy az ottani sűrű népességnek alkalma legyen földet szerezni.

A magyar bányász- és kohóvállalatok egyesületének választmánya *dr. Chorin Ferenc* elnöke mellett tartott ülésén elhatározta, hogy az egyesület a városok vízvezetékének építése érdekében a belügyminiszterhez, továbbá a vicinális vasutak építése, illetve a helyiérdeklő vasuti törvény megvalósítása iránt a kereskedelmi miniszterhez és végül az aranyberállítás körül előforduló visszaélések megállítására végett a pénzügyminiszterhez felterjesztést intéz. Az ülésen a fővárosi vámtarifája ügyében a budapesti kereskedelmi iparkamrában tartott értekezleten az egyesület képviselőiben kiküldött *Déry Károly* és *Lazár Pál* jelentést tettek eljárásukról, amelyet tudomásul véve, elhatározta a választmány, hogy az egyesület tovább is erőlyesen tiltakozik a méltánytalan tarifaemelés ellen. Ugyancsak a kamarában tartandó kivételi értekezletre az egyesület *Déry Károly*, *Vetth Béla* és *Lazár Pál* igazgatókat küldte ki. Elhatározta ezután a választmány, hogy az újévkor a *Selmezbányáról* a fővárosba átteendő „Bányászati és Kohászati Lapok“ ez időtől kezdve az egyesületnek hivatalos lapja leend, amelynek közigazdasági részét *Fodor Ferenc*, az egyesület titkára fogja szerkeszteni. Végül tudomásul vették, hogy a végrehajtóbizottság hétfőn tartott ülésén a *Magyarországi Hírlapírók Nyugdíjintézetének* 300 korona segélyt szavazott meg.

A Magyar Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság igazgatósága közhírré teszi, hogy a személyhajózatokat *Zimony*—*Orsova* és *T-Severin*—*Galatz* között november hó végével a következő módon szünteti meg: Az utolsó menet *Orsováról Zimonyba* november 29-én és *Zimonyból Orsovára* november hó 30-án lesz. *Orsováról* illetve *T-Severinből* az utolsó hajó november 26-án indul feléle és november 26-án érkezik *Galatzra*. *Galatzról* pedig az utolsó hajó november 29-én indul feléle és ez évi december 1-én érkezik *Turrisverinbe* illetve *Orsovára*.

A központi tojásoknak szövetkezet vasárnap tartotta közgyűlését gróf *Keplevich Gábor* elnöke mellett. A leolyt üzletéről szóló igazgatósági jelentésből kitűnik, hogy az intézmény a mult esztendőben kielégítő eredményt ért el. Az év folyamán a központi telepen számos új berendezést létesítettek és a házi kereskedésben lévő főközületek számát pedig hatvanháromra szaporították. A közgyűlés a jelentést tudomásul vette, a fölmentvényt úgy az igazgatóságnak, mint a felelyelőbizottságnak minden irányban megadta. Az igazgatóságot újból megválasztották és a felelyelőbizottságra új tagnak maglódi *Wodjéner János*.

Szeszáruk. A kontingens nyersszesz ára *Budapestben* 36.50 korona pénzben, 37.— korona áruban. *Bécsben* a kontingentálit készáru 37.60 korona pénzben, 38.— korona áruban.

Sertéskonsumvásár. (A székesfűvárosi sertésvásár és közvágóhid intézősége.) *November 19-én*, *Fűtájítás*: *Zsír*sertés, ugyintmint *Öreg I.* rendű 350 kilogrammon felül — darab, *II.* rendű 230—350 kilogramm — darab, *kanló* — darab, *sülyny* — darab, *fatal* néhez 300 kilogrammon felül — darab, *közép* 220—300 kilogramm — darab, *könnyű* 220 kilogramm 31 darab, *süldő* — darab, *malac* — kilogramm — darab. *Összesen* 31 darab. *Hus*sertés ugyintmint: *nehéz* 300 kilogrammon felül — darab, *könnyű* 250—300 kilogramm — darab, *süldő* — darab, *malac* 40 kilogramm — darab. *Összesen* 933 darab. *Fűtájítás* összege 964 darab. *Előző* napi maradvány 518 darab, *összesen* 1482 darab. *Eladott* 919 db, *Maradvány* 573 db. A vásár irányzata közepes. Az árak szilárdak. — *Következő* árak jegyzetetek: *Zsír*sertés: *Öreg I. r.* 350 kgr-on felül — fillérig, *II.* rendű 250—350 kilogramm 82—86 fillérig, *kanló* — fillérig, *sülyny* — fillérig, *fatal* néhez 300 kilogrammon felül 88—94 fillérig, *fatal* közép 220—300 kilogramm — fillérig, *fatal* könnyű 220 kilogramm 74—86 fillérig, *süldő* — fillérig, *malac* — fillérig. *Hus*sertés: *Nehéz* 300 kilogrammon felül — fillérig, *könnyű* 140—300 kilogramm — fillérig, *süldő* — fillérig, *malac* 40 kilogramm — fillérig. *Árak* minden levonás nélkül kilogrammonként, *éőlsúlyban*.

A budapesti gabonatorzsde.

Budapest, november 19.

A mai forgalom 30.000 métermázsza búzát tett ki, amelynél az árak változatlanok maradtak.

Más gabonaméneükben csekély volt a forgalom és az árak nem változtak.

Eladott:

Buza, *Tisszavidéki*: 500 mm. 81 k. 8 K. 32 1/2 k., 100 mm. 82 k. 8 K. 25 l., 200 mm. 81-3 k. 8 K.

20 1/2 l. 800 mm. 81 k. 8 K. 80 f. 160 mm. 81 k. 8 K. 80 f., 480 mm. 81 k. 8 K. 95 f. 600 mm. 81 k. 8 K. 25 l., 725 mm. 81 k. 8 K. 25 l., 450 mm. 81 k. 8 K. 25 l., 100 mm. 81 k. 8 K. 25 l., 500 mm. 81 k. 8 K. 25 l., 500 mm. 81 k. 8 K. 22 1/2 l., 100 mm. 80-5 k. 8 K. 22 1/2 l., 100 mm. 80-5 k. 8 K. 22 1/2 l., 200 mm. 80-5 k. 8 K. 27 1/2 l., 100 mm. 81 k. 8 K. 25 l., 500 mm. 80 k. 8 K. 80 f., 500 mm. 80 k. 8 K. 80 f., 200 mm. 80-8 k. 8 K. 22 1/2 l., 100 mm. 80 k. 8 K. 20 f., 500 mm. 79 k. 8 K. 13 l., 100 mm. 79 k. 8 K. — f., 100 mm. 78-8 k. 8 K. 17 1/2 l., 100 mm. 78-5 k. 8 K. 12 1/2 l., 100 mm. 78-5 k. 8 K. — f., 100 mm. 78-8 k. 8 K. 15 l., 100 mm. 78-5 k. 7 K. 97 1/2 l., 100 mm. 77-5 k. 8 K. — f., 400 mm. 74-7 k. 7 K. 70 f.

Fejérmeyei: 600 mm. 79 k. 8 K. 10 f., 700 mm. 77-8 k. 7 K. 90 —, 500 mm. 77 k. 7 K. 95 l., 100 mm. 76 k. 7 K. 90 f., 100 mm. 77 k. 7 K. 95 l., 250 mm. 82-5 k. 8 K. 27 1/2 l., 500 mm. 80 k. 8 K. 12 1/2 l., 400 mm. 80 k. 8 K. 10 f., 100 mm. 80 k. 8 K. 05 l., 200 mm. 80 k. 8 K. 15 f., 400 mm. 79 k. 8 K. 07 1/2 l., 400 mm. 79 k. 7 K. 82 1/2 l., 100 mm. 79 k. 7 K. 85 f., 2200 mm. 78-5 k. 8 K. — f., 600 mm. 78-5 k. 8 K. — f., 1000 mm. 78 k. 7 K. 95 l., 200 mm. 77-8 k. 7 K. 85 f., 600 mm. 77-7 k. 8 K. — f., 200 mm. 77 k. 7 K. 85 f., 100 mm. 77 k. 7 K. 80 f., 100 mm. 76-5 k. 7 K. 75 f.

Bécsi: 100 mm. 79 k. 8 K. 15 f.
Ó-Bécsi: 2000 mm. 78-2 k. 8 K. 07 1/2 l.
Páddi: 1680 mm. 78-8 k. 8 K. 02 1/2 l.
Bégszentgyörgyi: 3060 mm. 78-8 k. 8 K. — f.
Raktárúri: 2300 mm. 78-5 k. 8 K. — f.
Mind három hónapra.
Rozs: 100 mm. 6 K. 60 f., három hónapra. 600 mm. 6 K. 67 1/2 l., paritásra.
Zab: 150 mm. 6 K. 60 f., 100 mm. 6 K. 60 f.
Lucerna: 70 mm. 61 k. — f.
Részpénztárcák mellett.
Tegnap délután eladott:
Tiszavideki: 1000 mm. 80-5 k. 8 K. 37 1/2 f. három hónapra.

A készruha hivatalos jegyzése a budapesti árú- és értéktőzsde s:okási szerint képezendőben 50 kilogrammonként. — A minőség bekoliterenként és kilogrammonként.

B a z a	Kilogramm	Kilogramm		Kilogramm	
		Ár	Ár	Ár	Ár
Tiszavideki	uj	75	0,00	75	0,00
"	"	77	0,00	77	0,00
"	"	79	2,70	79	2,70
Fehérmegyei	uj	76	0,00	76	0,00
"	"	77	0,00	77	0,00
"	"	79	2,70	79	2,70
Postvidéki	uj	77	0,00	77	0,00
"	"	79	2,70	79	2,70
Bánági	uj	77	0,00	77	0,00
"	"	79	2,70	79	2,70
Bécsi	uj	77	0,00	77	0,00
"	"	79	2,70	79	2,70

Egyéb gabonafajták	Kilogramm	Kilogramm	
		Ár	Ár
Rozs	uj	70-70	6,60
Arpa	uj	68-68	6,50
Zab	uj	66-66	6,40
Tengeri	uj	64-64	6,30
Répe	uj	62-62	6,20
Kékes	uj	60-60	6,10

A határidőslet folyamán a következő kőések történtek:
 Októberi buza 1902.
 Áprilisi buza 1903. 7.71-7.74-7.65-7.68-7.67
 Októberi rozs 1902.
 Áprilisi rozs 1903. 6.71-6.64-6.67
 Októberi zab 1902.
 Áprilisi zab 1903. 6.40-6.37
 Májusi tengeri 1903. 5.85-5.87-5.81
 Augusztusi répe 1902.

Dél egy óraorak a következő záróárakat állapították meg hivatalosan a tőzsdén:
 Októberi buza 1902.
 Áprilisi buza 1903. 7.67-7.68
 Októberi rozs 1902.
 Áprilisi rozs 1903. 6.66-6.68
 Októberi zab 1902.
 Áprilisi zab 1903. 6.37-6.38
 Májusi tengeri 1903. 5.81-5.82
 Augusztusi répe 1902.

Délután fél 5 óraorak zárul:
 buza októberre 1902. 7.64-7.95
 Áprilisi buza 1903. 6.64-6.65
 Áprilisi rozs 1903. 6.87-6.88
 Májusi tengeri 1903. 5.80-5.81
 Augusztusi répe 1902.

A budapesti értéktőzsde.
 A mai tőzsdén bécsi és helybeli eladásokra a forgalomba került értékek lánghán indultak később azonban fedezésekre javultak és szilárdabb irányzattal zárultak. Az üzlet tekintettel arra, hogy a berlini tőzsde ünnep miatt ma zárva volt, tartózkodó maradt.

Valuta és ércváltó változatlan.
Értéktőzsde. Osztrák hitelrészvény 662.—669.75. Magyar hitelrészvény 693.—696.50. Államvasuti részvény 686.—693.50. Rómamurányi vasmű 465.—464.50. Jelzálogbank 465.—464.—. Városi villamos vasút 326.
 A déli tőzsdén a következő értékekben volt forgalom: Osztrák hitelrészvény 661.50-663.25-662.75. Magyar Hitelbankrészvény 700.—699.50. Osztrák-Magyar Államvasutisrészvény 685.25-687.50. Rómamurányi Vasút-részvény 466.—. Magyar Jelzálogbank-részvény 466.—465.50. Közüti Vaspálya-részvény 611.—610.—. Városi Villamosvasút-részvény 326.50-323.—327.— korona.

A 4 órai zárlatok maradt:
 Osztrák hitelrészvény 661.50. Magyar hitelrészvény 699.—. Leszámlítóbank részvény 440.—. Rómamurányi vasút-részvény 466.—. Osztrák-Magyar Államvasutis részvény 626.50. Közüti vasút részvény 610.—. Városi Villamos-vasút részvény 327.— korona.

A budapesti terménytőzsde.

A terményüzletben a szezonszerű hangulatnak megfelelően alakultak az árak és végül a terményüzleti árjegyző-bizottság hivatalosan a következő ár-tályamokat állapította meg:

Jegyzések: Heremag: lucerna magyar 53.—60.— korona, vörös aprózemű 55.—59.— korona, vörös erdélyi — korona, vörös bászagi — korona, középszemű 61.—63.— korona nagyszemű 65.—68.— korona. Disznószir: budapesti 65.50-66.— korona, vidéki — korona. Táblaszalonna: légszártított vidéki — korona, városi 4 darabos 52.—52.50. korona, 3 darabos 54.—54.50 korona. Ástölt — korona. Szilva: boszniai, szokás szerinti minőség 12.20-13.— korona 120 darabos — korona, 100 darabos 14.50-14.75 korona, 85 darabos 15.—18.50 korona. azonnali-szállításra. Szerbiai szokás szerinti minőség 11.75-12.— korona. 100 darabos 18.75-14.— korona. 85 darabos 17.50-17.75 korona. Szilvai: sláviai 17.—17.50 korona. szerbiai 15.—15.50 korona. azonnal való szállításra.

A bécsi gabonátőzsde.

Becs, november 19. (A Budapesti Napló telefon-jelentése.) Az irányzat a tulajdonosok engedélyezébe magartatása következtében nyugodtabb lett, a forgalom azonban jelentéktelen volt s az ár-tályamok nem változtak. A határidősleten a külföldi kedvezőbb ár-jegyzésekre szállard irányzat érvényesült. Később azonban a készruha piacon beállott erősebb kínálat folytán az irányzat annyiban gyöngyölt, hogy buza és rozs 3-4, zab 5-6 fillérrel hanyatlott.
 Köteleit: buza tavaszra 7.82-7.75, rozs tavaszra 6.87-6.83, zab tavaszra 6.65-6.67 korona. Zárlatok: buza tavaszra 7.74, rozs tavaszra 6.86-6.87, zab tavaszra 6.66-6.67 korona.

A bécsi értéktőzsde.

Az értéktőzsden gyöngye volt az irányzat. A déli tőzsdén szintén gyöngye volt az irányzat. Zárlatok javulás állott be.

Becs, november 19. (Magyar értéktőzsde híradása.) 4 1/2%-os aranyjárdék 120.55. Lissza és szegedi kölcson sorsjegy 157.—. Magyar vasuti kölcson ezüstenben —. Magyar keleti vasuti állami kötvény —. Magyar érszámlító- és pénzügytőbank —. Rómamurányi vasút-részvény 466.50. Magyar koronajárdék 97.50. 4 1/2%-os Magyar földtenger. kötvény 97.65. Magyar hitelbank részvény 698.—. Magyar nyeregményi kölcson sorsjegy 190.—. Kassa-oderberg vasuti részvény 375.—. Magyar keresk. bank —. Magyar cukoripar —.
 Bécs, november 19. (Osztrák értéktőzsde híradása.) 4 1/2%-os papírjárdék 101.—. 4 1/2%-os osztr. aranyjárdék 120.55. 1860-os sorsjegy 151.—. Osztrák hitelsorsjegy 483.—. Angol-osztrák bank —. Bécsi bankjegyesület 448.—. Osztrák-magyar bank 155.5. Déli vasút 69.—. Dunagőzhajózási részvény 893.—. Donányszerény 328.—. Caszari és királyi arany 11.25. Német bankváltó 116.35. 4 1/2%-os ezüst járdék 106.75. Osztrák koronajárdék 100.05. 1864-ik sorsjegy 253.—. Osztrák hitelintézet részvény 61.50. Unionbank 526.—. Osztrák Láncebank 385.50. Osztrák-magyar államvasut 686.—. Elbavölgyi vasut 450.50. Alpeji banárszvény 353.75. 30 frank arany 19.47.—. Londoni váltó 238.10 bécsi iramway Litt B.—. Bécsi iramway Litt A.—. Lapót kohó —. Az irányzat nyugodt.

Becs, november 19. (A Budapesti Napló tudósítójának telefonjelentése.) A délutáni magánforgalomban a zárlatok a következők voltak: Osztrák hitelrészvény 662.—. Magyar hitelrészvény 698.50. Angol-Osztrák bank 271.50 Bécsi bankjegyesület 448.50. Union bank 526.—. Láncebank 386.25 Osztrák-magyar államvasut részvény 686.25. Déli vasut 69.50 Elbavölgyi vasut 451.—. Északnyugati vasut részvény —. Dobányrészvény 329.—. Rómamurányi vasut 467.50. Alpeji banárszvény 354.—. Májusi járdék 101.—. Magyar korona járdék 97.50. 1866-s sorsjegy 110.75. Német: birodalmi mársa 117.—117.02. Napoleon-d'or 19.06

Külföldi értéktőzsde.

A berlini értéktőzsde az ünnep miatt zárva volt.
 Páris, november 19. (Zárta.) Osztrák-magyar állam-vasut —. 4 1/2%-os osztrák aranyjárdék 102.90. Osztrák Láncebank —. 8 1/2%-os francia járdék 99.30. Oltombank 180.—. 3 1/2%-os francia járdék 98.47. Alpeji banárszvény —. Déli vasut —. 4 1/2%-os magyar arany-járdék 103.45. Párisi bankrészvény 1082.—. Olasz járdék 103.35. Francia földtész. járdék —. Osztrák földtész-intezeti részvény 12.68. Török dohányrészvény 351.—. Az irányzat gyöngye.

Budapest-kőbányai sertéskereskedelmi oszarnok jelentése.

November 19. A sertésüzlet irányzata: csöndes.
 A) Hízott sertések ára: l. A) Magyarországi (felül sulyban): Öreg nehéz (páronként 400 kilogramm) 108-110 fillér. Öreg közep. (páronként 300-340 kilogramm terjedő sulyban) — fillér. Fialat nehéz (páronként 320 kilogramm felül sulyban) 109-111 fillér. Fialat közep. (páronként 251-320 kilogramm terjedő sulyban) 109-110 fillér. Fialat könnyű (páronként 250 kilogramm terjedő sulyban) — fillér. — l. Magyar szedett: Nehéz (páronként 280 kilogramm felül sulyban) — fillér. Közep. (páronként 240-260 kilogramm sulyban) — fillér. Könnyű (páronként 240 kilogramm terjedő sulyban) — fillér. — ill. Romániai: Nehéz (páronként 320 kilogramm felül sulyban) — fillér. Közep. (páronként 250-320 kilogramm terjedő sulyban) — fillér. Könnyű (páronként 200 kilogramm terjedő sulyban) — fillér. — ill. Romániai eredeti (Stachi): Nehéz (páronként 240 kilogramm terjedő sulyban) — fillér. Könnyű (páronként 240 kilogramm terjedő sulyban) — fillér. — V. Szerbiai: Nehéz (páronként 260 kilogramm felül sulyban) 104.—108 fillér. Közep. (páronként 240-260 kilogramm terjedő sulyban) 102.—104 fillér. Könnyű (páronként 240 kilogramm terjedő sulyban) 100-102 fillér.

Sertéslejtés szám 1902. nov. 17. napján volt készlet 38 223 darab. — 1902. nov. 18. napján lehajlatott 610 darab. — 1902. nov. 18. napján elszállított 970 darab, 1902. november 19. napjára maradt készletben 37 703 darab

Napirend.

Napló: Csütörtök, november 20. — Római-katolikus; Val. Bódog. — Protestáns: Emilia. — Görög-orosz: (november 7.) Iheron. — Zsidó: Marenchesvan 20. — Nap ké: 6 óra 58 percek. — Nyugszik: 4 óra 1 percek. — Hold két: 9 óra 20 percek este. — Nyugszik: 11 óra 7 percek délelőtt.
 A miniszterelnök mint belügyminiszter fogad d. u. 4 órakor.
 A közoktatásiügyi miniszter fogad d. u. 4 órakor.
 A honvédelmi miniszter fogad délelőtt 11 órakor.
 Az igazságügyi miniszter fogad délelőtt 1 órakor.
 A Műcsarnok téli kiállítása nyitva 9 óratól este 11-ig. Hangverseny kezdete 8 órakor. Belépőji 1 korona.
 Nemzeti Múzeum. Természettörténet. Nyitva van délelőtt 9 óratól délután 1 óráig.
 Iparmúvészeti múzeum az Üllői-uton. Nyitva 9 óratól 1 óráig.
 Mezőgazdasági Múzeum (Kerepesi-ut 72 sz.) délelőtt 9-től 1 óráig.
 Földtani intézet múzeuma nyitva délelőtt 9-1 óráig. Szabaművelő Iskolák (Erzsébet-körút 19) nyitva délelőtt 9-1 óráig.
 Múzeum könyvtár d. e. 9-1 óráig.
 Aladár múzeum nyitva délután 3-7-ig.
 Eötvös könyvtár nyitva délután 9 óratól 12-ig. Délután 3 óratól 8-ig.
 A József könyvtár (Károly-körút 28.) mindennap nyitva van, kizárva délelőtt 9-1-ig, vasár- és ünnepnapokon 9-12-ig.

Mentőegyesület helyiségei a Markó- és Sólom-utca sarkán, reggel 8 óratól este 6-ig.
 Művelődési Városigazgatóság nyitva egész nap. Belépőji 60 fillér.

Magyar Kereskedelmi Múzeum. Igazgatója, kereskedelemi szaknyelvtára, tudakozó osztálya és keleti mintatár: V. kerület vas-körút 32. szám alatt. Hivatalos órák: délelőtt 9-től 12-ig és délután 3 óratól 6-ig. Hazai termékek állandó kiállítása és kereskedelemörténet-gyűjtemény, továbbá a házi-ipari kiállítás (melyben az üzletvezetőség arisztosozat is eszközöl) a városi parti csarnokban nyitva délelőtt 9 óratól 12 óráig és délután 3 óratól 6 óráig. A külföldi kirendeltségek központi üzlet-vezetősége (Magyar kereskedelmi részvénycsarnok) V. kerület 32. szám alatt.

Időjelzés.

— Az Országos Meteorológiai Intézet hivatalos jelentése. —

Budapest, november 19.

A magas levegőnyomás magva nyugati Földközéltenger és Norvégiaiban; az alacsony nyomás pedig a Földközéltengeren és Délnyugaton van.
 Európaiban az idő hideg és túljómélen száraz. Olaszországban jelentéktelen esőzések voltak és a bóra meg egyre tart.
 Nálunk is szokatlanul hideg az idő és Északon meg Keleten derült, Délen meg Nyugaton jobbra borult. Az ország délnyugati részeiben tegnap is havazott.
 Küldés: A hőmérésnémeti emelkedésével még hideg idő várható és az ország délnyugati részein havazás valószínű.

Vizálla.

	Nov. Nov. 1902	Nov. Nov. 1901	
Bécs	Schärding — 0,35 0,42	Tiassa — 0,15 0,16	
"	Passau — 0,6 1,14	Tolosa — 0,19 0,19	
"	Ilms — 1,0 1,44	"	V-Namun — 0,34 0,47
"	Bécs — 1,47 1,42	"	Tulaj — 0,18 0,08
"	Pozsony — 0,67 0,64	"	Tuzs-Füzös — 0,19 0,24
"	Budapest — 0,88 1,45	"	Székely — 0,24 0,05
"	Budapest — 0,71 0,72	"	Csongrád — 0,78 0,61
"	Pápa — 0,64 0,64	"	Szeged — 0,7 0,69
"	Moldau — 0,62 1,00	"	Török-Bécs — 0,41 0,69
"	Stombe — 1,24 1,00	"	Tud — 1,18
"	Ujvidék — 0,6 1,04	"	Ónodva — 0,49 0,42
"	Pancsova — 0,74 0,77	"	Topolya — 1,04 1,03
"	Orsova — 0,67 0,59	"	Endreg — 0,47 0,40
"	Magyarfalva — 0,8 0,82	"	Sajó — 0,47 0,40
"	Zelina — 0,10 0,08	"	Hernád — 0,02 0,13
"	Trencsén — 0,28 0,28	"	Borsod — 0,02 0,18
"	Szerecs — 0,60 0,40	"	B-Ujfalva — 0,24 0,56
"	Sz. Gothárd — 0,9 0,65	"	Ujfalva — 0,45 0,45
"	Sárvár — 0,37 0,27	"	Kékes — 0,18 0,18
"	Győr — 1,02 1,05	"	N-Vásár — 0,18 0,18
"	Buda — 0,6 0,6	"	Babony — 0,46 0,47
"	Zákány — 0,28 0,42	"	Tenke — 0,25 0,25
"	Harc — 0,6 0,6	"	Gurubony — 0,54 0,54
"	M-Szardah — 0,71 0,78	"	Borjén — 0,22 0,24
"	Zágráb — 0,6 0,6	"	Báta — 0,12 0,12
"	Kölcse — 0,23 0,27	"	Gyoma — 0,12 0,20
"	Debrecen — 0,14 0,24	"	Uy-Fehérvár — 0,30 0,30
"	Székes — 0,10 0,10	"	Branyicska — 0,08 0,10
"	Szatmár — 0,14 0,14	"	Arad — 0,12 0,12
"	N-Majány — 0,20 0,6	"	Nagy — 0,22 0,20
"	Latorca — 0,10 0,11	"	N-Köcsk — 0,12 0,12
"	Laborca — 0,03 0,08	"	Érd — 0,12 0,12
"	Ungvár — 0,06 0,06	"	Temesvár — 0,48 0,49
"	"	"	Bécs — 0,74 0,74
"	"	"	Bécs — 0,60 0,60

